

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes 65-16, Rīga LV-1050, Latvija
T. 7217553 F. 7217560 LUR # 50008084991
E-mail: biss@biss.soc.lv www.biss.soc.lv

Eiropas Kopienas iniciatīvas EQUAL
projekts „Atvērtu darba tirgu sievietēm”

**Pētījums „Cilvēku tirdzniecība Latvijā:
stereotipi un situācijas raksturojums”**

2005. gada novembris

SATURS

I. PĒTĪJUMA APRAKSTS	3
II. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	7
III. PĒTĪJUMA REZULTĀTI	9
Statistikas un iepriekš veikto pētījumu Latvijā apskats	9
Ekspertu interviju analīze	15
I. Ekspertu viedoklis par problēmas aktualitāti un cēloņiem	15
II. Galvenās aktivitātes cilvēku tirdzniecības novēršanā un situācijas vērtējums	20
2.1 Policijas darbība cilvēku tirdzniecības apkarošanā	20
2.2 Krimināllietu izskatīšana un tiesvedības process	25
2.3 Cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācija	26
2.4 Sabiedrības informēšana cilvēku tirdzniecības jautājumos un preventīvais darbs	30
2.5 Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam īstenošanas vērtējums	35
III. Dominējošie priekšstati ekspertu vidū un sabiedrībā kopumā	38
IV. Galvenās problēmas cilvēku tirdzniecības apkarošanā	41
Sieviešu priekšstati par cilvēku tirdzniecības jautājumiem: kvantitatīvā aptauja un fokusa grupas	46
Viedoklis par cilvēku tirdzniecības kā problēmas aktualitāti Latvijā	46
Personīgā saskare ar cilvēku tirdzniecību	49
Cilvēku tirdzniecības problēmas risināšana: personīgais uzvedības modelis un ekspektācijas attiecībā uz valsts institūcijām	51
Viedoklis par darbu ārzemēs	54
Darba pieredze ārzemēs	56
Stereotipu par cilvēku tirdzniecību analīze Interneta portālos	60
I. Stereotipu veidošanās teorētiska analīze	60
II. Interneta portāla „Delfi” diskusijas analīze: stereotipi par cilvēku tirdzniecību	66
III. Interneta portāla „Delfi” diskusijas analīze: stereotipi par prostitūciju	72

I. PĒTĪJUMA APRAKSTS

Problēmas apraksts

Šī pētījuma ietvaros tiek izmantota Latvijas Krimināllikumā 154.pantā sniegtā cilvēku tirdzniecības definīcija, saskaņā ar kuru cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešana ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais.

Cilvēku izmantošana var izpausties gan kā piespiedu darbs, gan kā piespiedu seksuālo pakalpojumu sniegšana, gan kā cilvēku izmantošana orgānu tirdzniecībā.

Kā norādīts vairākos avotos, par cilvēku tirdzniecības galvenajiem cēloņiem tiek uzskatīta ekonomikas globalizācija un arvien pieaugošā sociālā nevienlīdzība pasaules iedzīvotāju vidū.

Vervēšanai visbiežāk tiek izmantoti darba piedāvājumi, kuros solīts labs atalgojums, un kā aizsegs cilvēku ievilināšanai tiek izmantotas visdažādākās metodes, piemēram:

- 1) nelegālas darbā iekārtošanas firmas;
 - 2) darba un studiju piedāvājumi laikrakstos;
 - 3) sludinājumi internetā un „čatu lapās”;
 - 4) jauniešu apmaiņas programmas;
 - 5) modeļu aģentūras;
 - 6) iepazīšanās aģentūras;
 - 7) personīgie sakari (piemēram, draugi, paziņas vai pat radi).
- (Celmiņa, Garokalna-Bihela un citi, 2004, 23.lpp.)

Dažādi autori norāda, ka kopumā pasaulē cilvēku tirdzniecībai biežāk pakļautās riska grupas ir cilvēki ar zemu izglītību un cilvēki, kas dzīvo ļoti nabadzīgās valstīs. Latvijā riska grupu vidū varētu būt meitenes un jaunas sievietes ar vidējo vai nepilnu vidējo izglītību un bez nodarbošanās, vientuļās mātes, bāreņi, bezpajumtnieki un ielas bērni, tomēr jāatzīmē, ka noteiktam riskam pakļauti ir visi iedzīvotāji, īpaši tie, kas meklē darbu ārzemēs.

Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts, gan tranzītvalsts, gan arī mērķa (uzņemošā) valsts. Tiek prognozēts, ka, uzlabojoties Latvijas ekonomiskajai situācijai, Latvija arvien vairāk kļūs par „mērķa valsti” cilvēku tirdzniecības upuriem no nabadzīgākajām bijušās Padomju Savienības republikām (it īpaši, no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas).

Dažādas valsts institūcijas ar cilvēku tirdzniecības problēmjautājumiem ir saskārušās un strādā jau kopš 90. gadu sākuma, tomēr plašāka sabiedrība šo jēdzienu iepazīs samērā nesen. Liela loma cilvēku tirdzniecības problēmas aktualizēšanā, sabiedrības un speciālistu izglītošanā bijusi starptautisko organizāciju iniciatīvai un ieguldījumam.

Cilvēku tirdzniecības apkarošanu bieži vien ierobežo tas, ka sabiedrībā valda dažādi stereotipi par cilvēku tirdzniecības upuriem, kā arī par darba iespējām ārzemēs. Cilvēku tirdzniecības upuri nereti tiek uztverti kā noziedznieki vai morāli degradētas personas, uzskatot, ka viņiem nav nepieciešama īpaša aizsardzība un palīdzība. Savukārt, par darbu ārzemēs daudziem cilvēkiem ir izveidojies priekšstats, ka tā ir iespēja īsā laikā viegli nopelnīt daudz naudas. Šo stereotipu veicina tas, ka plašāk sabiedrībā izskan tieši pozitīvie piemēri un pozitīvā pieredze, bet neveiksmes, krāpšanas un pazemojums tiek noklusēti.

Cilvēku tirdzniecība ir saistīta ar dažādiem mītiem un aizspriedumiem, un tieši šo aizspriedumu izpēte ir šī pētījuma galvenais uzdevums.

Daži no mītiem, kas tiks padziļināti pētīti šajā projektā:

- 1) Cilvēki netic, ka cilvēku tirdzniecība notiek arī šodien.
- 2) Tiek vainoti tie cilvēki, kas kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem. Viņiem tiek pārmesta gan nezināšana, gan naivums, gan labākas dzīves meklējumi un iepriekšējs nodoms iesaistīties prostitūcijā.
- 3) Noteikta sabiedrības daļa uzskata, ka sievietes, kas iesaistītas prostitūcijas biznesā, dara to labprāt un dzīvo ļoti turīgi.

Pētījuma mērķi un uzdevumi

EQUAL projekta „Atvērtu darba tirgu sievietēm” pilotprojekta „Cilvēku tirdzniecībā cietušo personu rehabilitācija un reintegrācija darba tirgū” galvenais mērķis ir izstrādāt modeli cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijai un reintegrācijai. Viens no galvenajiem priekšnoteikumiem sekmīgas reintegrācijas īstenošanai ir izpratne par tiem nosacījumiem un stereotipiem, ar kuriem saskaras cilvēku tirdzniecības upuri, tādēļ pētījuma galvenais mērķis ir sniegt situācijas raksturojumu par cilvēku tirdzniecību Latvijā un valdošajiem stereotipiem šajos jautājumos.

Lai īstenotu uzstādīto mērķi, tika veikti šādi uzdevumi:

- 1) Statistikas un iepriekš veikto pētījumu cilvēku tirdzniecības jautājumos izpēte;
- 2) Sabiedriskās domas izpēte jautājumos, kas attiecas uz cilvēku tirdzniecības jautājumiem, tai skaitā, attieksme pret cilvēku tirdzniecības upuriem, viedoklis par valsts lomu cilvēku tirdzniecības ierobežošanā, stereotipi un pieredze ar darbu ārzemēs un citi;
- 3) Dziļās intervijas ar ekspertiem (ekspertu intervijas), kas ir saistīti ar cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanu, lai noskaidrotu, kāda ir situācija Latvijā, kādi ir viņu priekšstati un attieksmes, kā arī kāda viņu vērtējumā ir stereotipu izplatība par cilvēku tirdzniecību Latvijā.
- 4) Stereotipu veidošanās teorētiska analīze. Stereotipu par cilvēku tirdzniecību un prostitūciju analīze Interneta portālos.

Īstenoto pētniecisko aktivitāšu raksturojums

1) Statistikas un iepriekš veikto pētījumu izpēte

Viena no galvenajām pētniecības problēmām attiecībā uz cilvēku tirdzniecību ir tas, ka informāciju un faktus par to ir ļoti grūti iegūt. Kopumā arī pētījumu par cilvēku

tirdzniecību Latvijā ir ļoti maz. Tomēr, lai novērtētu cilvēku tirdzniecības apmērus, tika apkopota netiešā informācija, kas savā veidā raksturo situāciju, piemēram:

- deportēto sieviešu skaits no citām valstīm;
- ierosināto tiesas prāvu un aizturēto cilvēku skaits saistībā ar cilvēku tirdzniecību;
- ekspertu vērtējumi.

Kā informācijas avoti tika izmantota gan ekspertu rīcībā esošā informācija, gan rokasgrāmatas sociālajiem darbiniekiem, gan dažādi izdevumi, kuros apkopoti projektu vai pētījumu rezultāti. Statistikas un iepriekš veikto pētījumu izpēte tika veikta galvenokārt, lai iegūtu priekšstatu par situāciju un līdzšinējiem pētījumiem, kā arī lai kvalitatīvāk sagatavotu aptaujas anketu, fokusa grupu un ekspertu interviju jautājumu sarakstu.

2) Sabiedriskās domas izpēte

Sabiedriskās domas izpēte ietvēra gan kvantitatīvu, gan kvalitatīvu dimensiju. Pētījuma ietvaros, pirmkārt, tika veiktas divas fokusa grupu diskusijas ar sievietēm vecumā no 18-45 gadiem, kurām ir zemi ienākumi un mazi bērni. Diskusiju laiks: 2005.gada oktobris.

Otrkārt, tika veikta kvantitatīva aptauja, kurā, pielietojot nejaušās izlases principus, tika aptaujātas 800 sievietes Rīgā vecumā no 18 līdz 45 gadiem. Aptaujas laiks: 2005.gada septembris – oktobris. Aptaujā tika iekļautas šādas jautājumu grupas:

- 1) Stereotipi un pieredze par darbu ārzemēs;
- 2) Informētība par cilvēku tirdzniecības problēmu kopumā;
- 3) Stereotipi par cilvēku tirdzniecību un cilvēku tirdzniecības upuriem;
- 4) Stereotipi par prostitūciju;
- 5) Viedoklis par valsts lomu cilvēku tirdzniecības ierobežošanā un upuru rehabilitācijā.

3) Ekspertu intervijas

Dziļās intervijas ar ekspertiem, kas ir saistīti ar cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanu, tika veiktas, lai noskaidrotu, kāda ekspertu vērtējumā ir situācija ar cilvēku tirdzniecību Latvijā.

Ekspertu interviju jautājuma plānā bija šādi jautājumu bloki:

- 1) Viedoklis par problēmas aktualitāti un cēloņiem;
- 2) Galvenās aktivitātes cilvēku tirdzniecības novēršanā un situācijas vērtējums:
 - Policijas darbība cilvēku tirdzniecības apkarošanā;
 - Krimināllietu izskatīšana un tiesvedības process;
 - Cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācija;
 - Sabiedrības informēšana cilvēku tirdzniecības jautājumos un preventīvais darbs;

- 3) Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam īstenošanas vērtējums;
- 4) Dominējošie priekšstati ekspertu vidū un sabiedrībā kopumā.

Interviju laiks: 2005.gada oktobris – novembris.

4) Stereotipu veidošanās teorētiska analīze. Stereotipu par cilvēku tirdzniecību un prostitūciju analīze Interneta portālos.

Lai izprastu stereotipu, jo īpaši dzimtes stereotipu, veidošanos, tika veikta stereotipu veidošanās teorētiska izpēte, kā arī divu konkrētu piemēru – Interneta portālu diskusiju analīze.

Viens no analīzes piemēriem tika fokusēts tieši uz to stereotipu izpēti, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību. Izpētes objekts: 2005.gada 30. septembrī portālā Delfi publicētā ziņa „Latvijas meitenes izglābtas no Lielbritānijas bordeļa”¹ un 94 komentāri, kas tika izteikti par šo ziņu.

Otrs stereotipu analīzes piemērs ir fokusēts uz stereotipiem par prostitūciju, jo: 1) stereotipi par cilvēku tirdzniecību Latvijas sabiedrībā ir cieši saistīti ar stereotipiem par prostitūciju; 2) izvēlēta ziņa ir saistīta ar EQUAL projekta darba grupas pārstāvju aktivitātēm, proti, iniciatīvu par grozījumiem Krimināllikumā, kas paredzētu seksuālo pakalpojumu pircēja kriminālatbildību, aizsargājot vardarbības upuri. Izpētes objekts: 2005. gada 26. septembrī interneta portālā „Delfi” publicētā ziņa „Par seksuālo pakalpojumu pirkšanu aicina noteikt kriminālsodu”². Raksts portālā izraisīja plašu diskusiju, kuras ietvaros tika izteikti vairāk nekā 600 komentāri. 28. septembrī rakstu „Rosina sodīt prostitūtu klientus” ar līdzīgu informāciju publicēja arī interneta portāli „Apollo”³ un „TVNET”⁴. Kopā visos trīs interneta portālos par šo rakstu tika izteikti vairāk nekā 800 komentāri, kas ir stereotipu analīzes pamats.

Darba grupa (atbildīgie pētnieki):

Nodibinājuma „Baltic Institute of Social Sciences” pētnieces Inese Šūpule un Līga Krastiņa.

¹ „Latvijas meitenes izglābtas no Lielbritānijas bordeļa”, 2005. gada 30. septembris, <http://www.delfi.lv/archive/article.php?id=12402362&ndate=1128027600&categoryID=161>

² LETA, „Par seksuālo pakalpojumu pirkšanu aicina noteikt kriminālsodu”, 26. septembris 2005 20:46 <http://www.delfi.lv/news/national/politics/article.php?id=12362599>

³ Sandris Vanzovičs, «Neatkarīgā», „Rosina sodīt prostitūtu klientus”, trešdiena, 28. septembris (2005) 07:30, <http://www.apollo.lv/portal/articles/57096>

⁴ Sandris Vanzovičs, NRA, „Rosina sodīt prostitūtu klientus”, 28. septembris (2005), 08:27 <http://www.tvnet.lv/news/latvia/index.php?id=4780115>

II. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Viens no galvenajiem secinājumiem, ko var izdarīt, balstoties uz pētījuma rezultātiem, ir tas, ka vēl aktīvāk ir jādarbojas **sabiedrības informēšanas un izglītošanas jomā**, piesaistot vēl vairāk masu mediju uzmanību. Par to liecina gan ekspertu ieteikumi, gan fokusa grupās paustie viedokļi, gan kvantitatīvās aptaujas rezultāti, gan arī Interneta diskusiju analīze.

- 1) Kā īpaša grupa turpmākajās sabiedrības informēšanas un izglītošanas kampaņās būtu jāizvēlas **sievietes vecumā no 18 līdz 25 gadiem**, jo viņu vidū salīdzinoši vairāk ir to, kas neapzinās cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāti un bīstamību (33% neuzskata, ka tas, ka sievietes, meitenes brīvprātīgi dodas uz ārzemēm, lai strādātu par prostitutām, ir aktuāla problēma Latvijā. 22% neuzskata, ka tas, ka sievietes, meitenes tiek ar viltu un piespiedu kārtā iesaistītas prostitūcijā, iepriekš piedāvājot darbu, piemēram, par auklīti vai oficianti bārā, ir aktuāla problēma Latvijā. Tajā pašā laikā 12% no sievietēm šajā vecuma grupā ir saņēmušas skaidri izteiktus piedāvājumus sniegt intīmus pakalpojumus par samaksu Latvijā, bet 17% ir saņēmušas piedāvājumus, kas izteikti kā mājieni). Jāpiezīmē, ka šajā grupā ir arī ievērojami vairāk to, kas vēlas doties uz ārzemēm strādāt (60%) un arī gatavojas tuvākā gada laikā doties uz ārzemēm strādāt (12%).
- 2) Otra nozīmīgākā grupa, par kuru būtu jādomā sabiedrības informēšanas un izglītošanas kampaņās, ir **sievietes ar pamata vai nepabeigtu pamata izglītību**, jo arī šo sieviešu vidū priekšstats par cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāti ir zemāks. Šīs grupas pārstāvju vidū ir vairāk to, kas nezina, ko darīt, ja tuva draudzene vai radniece kļūtu par sieviešu tirdzniecības upuri.
- 3) Trešā nozīmīgākā grupa turpmāko sabiedrības informēšanas kampaņas pasākumu ietvaros ir **krievu un citu tautību pārstāves**, jo viņu vidū salīdzinoši ir vairāk to, kas nezina, ko darīt, ja tuva draudzene vai radniece kļūtu par sieviešu tirdzniecības upuri (26% un 29%). Šī grupa acīmredzot būtu mērķtiecīgāk jāinformē tieši par dažādu atbalsta dienestu, kā arī valsts institūciju darbu šajā jautājumā.
- 4) Kā nozīmīgākie jautājumi, par kuriem būtu jāveic informēšanas kampaņas, ir jāmin, pirmkārt, **informācija par cilvēku tirdzniecības risku un reālajām briesmām** (39% aptaujāto sieviešu to minēja kā vienu no pasākumiem, kas būtu jāveic, lai cīnītos pret meiteņu/ sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā; 43% sieviešu uzskata, ka meiteņu/ sieviešu tirdzniecībā uz ārzemēm prostitūcijas nolūkā vainojams ir informācijas trūkums par reālajām briesmām).

Otrkārt, būtu jāturpina informēt par to, **kas jādara gadījumā, ja kļūst par cilvēku tirdzniecības upuri** (37% aptaujāto sieviešu to minēja kā vienu no pasākumiem, kas būtu jāveic, lai cīnītos pret meiteņu/ sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā; 23% aptaujāto sieviešu vecumā no 18 līdz 45 gadiem

atbild, ka viņas nezinātu, ko darīt, ja sastaptos ar cilvēku tirdzniecības gadījumu).

Treškārt, saskaņā ar aptaujāto sieviešu viedokli būtu vairāk jāinformē par **legālām darba iespējām ārzemēs** (35% aptaujāto sieviešu to minēja kā vienu no pasākumiem, kas būtu jāveic, lai cīnītos pret meiteņu/ sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā).

- 5) Portāla „Delfi” publicētās ziņas „Latvijas meitenes izglābtas no Lielbritānijas bordeļa” (30.09.2005.) komentāru analīze spilgti parāda, ka sabiedrībā **pastāv virkne stereotipu, kurus pakāpeniski būtu jācenšas mazināt**, īstenojot gan izglītības pasākumus skolās, gan sabiedrības informēšanas kampaņas.

Pirmkārt, portāla komentāru analīze liecina, ka jēdziens „cilvēku tirdzniecība” pagaidām vēl nav sabiedrībā pilnībā pieņemts un atpazīts. Visbiežāk Interneta diskusijā jēdziens „cilvēku tirdzniecība” tiek interpretēts kā sinonīms prostitūcijai.

Otrkārt, dominējošais priekšstats Interneta diskusijā ir tāds, ka sievietes, ko medijos sauc par tirdzniecības upuriem prostitūcijas nolūkā, ir vienkāršas prostitūtas, kas ar prostitūciju nodarbojas labprāt, dzīvo turīgi un viņām nav nepieciešama īpaša aizsardzība un palīdzība. (Jānorāda, ka diskusijas dalībnieki uzskata, ka prostitūcija iesaistītajām sievietēm ir ienesīga nodarbošanās).

Treškārt, diskusijas analīze liecina, ka sabiedrības viena daļa nav informēta par cilvēku tirdzniecību kā starptautisku organizētās noziedzības veidu, jo komentāru autoru vidū dominē priekšstats, ka sievietes pašas meklē kontaktus ārvalstīs, lai spētu sekmīgi ārpus Latvijas nodarboties ar prostitūciju, un nav saistītas ar kādām organizētām struktūrām vai suteneriem.

Apkopojot ekspertu viedokļus un situācijas izvērtējumu, jāsecina, ka cilvēku tirdzniecības apkarošanas efektivitāti palielinātu:

- 1) Labklājības līmeņa celšanās Latvijā un reģionu ekonomisko atšķirību samazināšanās;
- 2) Ilgtermiņa, pēctecīgas valsts politikas īstenošana, kas balstītos Valsts programmā cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam, un tiktu atbilstoši realizēta;
- 3) Regulāru finansiālo resursu nodrošināšana darbam ar cilvēku tirdzniecības jautājumiem gan valsts institūcijām, gan nevalstiskajam sektoram;
- 4) Efektīvāka sadarbības modeļa starp valsts institūcijām un nevalstisko sektoru izveidošana;
- 5) Vienas galvenās darba uzdevumus koordinējošas aģentūras izveidošana;
- 6) Regulāru sabiedrību informējošu pasākumu nodrošināšana;
- 7) Darbs ar noteiktām mērķa grupām gan informācijas nodrošināšanā, gan pakalpojumu izveidošanā un uzlabošanā;
- 8) Vienotas informācijas datu bāzes izveidošana.

III. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Statistikas un iepriekš veikto pētījumu Latvijā apskats

Cilvēku tirdzniecība ietver dažādus personu izmantošanas veidus – prostitūcijai un citām seksuālās ekspluatācijas formām, piespiedu darbam vai pakalpojumiem, verdzībai un orgānu izņemšanai⁵. Šajā apskatā apkopota informācija un pētījumu rezultāti galvenokārt par vienu no cilvēku tirdzniecības aspektiem Latvijā - sieviešu tirdzniecību ar nolūku izmantot tās seksuālo pakalpojumu sniegšanai, jo par citiem cilvēku tirdzniecības veidiem Latvijā detalizēta informācija nav pieejama vispār.

Viena no galvenajām pētniecības problēmām attiecībā uz cilvēku tirdzniecību ir tas, ka informāciju un faktus par to ir ļoti grūti iegūt. Visbiežāk izpētē tiek izmantota policijas statistika un dažādu organizāciju aptuvenie aprēķini.

Cilvēku tirdzniecība pasaulē

Cilvēku tirdzniecība, tādā formā kā šobrīd, izveidojās ASV un Eiropā 19. gadsimta beigās. Tomēr saskaņā ar Starptautiskās Migrācijas organizācijas ekspertu vērtējumu pēdējos divdesmit gados cilvēku tirdzniecība ir ievērojami paplašinājusies, un tas ir saistīts ar ekonomikas globalizācijas procesiem, kā arī ar PSRS sabrukumu un uz tirgus pamatiem balstītu valstu izveidošanos Austrumeiropā un bijušajā PSRS teritorijā (saskaņā ar Starptautiskās Migrācijas organizācijas ekspertu vērtējumu apmēram divas trešdaļas cilvēku tirdzniecības upuru Rietumeiropā ir ieceļotāji no Austrumeiropas). Tiek lēsts, ka, piemēram, 2001. gadā Rietumeiropā par cilvēku tirdzniecības un seksuālās ekspluatācijas upuriem kļuvušas vairāk nekā 500 000 sievietes no Centrālās un Austrumeiropas.⁶

Starptautisku organizāciju pētījumi liecina, ka sociālā atstumtība un ekonomiskā migrācija, meklējot labāku dzīvi turīgākās valstīs, ir galvenie cilvēku tirdzniecību veicinošie faktori. Blakus sociālekonomiskajiem apstākļiem un vēlmei gūt lielus ienākumus ārvalstīs viens no galvenajiem problēmas cēloņiem ir cilvēku zemais izpratnes līmenis par savām tiesībām, par ceļošanas, darba un uzturēšanās iespējām un nosacījumiem ārzemēs.⁷

Izdevuma „Sieviete kļūst par preci: sieviešu tirdzniecība Izraēlā”⁸ autori uzsver, ka kopumā cilvēku tirdzniecības fakts ir jāpēta strukturāli, izvērtējot, kādi ekonomiskie, darba tirgus, ideoloģiskie un kultūras faktori nosaka sieviešu iesaistīšanos prostitūcijā un cilvēku tirdzniecības paplašināšanos Eiropā. Tas ir vairāku faktoru kopums, kas saistīts ar globalizācijas procesu, tai skaitā, cilvēku migrācijas iespēju palielināšanos

⁵ Celmiņa E., Garokalna-Bihela G., Gromovs J., Zalcmāne S., Bergmanis A. (2004) *Cilvēku tirdzniecība – izpratne, problēmas, risinājumi*. Rīga: Starptautiskā migrācijas organizācija (IOM), 12.lpp.

⁶ Turpat, 51.lpp.

⁷ Turpat, 50.-51.lpp.

⁸ Левенкрон, Н, Дахан, Й. (2003) *Женщина становится товаром: торговля женщинами в Израиле*. Центр помощи иностранным рабочим, «Женщина Женщине – феминистический Центр, Хаифа», Центр «Адва».

un tirgus liberalizāciju, kuras rezultātā samazinās valsts līdzdalība sociāli-ekonomiskajos procesos un visas dzīves sfēras, tai skaitā, seksuālās attiecības, tiek pakļautas tirgus likumiem. Saskaņā ar autoru viedokli par to liecina, piemēram, tas, ka neskaitāmas Interneta lapas ir veltītas seksa tūrisma popularizēšanai, un attīstās, tā saucamais, „seksa tūrisms”.

Cilvēku tirdzniecībai biežāk pakļautās riska grupas

- cilvēki ar zemu izglītību;
- cilvēki, kas dzīvo ļoti nabadzīgās valstīs;
- vientuļās mātes;
- bāreņi, bezpajumtnieki un ielas bērni;
- meitenes un jaunas sievietes ar vidējo vai nepilnu vidējo izglītību bez nodarbošanās.⁹

Uzziņas par cilvēku tirdzniecību Latvijā

Kopumā pētījumu par cilvēku tirdzniecību Latvijā ir ļoti maz, un lielākoties tajos pētīta tirdzniecība ar sievietēm ar nolūku izmantot tās seksuālo pakalpojumu sniegšanai. Pētījumos galvenokārt analizēta dažāda veida statistika, un ir veikti tikai pāris empīriski pētījumi par šiem jautājumiem.

Kā informācijas avoti, kas ir nozīmīgi problemātikas izpētē, tika izmantoti šādi izdevumi:

Celmiņa, E., Garokalna-Bihela, G., Gromovs, J., Zalcmane, S., Bergmanis, A. (2004) *Cilvēku tirdzniecība – izpratne, problēmas, risinājumi. Rokasgrāmata sociālajiem darbiniekiem*. Rīga: Starptautiskā migrācijas organizācija.

Cilvēktiesības Latvijā 2004. gadā. (2005) Rīga: Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs

Apskats „*Uzziņa par cilvēktirdzniecību*” (2005), sagatavojis Valsts policijas Galvenās kriminālpolīcijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes Narkotiku apkarošanas biroja 2. nodaļas cīņai ar cilvēku tirdzniecību priekšnieks A.Vaišļa

Vaišļa, A., Gromovs, J., Dārzniece, A., Pētersone, I., Zalcmane, S. (2005) *Kā rīkoties cilvēku tirdzniecības fakta gadījumā*. Rokasgrāmata policijas darbiniekiem. Starptautiskā Migrācijas organizācija. Rīga.

Celmiņa, E., Krasovska, J., Zālītis, K. (2005) *Cilvēku tirdzniecības novēršana. Metodiskais materiāls darbam ar jauniešiem*. Starptautiskā Migrācijas organizācija. Rīga.

⁹ Горбунова, О.Г., Левченко, Е. Б., Савич, Л.Л. и др. (2001) *Предотвращение торговли людьми*. Министерство образования и науки Украины, Национальный университет внутренних дел, Международный женский правозащитный центр «Ла Страда-Украина».

Kamenska A. (2001) *Trafficking in Women – Latvia. Report*. Riga: Latvian Centre for Human Rights and Ethnic Studies.

A Resource Book for working against Trafficking in Women and Girls Baltic Sea Region. 2002. Kvinnoforum, Stockholm.

National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook (2004) OSCE/ODIHR

Public perception and awareness of trafficking in women in the Baltic states (2). Representative surveys (2002). IOM Regional Office for the Baltic and Nordic Countries

Boak, Alison (2003) *Smooth Flight: A Guide to Preventing Youth Trafficking*. International Organization for Adolescents.

Zariņa, I. (2001) *Trafficking in Women: a perspective from Latvia*. In: Trafficking in women and prostitution in the Baltic states: social and legal aspects (2001). IOM Regional Office for the Baltic and Nordic Countries.

Левенкрон, Н, Дахан, Й. (2003) *Женщина становится товаром: торговля женщинами в Израиле*. Центр помощи иностранным рабочим, «Женщина Женщине – феминистический Центр, Хайфа», Центр «Адва».

Горбунова, О.Г., Левченко, Е. Б., Савич, Л.Л. и др. (2001) *Предотвращение торговли людьми*. Министерство образования и науки Украины, Национальный университет внутренних дел, Международный женский правозащитный центр «Ла Страда-Украина».

Statistika

Centralizēta cilvēku tirdzniecības upuru uzskaitē Latvijā netiek veikta, tāpēc viens no avotiem, pēc kā var spriest par problēmas apmēriem, ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati par aizvien pieaugošo deportēto sieviešu skaitu no citām valstīm. Tomēr jāatzīmē, ka šajā statistikā nav norādīts deportācijas iemesls un minētais skaits attiecas uz visiem, kas ārvalstīs ir atrasti, uzturoties nelegāli vai pārkāpjot ieeļošanas vai uzturēšanās noteikumus.¹⁰

LR Imigrācijas policija ziņojusi sekojošo: 1999.gadā dažādu iemeslu dēļ, tai skaitā, prostitūcijas, no citām valstīm (Vācija, Grieķija, Itālija, Nīderlande, Izraēla) tikušas deportētas 245 Latvijas sievietes, bet 2000. gadā – 273 sievietes.¹¹

Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes Narkotiku apkarošanas biroja 2. nodaļas cīņai ar cilvēku

¹⁰ Celmiņa E., Garokalna-Bihela G., Gromovs J., Zalcmane S., Bergmanis A. *Cilvēku tirdzniecība – izpratne, problēmas, risinājumi* (2004) Rīga: IOM, 51.lpp.

¹¹ Kamenska A. (2001) *Trafficking in Women – Latvia. Report*. Riga: Latvian Centre for Human Rights and Ethnic Studies, p.16.

tirdzniecību priekšnieks Arturs Vaišļa informējis par tendencēm cilvēku tirdzniecības apkarošanā, norādot, ka ik gadu pieaug ierosināto krimināllietu un aizturēto un notiesāto personu skaits. 2000.gadā saistībā ar cilvēku tirdzniecību policija ierosināja tikai vienu krimināllietu, 2001.gadā – 12, 2002.gadā - 13. Apskats „*Uzziņa par cilvēktirdzniecību*” (2005), ko sagatavojis Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes Narkotiku apkarošanas biroja 2. nodaļas cīņai ar cilvēku tirdzniecību priekšnieks A.Vaišļa, liecina, ka 2003.gadā pēc Krimināllikuma 165.panta “Par personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai” ierosinātas 13 krimināllietas, 2004. gadā - 26, bet 2005. gada 9 mēnešos - 13 krimināllietas. Savukārt pēc LKL 154. panta 2003.gadā ir ierosinātas 3 krimināllietas, 2004. gadā - 4 krimināllietas, bet 2005. gada 9 mēnešos - 3 krimināllietas.

Pavisam kopā kopš 2000. gada pēc Krimināllikuma 165.panta “Par personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai” ierosinātas 78 krimināllietas.

Kopumā 2004. gadā par cilvēku tirdzniecību tika ierosinātas 30 krimināllietas, 41 persona tika saukta pie atbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību. 2004. gadā par cilvēku tirdzniecību (KL 154.pants) netika notiesāta neviena persona, bet par personas nosūtīšanu ar tās piekrišanu uz ārvalsti seksuālai izmantošanai – 4 personas, no kurām viena – ar brīvības atņemšanu, bet trīs – nosacīti.¹² Joprojām cilvēku tirdzniecības mērķa valstis galvenokārt ir Vācija, Spānija, Šveice, Kipra, Grieķija, Itālija, Izraēla¹³.

Kā norādīts apskatā „*Uzziņa par cilvēktirdzniecību*” (2005): „Pēc policijas rīcībā esošās aptuvenās informācijas uz Eiropas valstīm, lai nodarbotos ar prostitūciju, katru mēnesi izbrauc vairāk kā simts sievietes. Un pēc iestāšanās Eiropas Savienībā šis skaits tikai palielinās, jo kā piltiesīgas dalībvalsts pilsones, viņas ir tiesīgas legāli nodarboties ar prostitūciju ES dalībvalstīs”.

Pētījumi par cilvēku tirdzniecību un prostitūciju Latvijā

Tālāk aplūkoti secinājumi no pētījuma - Zariņa I. „*Trafficking in Women: a perspective from Latvia*”¹⁴. Kā informācijas avots pētījumā izmantotas intervijas ar 21 Latvijā strādājošu prostitūtu (10 no tām strādājušas arī ārzemēs), aptaujātas 10 Latvijas sievietes, kas strādā par prostitūtām Nīderlandē, kā arī ar prostitūcijas jautājumiem saistīto ekspertu intervijas un dažādu datu analīze.

Šajā darbā norādīts, ka, lai gan pastāv uzskats, ka kopš 90. gadu vidus samazinājies to sieviešu skaits, kas dodas uz ārzemēm, nezino, ka nāksies strādāt par prostitūtu, gan aptauju rezultāti, gan sieviešu, kas cietušas no cilvēku tirdzniecības, stāstu analīze ļauj

¹² *Cilvēktiesības Latvijā 2004. gadā.* (2005) Rīga: Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, 39.lpp.

¹³ *Latvijas valsts policijas pārskats par noziedzības stāvokli valstī un policijas darbību 2004. gadā,* 13.lpp. http://fish.vp.gov.lv/material/2004_gada_darbiba.doc Skatīts 12.08.2005

¹⁴ Zariņa, I. (2001) *Trafficking in Women: a perspective from Latvia.* In: *Trafficking in women and prostitution in the Baltic states: social and legal aspects* (2001). IOM Regional Office for the Baltic and Nordic Countries.

secināt, ka lielākajā daļā gadījumu situācija un apstākļi, aizbraucot uz ārzemēm, ir pilnīgi negaidīti.

Vienlaicīgi lielākā daļa intervēto prostitūtu uzskata, ka prostitūtas, kas kļuvušas par cilvēku tirdzniecības upuriem, pašas nav bijušas pietiekoši piesardzīgas – uzticējušās nepazīstamiem cilvēkiem, piedzērušās, lietojušas narkotikas, atdevušas kādam savus dokumentus vai staigājušas vienas. Aptaujātās uzsvēra, ka svarīgi, lai kāds Latvijā zinātu par to, kur sievietes atrodas un ko dara. Īpaši apdraudētas ir jaunas meitenes, kam ir ļoti maz pieredzes un zema izglītība. Vervētāji iepazīstas ar jaunām meitenēm dažādās vietās un cenšas uzzināt pēc iespējas vairāk par meitenes ģimeni un materiālo situāciju. Ja izrādās, ka meitenei nav radnieku, kas par viņu rūpējas un interesējas, viņa var kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri. Vervētājs apsola atrast darbu ārzemēs un sadarbībā ar citiem sagatavo nepieciešamos ceļošanas dokumentus, kā arī apmaksā braucienu.

Kopumā cilvēku tirgotājiem dažādās valstīs ir ļoti cieši kontakti. Gandrīz visas aptaujātās prostitūtas bija dzirdējušas par sievietēm, kas tikušas pārdotas. Tomēr aptaujāto prostitūtu vērtējumā sieviešu tirdzniecība pret viņu gribu nav ļoti izplatīta parādība. Sievietes, kas dodas uz ārzemēm, lielākoties zina, ka strādās par prostitūtām¹⁵. Aptaujātās prostitūtas atzīmēja, ka visā Rietumeiropā sastopami cilvēki no Turcijas un Tuvējiem Austrumiem, kas cenšas ievilināt nelegāli strādājošas sievietes situācijās, kurās tās var pārdot seksuālai izmantošanai.¹⁶

Sievietes, kas dodas uz ārvalstīm ar mērķi strādāt seksa industrijā, parasti dara to ar savu suteneru palīdzību vai arī, balstoties uz citu prostitūtu ieteikumiem, kas jau ir strādājušas ārzemēs.¹⁷

Priekšstati par sieviešu tirdzniecību

2001. un 2002. gadā Starptautiskās Migrācijas organizācijas uzdevumā Baltijas valstīs tika veikts pētījums „Sabiedrības uztvere un priekšstati par sieviešu tirdzniecību Baltijas valstīs”. Šī pētījuma ietvaros katrā valstī tika aptaujāti 1000 respondenti vecumā no 15-74 gadiem¹⁸. Pētnieki secina, ka kopumā atbildes jautājumos par respondentu personīgo pieredzi saistībā ar sieviešu tirdzniecību nav mainījušās. Zināmas izmaiņas vērojamas priekšstatos par sieviešu tirdzniecības problemātiku un attieksmē pret to. Saskaņā ar 2002. gada aptaujas datiem aptuveni 10% jauniešu ir saskārušies ar sieviešu tirdzniecību savu radnieku, paziņu vai kolēģu lokā. Pēc Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) organizētās kampaņas pret sieviešu tirdzniecību pieaudzis to skaits, kas uzskata, ka Latvijā tā ir nopietna problēma, aptuveni divas trešdaļas jauniešu uzskata, ka sievietes uz ārzemēm ar krāpšanas palīdzību tiek aizvestas ļoti bieži.

Jautājumā par uzticamiem informācijas avotiem, meklējot darbu ārzemēs, aptuveni 40% aptaujāto atzīmējuši licenzētus darbiekārtu birojus, bet gandrīz tikpat

¹⁵ Zariņa I. (2001) *Trafficking in Women: a perspective from Latvia*. In: *Trafficking in women and prostitution in the Baltic states: social and legal aspects* (2001). IOM Regional Office for the Baltic and Nordic Countries, p. 225-230.

¹⁶ Turpat, p. 259.

¹⁷ Turpat, p. 210.

¹⁸ *Public perception and awareness of trafficking in women in the Baltic states (2). Representative surveys* (2002). IOM Regional Office for the Baltic and Nordic Countries.

daudzi minējuši, ka uzticētos radu, draugu un paziņu ieteikumiem. Tieši pēdējais ir visbiežāk izmantotais sieviešu tirdzniecības upuru vervēšanas veids. Aptuveni ceturtdaļa aptaujāto nezina, ko darīt, ja kāda viņu radniece tiktu piespiesta nodarboties ar prostitūciju ārzemēs vai arī nedarītu neko, uzskatot, ka palīdzēt nav iespējams.

Jauniešu pieredze un rūpes par drošību, strādājot ārzemēs

Viens no projektiem, kura ietvaros tika veikta apjomīga Latvijas jauniešu aptauja, bija fokusēts tieši uz darbu ar jauniešiem, lai samazinātu viņu risku kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem (Project for the Prevention of Adolescent Trafficking (PPAT)). To koordinēja Elisona Bouka, un tā rezultātā tika sagatavota rokasgrāmata, kā samazināt jauniešu iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā¹⁹. Šī projekta un arī pētījuma mērķa grupa bija 14-25 gadus veci Latvijas jaunieši. Pētījuma ietvaros tika aptaujāti 3000 respondenti, un viņiem tika uzdoti šādi jautājumi:

- 1) Attieksme un interese strādāt ārzemēs;
- 2) Pozitīvā un negatīvā pieredze tiem, kas strādājuši ārzemēs, piesardzības pasākumi;
- 3) Plāni, ekspektācijas, sagatavotības pakāpe, lai strādātu ārzemēs tuvākajā nākotnē.

Pētījuma rezultāti liecina, ka 66% no jauniešiem labprāt strādātu, ja viņiem būtu tāda iespēja, bet 20% aptaujāto šajā grupā plānoja atrast darbu ārzemēs tuvāko 6 mēnešu laikā. 11% no aptaujātajiem bija jau kādreiz strādājuši ārzemēs. Aptaujas rezultāti parāda, ka apmēram 50% no tiem, kas strādājuši ārzemēs nav noskaidrojuši, vai piedāvātā darba iespēja ir droša un likumīga.

Visi iepriekš aprakstītie pētījumi tika izmantoti kā sākotnējā informācija, lai sagatavotu ekspertu interviju jautājumus, kā arī, sagatavojot fokusa grupu diskusijas un kvantitatīvās aptaujas jautājumus.

¹⁹ Boak, Alison (2003) *Smooth Flight: A Guide to Preventing Youth Trafficking*. International Organization for Adolescents.

Ekspertu interviju analīze

I. Ekspertu viedoklis par problēmas aktualitāti un cēloniem

Aptaujātie eksperti atzīst, ka cilvēku tirdzniecība ir kompleksa un sarežģīta problēma, kuras risināšanā ir nepieciešama vairāku institūciju un organizāciju savstarpēji koordinēta sadarbība.

- Jūs zināt, ka šajā cilvēku tirdzniecībā ir iesaistīti ļoti daudzi cilvēki, situācijas, speciālisti, institūcijas – gan valsts, gan nevalstiskās. Lai šo problēmu atrisinātu, ir nepieciešama vairāku institūciju draudzīga sadarbība - likumdošanas institūcijas, pareiza likumdevēju politika, piemēram, visu starptautisko konvenciju parakstīšana, kas aicina visas valstis cīnīties pret cilvēku tirdzniecību. Tās ir arī tiesībsargājošās institūcijas, likumdevēju institūcijas, tās ir sociālās institūcijas, medicīnas iestādes. Jo šī problēma ir tik daudzšķautņaina. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Kopumā ekspertu vidū dominē viedoklis, ka cilvēku tirdzniecība ir Latvijā aktuāla problēma un tās aktualitāte ir aizvien pieaugoša. Ar jēdzienu “cilvēku tirdzniecība” vairums ekspertu apzīmēja tieši sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkos. Tikai daži eksperti izteicās arī par cilvēku tirdzniecību, ar to saprotot cilvēku ekspluatāciju un izmantošanu piespiedu darbos vai cilvēku orgānu tirdzniecību.

- Jāņem vērā to, ka cilvēku tirdzniecība Latvijā pēdējos gados kļūst arvien nopietnāka un nozīmīgāka. Ja mēs runājam par seksuālo pakalpojumu sniegšanu, mēs arī visbiežāk domājam par sievietēm, bet, protams, ka tas ir arī piespiedu darbs, ekspluatācijas visdažādākās formas. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpo nodaļa, vecākā referente.)

- Es domāju, ka par to ir jārunā un jārunā aizvien vairāk, jo, ja tā atklāti, tad mums katram ir kāds paziņa, kas ir strādājusi kaut kur ārpus Latvijas robežām, varbūt arī pat ne ārpus. Viņš strādā tepat Latvijā, bet viņš strādā par vēdera tiesu, respektīvi, nesaņemot ne atalgojumu, ne par viņu tiek maksāti nodokļi, un to mēs arī varam definēt kā cilvēku tirdzniecību. (Solvita Rudoviča, Rīgas domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)

- ANO ir noteikta cilvēku tirdzniecības definīcija, un viena no cilvēku tirdzniecības formām ir personu nosūtīšana uz ārvalstīm seksuālai izmantošanai. (...) Tas ir arī piespiedu darbs. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētas prokuratūras prokurors.)

- Ļoti daudzi, tai skaitā deputāti, es ar viņiem runāju, cilvēku tirdzniecību uztvēra tikai vienīgi kā seksuālos pakalpojumus. Ir arī valstis, kur cilvēkus aizvīlina un pēc tam liek viņiem strādāt kaut kādā uzņēmumā, bez atalgojuma, kā vergiem, bez personiskās dzīves. Tā arī ir tā pati cilvēku tirdzniecība. Tas jēdziens ir tik plašs, ka ciest no tā var praktiski jebkurš, ja mēs neesam informēti par to, kā mums pašiem uzmanīties, kā mums pašiem veidot attiecības ar potenciālo darba devēju, par ko mums padomāt pirms mēs savā dzīvē pieņemam lēmumu. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Atsevišķi eksperti uzskata, ka Latvijas situācija, salīdzinot ar citām Austrumeiropas valstīm nav sliktākā.

- *No kuras puses skatās. Ja salīdzina ar Eiropu, citām valstī, tad es teiktu, ka mums vēl nav problēmu. Protams, ir ļoti daudz, ko mēs arī nezinām, līdz mums vienkārši nenonāk šī informācija, bet tie cipari, kas mums ir zināmi, salīdzinot ar to, kas notiek Centrāleiropā, es domāju, ka cilvēku tirdzniecība nav mums ļoti liela problēma. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)*

Kopumā eksperti norāda, ka, pētot cilvēku tirdzniecības upurus, kas ir bijuši iesaistīti seksuālu pakalpojumu sniegšanā, var iedalīt divas grupas. Pirmajā grupā ir personas, kas devušās apzināti nodarboties ar prostitūciju ārzemēs, bet, aizbraucot svešumā, saskaras ar sev nepieņemamiem dzīves un darba apstākļiem. Otra grupa ir personas, kas aizbrauc, nezinot par to, ka tiks nodarbinātas seksuālo pakalpojumu sniegšanā.

- *Jā, tās ir divas formas, kad persona pati brīvprātīgi dodas nodarboties ar prostitūciju, zinādama to, kas tur sagaida. Ka aizbraucot tur, principā, rodas citi apstākļi, un tad jau kā upuris nāk atpakaļ. Otra persona, kas aizbrauc nezinot, viņas jau nezina, viņas tiek piemānītas, vai ne? Sola tur citus darbus, tur auklītes un dekotājas, tur bāros un tā tālāk. Beigās padejo, padejo un pēc tam jāiet gultā jāguļ, un cauri. Atņem dokumentus un viss. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)*

Ir arī eksperta viedoklis, ka cilvēku tirdzniecības aspekti ir saskatāmi tajā, ka cilvēki pelna naudu, izmantojot savu talantu, prasmes un spējas tādās jomās kā zinātne, māksla, sports utt.

- *Te, redziet, ir interesanti, pieņemsim, sportists, mākslinieks, zinātnieks, kas [pārdod] savas smadzenes - tas ir cilvēku tirdzniecības upuris vai ne? Taču viņš apzinās, uz ko viņš iet, jo tur līgumā ir paredzēts viss, vairāk vai mazāk. Tāpat zinātnieki, kas aizbrauc. Es to sauktu par cilvēku kvalitātes, spēju tirdzniecību... Bet tie, kas nokļūst kaut kādā seksuālā jūgā, nu tad tā kategorija ir mazliet citāda. (Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)*

Jāuzsver, ka visi eksperti atzīst, ka cilvēku tirdzniecība ir globāla problēma un skar daudzas pasaules valstis, ka tās pamatā ir starptautiskas nelegālā biznesa organizācijas, un lai ar to cīnītos ir nepieciešama starptautiska sadarbība, organizāciju tīklu veidošana daudz plašākā mērogā. Šāda situācija mudina dažādu valstu pārstāvjiem mācīties vienam no otra, efektīvāk sadarboties, veicina informācijas un pieredzes apmaiņu.

- *Kā tas var tā būt, ka gadā pasaulē aptuveni 4 miljoni cilvēku tiek pirkti un pārdoti, vai tā var būt, ka uz Latviju šī problēma neattiecas? Tā nevar būt. Pētot šo jautājumu, mēs redzam, ka ir cilvēki, kas ir cietuši, kas ir nokļuvuši šādās situācijās, mūsu cilvēki, pilsoņi, kas nonāk dzīvībai un veselībai bīstamās situācijās aiz robežas. Sekojoši tā ir aktuāla problēma. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)*

- *Cilvēku tirdzniecība, tā jau ir visur. Pēdējos gados tik sāka runāt, tā aktīvi.. . Kādus gadus 8 par to runā aktīvāk. Agrāk jau tam nepievērsa tādu uzmanību. Otra lieta, nebija jau to upuru tik daudz, kā tagad. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)*

- Tā ir ANO starptautiskā konvencija, kura fiksē to, ka cilvēku tirdzniecība ir noziedzīga rīcība, krimināla rīcība, tā ir organizētās noziedzības sastāvdaļa. Līdz ar to katrā valstī ir jābūt izveidotai politikai, kas nedod iespēju šādiem cilvēkiem brīvi rīkoties. Šo konvenciju ir parakstījušas praktiski visas pasaules valstis, nezina vai to ir parakstījušas citas bijušās PSRS valstis, bet Latvija bija viena no pirmajām, kas to parakstīja.... Taču tika ieguldītas lielas pūles, lai šīs konvencijas tiktu ratificētas, lai tiktu ievērotas cilvēktiesības šīs konvencijas ietvaros, lai cilvēki justos aizsargāti katrā valstī atsevišķi un visā pasaulē. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Vairāki eksperti uzsver, ka cilvēku tirdzniecība ir latentā problēma, kuras izzināšanu aprūstina uzskaites neiespējamība un statistikas datu trūkums un nepilnība. Tas saistīts ar to, ka bieži upuri nevēlas, lai kāds vispār uzzina šo faktu, jo tas var ietekmēt viņu tālāko dzīvi, viņu tuvinieku dzīvi.

- Jā, tas ir arī ļoti latentī, jo liela daļa no tām sievietēm taču slēpj šo faktu. Ļoti daudzām ir bērni, ģimenes, kurās jādzīvo tālāk pēc atgriešanās atpakaļ. Un, ja visi to uzzinās.. Nu, pilsēta ir pilsēta, bet, ja teiksim, lauku apdzīvotā vietā kāds uzzinās, ka viņa tur ir braukusi nodarboties ar prostitūciju, dzīves tak viņai tur nebūs. Tāpēc jau slēpj to un negriežas pēc palīdzības. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Viena no problēmām, ar ko saskaras tiesībsargājošās institūcijas, ir atvērtās robežas ES ietvaros: uz robežas netiek fiksēta un kontrolēta personas identitāte. Cilvēku tirdzniecība ir cieši saistīta ar procesiem, kad no Latvijas darba meklējumos, labākas dzīves meklējumos regulāri izbrauc daudz cilvēku, tai skaitā sievietes un jaunieši. Šo migrāciju uz Eiropas bagātākajām valstīm izraisa Latvijas iedzīvotāju zemais labklājības līmenis, vēlme apliecināt savu varēšanu, iegūt labāku izglītību u.tml.

- Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ir grūti identificēt, kur tas cilvēks atrodas. Vai viņš ir Latvijā, vai viņš ir ārzemēs. Nav jau vairs robežas kontroles, mums viņš nepieciešams kā cietušais vai kā liecinieks, bet mēs nevaram dabūt viņu rokā. Viņš ieBrauc, padzīvo divas nedēļas, mēnesi te Latvijā un aizbrauc. (Aivars Begmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētas prokuratūras prokurors.)

Cilvēku tirdzniecību veicinošs faktors ir valsts zemais labklājības līmenis, kas veicina cilvēku tirdzniecību arī valsts iekšienē. Kā uzsver eksperti, arī šim problēmas aspektam ir jāpievērš uzmanība.

- Tas ir pierādīšanas jautājums, ja, piemēram, meitene no Daugavpils atbrauc strādāt uz Rīgu, tad tā ir cilvēku tirdzniecība, ja kāds ir viņu uz to pamudinājis un par to ir saņēmis naudu. Nu, tajā krimināllikumā tā ir, un kas, manuprāt, ir ļoti būtiski, tādi gadījumi notiek arī Latvijas robežās, ne tikai, ka ved ārpus Latvijas strādāt. Piemēram, meitenei Ludzā nav naudiņas, un tad viņu savervē un ved uz Rīgu strādāt un pelnīt naudu šeit. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Ņemot vērā mūsu ekonomisko situāciju, zemās algas, zemas minimumus, kas spiež pārsvarā nelabvēlīgās ģimenes, jaunas sievietes, meitenes, domāt par kaut kādiem papildus ienākumiem un tamlīdzīgām lietām. Tā, protams, ir

problēma, ja mēs runājam par Latviju kā tādu, par Latvijas iekšieni. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Kā liecina ekspertu pieredze, būtisks faktors, kas palielina cilvēku tirdzniecības riska iespējamību mūsu valstī, ir arī tas, ka Latvijā iebrauc pietiekami daudz personu, kas tieši mūsu valstī izvēlas par peļņas vietu, nodarbojoties ar prostitūciju. Šīs personas visbiežāk izmanto tūristu statusu, kas ļauj tām uzturēties Latvijā divus mēnešus.

- Ukraina, Baltkrievija un Polija - tās ir valstis, kas visvairāk cenšas iekļūt arī te, Baltijas valstīs. (...) Jo šīs personas necenšas pārkāpt tos divu mēnešus uzturēšanos, darba atļaujas jau viņām nav. (...) Jo ar darba atļaujām brauc tie, kas tomēr cenšas kaut kur iekārtoties un palikt. Ja brauc kā tūristi, divi mēneši, un brauc atpakaļ. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Eksperti norāda, ka cilvēku tirdzniecība ir organizētās noziedzības tīkla sastāvdaļa un bieži vien ir saistīta arī ar citām krimināli sodāmām aktivitātēm. Cilvēku tirdzniecības gadījumi ir fiksēti, Latvijas pilsoņiem atrodoties ārzemēs, kā arī šādi gadījumi vairs nav retums tepat Latvijā. Tas ir saistīts gan ar valsts labklājības līmeņa celšanos un ēnu ekonomiku, gan ar pārmaiņu procesiem seksuālo pakalpojumu sniegšanas biznesā tepat Latvijā.

- Tā ir organizētā noziedzība starptautiskā mērogā, ar visām no tā izrietošām sekām. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

- Pētot šo jautājumu, mēs redzam, ka ir cilvēki, mūsu cilvēki, pilsoņi, kas ir cietuši, kas nonāk dzīvībai un veselībai bīstamās situācijās aiz robežas. Sekojoši tā ir aktuāla problēma, lai arī tāds būtu tikai viens, bet viņu šobrīd ir daudz, ir ierosinātas vairāk kā 40 krimināllietas, mūsu mazajā valstī pret cilvēku tirgotājiem. Ir upuri un katrā gadījumā, tas nav tikai viens upuris. (...) Tā ir organizētā noziedzība, tas nav atsevišķs gadījums. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Mums taču pašiem tagad - nakts izklaides. Vecrīgā, ja Jūs pastaigājat vakaros, ir meitenes, kas piepelnās, un suteneri ir. Gandrīz uz katra ielas stūra, pie bāriem stāv un piedāvā meitenes. (...) Ļoti daudz pie mums lauku meitenes brauc uz pilsētu nodarboties ar prostitūciju. Jautājums tāds globāls. Un tad jau pie mums sāk parādīties meitenes ne tikai no Latvijas, bet brauc iekšā no Baltkrievijas, no Ukrainas, no Krievijas. Kā ne kā Latvija ir viena no Eiropas valstīm, tomēr algas ir labākas, atalgojums labāks – nelegāli, jo legāli jau mēs maz pelnām. (...) Kur ir prostitūcija, tur arī tālāk tās sekas iet .. Jo, ja mēs izbraucam uz vizītēm, uz tiem dzīvokļiem, aplūkojot tos punktus, kur tie atrodas un tālāk jau uz noteiktu vienošanos, zādzības no dzīvokļiem, tātad tas ir saistīts - ar laupīšanām, prostitūta dod ziņas par tiem cilvēkiem un tas ir savstarpēji saistīts. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Patiesību sakot, ja mēs īstenībā padomātu par to nedaudz globālāk, tad mēs saprastu, ka ne jau aiz labas dzīves persona parasti izvēlas darīt to, ko viņa izvēlas, respektīvi, arī sniegt seksuālos pakalpojumus. Protams, ka tam visam apakšā ir daudz un dažādas sociālās problēmas, nabadzība un visas pārējās, kas īstenībā ir Latvijas valsts mēroga problēmas, nevis tūri individuālā līmenī. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Redziet seksuālo pakalpojumu tirgus tagad mainās. Ja agrāk mums bija tā saucamā ielu prostitūcija, tad tagad, kā stāsta, tā Čaka iela ir patukša. Pārvākušies no Čaka ielas uz Vecrīgu, uz centru, kafejnīcas, bāri.. Tā daļa, kas tur strādāja, viņi izbraukuši uz ārpusi vai strādā kaut kādos salonos. To visu aizpilda vairumā no lauku reģioniem, piemēram, no Latgales puses, vai iebrauc no Baltkrievijas, Ukrainas. Tajā pašā laikā tie pakalpojumi tiek sniegti interneta pakalpojumu veidā, vai kā citādi. (Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)

- Mēs drīz vien saskarsimies ar to... Ja kādreiz Latvija bija tranzīta valsts, tad tagad tā ir mērķa valsts attiecībā uz cilvēku tirdzniecību. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)

Sabiedriskās organizācijas “Genders” pārstāve vienīgā no ekspertiem pievērta uzmanību cilvēku tirdzniecības negatīvajai ietekmei uz iesaistīto sieviešu veselību, uzsverot medicīniskās aprūpes nodrošinājuma nepieciešamību cilvēku tirdzniecības upuriem.

- Viena no problēmām cilvēku tirdzniecībā ir tieši medicīniska rakstura problēma, un tā ir saistīta ar seksuāli transmisīvo slimību izplatību, ar medicīniskās aprūpes nodrošināšanu sievietei, ar viņas reproduktīvās veselības nodrošināšanu. (...) Jo parasti šīm sievietēm nav pieejama medicīniskā palīdzība. Parasti viņas atgriežas slimas ar dažādām veneriskajām slimībām, ļoti bieži viņas ir stāvoklī, viņām mēdz būt dažādi iekaisumi, vienu vārdu sakot, reproduktīvā funkcija ir traumēta. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Viens no cilvēku tirdzniecības cēloņiem, kā liecina ekspertu pieredze, ir cilvēku nezināšana, zems pašvērtējums un nespēja izvērtēt sev bīstamas situācijas nopietnību. Kā apgalvo viens no ekspertiem, tā ir “zema juridiskā kultūra”. Ar šo apzīmējumu saprotot cilvēku vieglprātību, zemu pašiniciatīvu, izvērtējot, piemēram, darba piedāvājumu, līguma nosacījumus, savas tiesības un darba apstākļus.

- Bieži vien cilvēki ir tik izsalkuši pēc darba un attiecīgas samaksas, ka viņi nepadomā par to risku. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Nu kaut vai stājoties darba attiecībās, galvenais ir strādāt un saņemt atalgojumu, nevajag neko zināt par tām firmām, nevajag nekādus līgumus, sertifikātus. Vai paredzēt, piemēram, kaut kādas līguma sadaļas, īpaši ar ārvalstu firmām, piemēram, kādas varbūt ir garantijas, kādi ir darba apstākļi. Vai varēs apstrīdēt kaut ko, ka izbeigt darba attiecības. Tas jau ir pirmais, cilvēku izmet kaut kur, ekspluatē un viņš vispār nezina ko tālāk darīt. (Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)

- Tā ir liela daļa, kas nāk atpakaļ: „Nu, kā tas varēja notikt?”. Paņem dokumentus, un viss, valodu nezina, nav kur griezties pēc palīdzības un paliek bez tiesībām. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Varbūt tas cilvēks to latīņu nolaiž tik zemu, ka viņš piekrīt uz daudz ko, bet tas jau nenozīmē, ka valstij viņš nav jāidentificē kā upuris, kā cietušais. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

II. Galvenās aktivitātes cilvēku tirdzniecības novēršanā un situācijas vērtējums

2.1 Policijas darbība cilvēku tirdzniecības apkarošanā

Cilvēku tirdzniecība, pirmkārt, ir aktualitāte policijas darbiniekiem, jo cilvēku tirdzniecība ir krimināli sodāma un saistīta arī ar citiem krimināli sodāmiem pārkāpumiem. Kā apgalvo eksperti, cilvēku tirdzniecība tiek pētīta un analizēta Policijas akadēmijas maģistru un bakalauru darbos, cenšoties viest vairāk skaidrības un reāli izmantojamus uzlabojumus policijas ikdienas darbā. Pozitīvais aspekts ir tas, ka šajos pētījumos ir aplūkota gan teorētiskā, gan praktiskā puse.

- Pirmkārt, mums ir maģistra darbi par šo tēmu, cilvēku tirdzniecība parādās bakalaura darbos un diplomdarbos, tā kā tas ir aktuāli. Otrkārt, tie, kas izvēlas šo tēmu darbu rakstīšanai, tos jau nozīmē arī praksē tajās struktūrās, kas ar to cīnās. Tur jau nāk arī papildus informācija, praktiskā puse. Praktiskā puse, teorētiskā puse.. Jo kad viņi šīs tēmas izvēlas, viņiem ir jādod savs novērtējums, ko varētu ieteikt... Tā kā tas ir aktuāli. Ja mēs skatāmies visus tos pēdējos gadus - aktuāli bija kriminālie nodarījumi, kas saistīti ar narkotikām, tagad tas pēdējais laikam ir cilvēku tirdzniecība. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Kā apliecina eksperti, tieši policijas darbinieki ir tie, kas atklāj cilvēku tirdzniecības gadījumus, un tieši policijas darbiniekiem ir vissvarīgāk, lai būtu izstrādāta sistēma, kā rīkoties, sastopoties ar cilvēku tirdzniecības gadījumiem: izstrādāti mehānismi, kā notiks cilvēku tirdzniecības gadījuma izmeklēšana, informācijas iegūšana, krimināllietas ierosināšana un rehabilitācijas darbs ar cilvēku tirdzniecības upuriem. Ekspertu pieredze, liecina, ka citās valstīs, piemēram, Vācijā, šis mehānisms ir ļoti atšķirīgs no situācijas mūsu valstī.

- Un, ja mēs runājam par upuriem, tad var salīdzināt ar Vācijas pieredzi. Vācijas kolēģi tur veica reidus un aizturēja gan bordeļu īpašniekus, gan mūsu sievietes no Baltijas. Viņas atradās bordeļos un bija iesaistītas prostitūcijā. Tad viņi šīm meitenēm piedāvāja iekļauties rehabilitācijas programmā. Šī programma ilgst gadu. Šīs sievietes no Vācijas nedeportēja, viņām deva iespējas apgūt arodu, nodrošināja ar uzturu un pajumti, ar tādu domu, ka viņas uzstāsies tiesā, lai tos bordeļa īpašniekus varētu saukt pie atbildības. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Ekspertu vērtējumā cilvēku tirdzniecības veids - piespiedu darbs - ir noziegums, kuru identificēt ir īpaši grūti, jo cilvēki pilnībā neapzinās, ka tiek pārkāptas viņu tiesības un ka sliktie darba apstākļi var atstāt neatgriezenisku ietekmi uz veselību.

- Taisni šis piespiedu darbs ir viens no cilvēku tirdzniecības veidiem, kuru ir ļoti grūti identificēt. Un šī parādība ir ļoti latentā. Mans subjektīvais viedoklis ir tāds, ka kādi piecdesmit, sešdesmit procenti no darba meklētājiem ārvalstīs ir cilvēku tirdzniecības upuri. Tādā ziņā, ka bieži viņiem ir liegta gan informācija, gan tiek piedāvāti citi darba apstākļi, nekā bija solīts, gan ir cita

darba apmaksā. Nav medicīniskās aprūpes, netiek maksāti nodokļi un tā tālāk, un tā tālāk. Ir šis te atkarības moments, jo nav tam cilvēkam citas iespējas, kā tikai strādāt to, ko viņam liek priekšā. Rezultātā ir iespējams traumatisms, dažādas profesionālas kaites, kuras pēc tam tas cilvēks būs spiests ārstēt. Nopelnīs to naudiņu - 1000, 2000 vai 5000, vai pat 10 000, bet pēc tam viņš varbūt ir spiests ārstēties. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētas prokuratūras prokurors.)

Eksperti apliecinā, ka upuru nevēlēšanās sadarboties var būt saistīta ar to, ka paši cilvēku tirdzniecības upuri, kas cietuši no izmantošanas prostitūcijā, ir iesaistīti nākamo, potenciālo upuru piesaistīšanā un “vervēšanā”.

- Tur jau vēl cita problēma, ka viņas pašas iesaistās šajā biznesā, kad pati tur ir pabijusi, ar vietējiem bordeļu īpašniekiem slēdz attiecīgas norunas, līgumus un piegādā jaunas sievietes, un attiecīgi saņem papildus ienākumus par to vai vienreizēju samaksu. Un piemāna citas, saka, ka tur ļoti labi var nopelnīt, un iemāna tur pat savas draudzenes. Tad sākās diezgan “interesantas” izrēķināšanās. Bizness ir bizness, kā katrs māc, tā viņš to dara. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Veiksmīga lietas izmeklēšana un sadarbība ar upuri, kā liecina eksperti, ir atkarīga arī no policijas darbinieku profesionalitātes un darba stila. Kopumā eksperti atzīst, ka policijas darbinieki ir pietiekoši apmācīti un kompetenti izmeklēt cilvēku tirdzniecības lietas.

- Katrā konkrēta gadījumā tas ir ļoti individuāli. Tas ir atkarīgs no tā, kāds ir tas pats cilvēks. Protams, tas ir atkarīgs arī no policijas darbiniekiem, kuri cietušos pratina, fiksē liecības un pieņem iesniegumus. Tas ir atkarīgs no šo cilvēku profesionalitātes, izpratnes par šo noziegumu smagumu. Bet, tā kā tā ir specializēta policijas nodaļa, kas strādā jau ilgstoši, viņi ir apmācīti, tad viņu attieksme ir normāla. Mūsu cilvēki, policijas darbinieki saprot, kam ir izgājies cauri cietušais – cilvēku tirdzniecības upuris. Līdz ar to tā attieksme un darba stils ir adekvāti iejūtīgs, lai šo personu netraumētu vēl vairāk. (...) Tie ir specifiski noziegumi, kur vajag specifiskas zināšanas, un tieši šī specializācija ir veiksmīga un efektīvas izmeklēšanas pamatā. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētas prokuratūras prokurors.)

Atsevišķi eksperti pauž viedokli, ka policijā trūkst resursu, kas nodarbotos tieši ar “sutenerisma” jautājumiem, jo policijā nav atsevišķas nodaļas, kas ar to nodarbotos.

- Īstenībā gribētos atzīmēt, ka šobrīd Latvijā nav atsevišķas nodaļas Policijā, kas nodarbotos ar sutenerisma jautājumiem, piemēram, ir izveidota attiecīga nodaļa, kas nodarbojas ar cilvēku tirdzniecības problēmu risināšanu, kas, manuprāt, darbojās ļoti atzīstami, bet šie te sutenerisma jautājumi kaut kur ir pazuduši starp policijas reorganizācijām, un, manuprāt, ar tiem šobrīd neviens īsti nenodarbojas. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Sutenerisms ir ļoti liela un aizmirsta problēma. Šodien ar to īsti tā neviens nenodarbojas. Policijā likvidēja nodaļu, tagad tieši to neviens nedara. Tā ir specifiska lieta, ļoti grūti pierādāma. (Aivars Bergmanis, organizētās noziedzības un citu nozaru specializētas prokuratūras prokurors.)

Eksperti policijas darbā norāda, ka nevalstiskās organizācijas ir tās, kas šobrīd cilvēku tirdzniecības upuros vieš lielāku uzticēšanos nekā policija, tādēļ ir svarīga informācijas apmaiņa starp policijas darbiniekiem un nevalstiskajām organizācijām. Nevalstisko organizāciju piedāvātā rehabilitācijas iespēja var būt būtisks motivators, lai upuri sniegtu informāciju un liecinātu.

- Runājot no Iekšlietu sistēmas viedokļa, tad galvenais ir nepieļaut šo sutenerismu. (...) Principā visas sievietes, kas pašas nāk brīvprātīgi saņemt kādu palīdzību, griežas pie NVO, viņas par to informē policiju. Bet Vācijā ir pieņemts tā, ka visa informācija, kas ir NVO rīcībā, tam visam ir jābūt arī policijas rīcībā. Es domāju, ka tik tālu nevajadzētu policijai iesaistīties. Tā saikne ir obligāta, bet jābūt ir arī zināmai robežai. Nu tā kā pie mums tagad ir daudzi, kas nekādu informāciju nesniedz, mēs varbūt arī gribētu daudz vairāk informācijas iegūt un tā būtu pat nepieciešama. Bet interesanti salīdzināt šo pretstatu. Kādā veidā tā informācija izplatās, kādā veidā notiek sadarbība, ko mēs varētu, ko viņas varētu (NVO) darītu. Mērķis taču ir viens, kopīgs vai ne. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Tieši sadarbība starp sabiedriskajām un nevalstiskajām organizācijām var dot lielu labumu izmeklēšanas procesā. Jo ļoti bieži ir tā, ka šis cilvēks ir traumēts un viņš negrib liecināt. Trūkst šīs motivācijas sadarboties, kaut ko liecināt. (...) Un tieši šī te nevalstisko organizāciju palīdzība var būt motivācija pēc tam sadarboties ar aizsardzības iestādēm. Ja cilvēks ir traumēts, negrib liecināt, uzstāties tiesā, tad var nosūtīt uz nevalstiskajām organizācijām, kuras viņam palīdz. Pēc mēneša, diviem varbūt viņš apsvērs savu nostāju, un viņš gribēs to darīt, viņš vairs nebaidīsies, jo būs saņēmis psihologa palīdzību, juridiskas konsultācijas. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

Sabiedriskās organizācijas “Genders” pārstāve savukārt norāda uz to, ka nevalstiskās organizācijas nereti jūtas nenovērtētas un nesaprstas. No valsts iestāžu puses bieži vien esot neizpratne par to, kādu ieguldījumu šīs problēmas risināšanā spēj ieguldīt nevalstisko organizāciju sektors.

- Pastāstīšu kādu gadījumu, kas ļoti labi atklāj to būtību. Vienreiz mani uzaicināja Starptautiskajā Polijas akadēmijā lasīt lekcijas kopā ar citiem, tur bija prokurori, policisti. Kompānija bija tāda ļoti patīkama, pieci vai seši cilvēki. Kamēr mēs braucām, runājāmies. Man prasa, kur jūs strādājat? Es saku, es strādāju nevalstiskā organizācijā.. Viņi man prasa, kas tas tāds ir nevalstiskā organizācija.. Tas ir pret valsti? Daudzi vienkārši neizprot sabiedrisko organizāciju lomu. Cilvēki, kas strādā valsts institūcijās, viņi nenovērtē šo organizāciju nozīmi. Citur Eiropā, Amerikā tas jau ir atstrādāts, NVO strādā valsts līmenī, jau valstiski. Katram ir sava funkcija. Valsts institūcijas veido likumus, ..., bet šo likumu novadīšana līdz katram ierindas iedzīvotājam, tieši tas ir tas, ar ko nodarbojas sabiedriskās organizācijas, dažādās jomās, kultūrā, sportā, sociālā sfērā. Tāpēc man šķiet, ka vienkārši nav novērtēta sabiedrisko organizāciju nozīme sabiedrības harmonizācijā. Protams, ka netiek novērtēts arī profesionalitātes līmenis, ar kādu var strādāt NVO. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Policijas darbu, kā apgalvo eksperti, apgrūtina tas, ka tiek izdomātas arvien jaunas shēmas un veidi, kādos personas tiek ievilinātas un kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem. Cilvēku tirdzniecība ir sarežģīts noziegums, kurā ir iesaistītas vairākas personas. Ekspertu vērtējumā tas ir “ienesīgs bizness”, kas noziedzniekiem nes lielu peļņu.

- *Uz Arābu Emirātiem interesanti parādījās ievilināšanas mēģinājumi ar interesantiem precēšanās piedāvājumiem. Aizbrauc uz turieni, bet tur izrādās jāstrādā pavisam citā jomā. Nu visādi. Ir piedāvāts precēties, līgavaiņa kartiņas un naudas izteiksmē, cik viņš pelna. Aizbrauc un tur viņas jau sagaida, dokumentus nost un jāsāk strādāt. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)*

- **Tā nav viena prostitūta, kas ir atgriezies no ārzemēm, kur izdomājusi nopelnīt naudiņu. Tā tas nenotiek.** *Ir šis te tīkls, kur katram cilvēkam noziedznieku grupā ir konkrēti pienākumi un uzdevumi - viens vervē, viens meklē dokumentus, viens transportē, viens pavada, viens organizē vīriešu piegādi. Cits organizē dzīvošanu un barošanu, vai transportu, reklāmu. Tur ir nepieciešams internets un telefoni. Tas viss ir ļoti nopietns bizness. Tas ir starpvalstu bizness, kas nav ierobežots vienas valsts teritorijā. Ar to nevar nodarboties viens vai divi cilvēki, bet tas ir nopietns pasākums, kas prasa ļoti nopietnu administrēšanu. Arī naudu tas prasa. Tas ir ienesīgi, varbūt pat ienesīgāk arī par narkotiku biznesu. Jo narkotikas izlieto un jāmeklē nākošā deva, savukārt cilvēku tirdzniecībā var pārdot un pārdot vairākkārt. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)*

Kā liecina ekspertu pieredze, šādu noziegumu izmeklēšana ir laikietilpīgs process, kas prasa labu sadarbības modeli ar ārvalstu struktūrām, efektīvu informācijas apmaiņu un policijas darbinieku profesionalitāti un problēmas izpratni.

- *Tā ir starpvalstu noziedzība, tā ir starpkontinentāla problēma, līdz ar to, skatoties šādā mērogā, ir nepieciešamība saņemt tiesisko palīdzību arī no ārvalstīm. Tas ir ļoti ilgs process, un tas notiek tā, kā tas notiek. Līdz ar to arī izmeklēšana ir stipri ilgāka. Tās ir ļoti sarežģītas lietas. No policijas saņemam divus sējumus, bet uz tiesu aiziet desmit sējumi ar dažādiem materiāliem, pierādījumiem, kas tiek savākti strādājot. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)*

Policija ir tā struktūra, kuru eksperti nosauc par objektīvāko informācijas sniedzēju par esošo upuru skaitu, fiksēto un atklāto gadījumu skaitu. Ekspertu viedoklis par cilvēku tirdzniecības upuru skaitu Latvijā ir atšķirīgs, visbiežāk minētais skaitlis ir 100 cilvēku mēnesī, bet to daži eksperti uzskata par pārspīlējumu, citi eksperti min 200 cilvēkus gadā. Taču šie skaitļi ir grūti pierādāmi un argumentējami.

- *Kā es teicu, pēc tiem dažādiem sabiedrisko organizāciju datiem, ja mēs tos paskatāmies, vai arī policijas sniegtos datus, kas mums saka, ka aptuveni 100 sievietes mēnesī izbrauc pārsvarā seksuālo pakalpojumu sniegšanai, tad es domāju, ka tie ir diezgan šausminoši, ja mēs paskatāmies vispār, cik Latvijā ir iedzīvotāju, un kā tas varētu ietekmēt gan demogrāfisko attīstību, gan pārējās lietas. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)*

- *Tā statistika veidojas no tā, cik viņi tur ir aizturējuši un cik iesaistītās personas ir no Baltijas valstīm, Latvijas. Informācija nav pierādāma un*

pārbaudīta. Jebkuru skaitli, ko mēs analizējam, būtiski ir pamatot ar pierādījumiem. 100 sievietes mēnesī, kas kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem - tas ir baumu līmenī. Viens ir tas, ko mēs apzinām, otrs, ko mēs teorētiski pieļaujam. Tā tas skaitlis rodas. (...) Policijā ir vesela vienība, kas nodarbojas ar statistiku. Taču 100 sievietes mēnesī, nu priekš mūsu lielās Latvijas, tas cipars ir pārspīlēts. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Aptuveni 200 sieviešu katru gadu tiek pārdotas no Latvijas. Tie ir oficiālie dati. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Nu, es nezinu šobrīd statistiku, es domāju, ka viņa ir tikai palielinājusies, bet tobrīd, kad tapa programma, vidēji 100 sievietes no Latvijas mēnesī izbrauca uz ārzemēm, domāju, ka tas skaitlis ir palielinājies un ir pietiekami liels. Un arī skatoties uz tām aizturēšanām, īstenībā vidēji reizi divos mēnešos Latvijā ir pietiekami skaļa kāda lieta par to, ka ir aizturēts kāds, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, arī tie gadījumi, kad aiztur ārvalstīs Latvijas iedzīvotājus, kas ir nonākuši cilvēku tirdzniecības upura lomā, vai nu tie, kas ir izsūtījuši cilvēkus uz ārzemēm, nu tas, manuprāt, Latvijai ir pietiekami liels skaists. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Kā mēs varam vērtēt savu darbu, tad tas ir pēc statistikas rādītājiem. Konkrēti, šī nodaļa, kas ir vistiešākajā veidā atbildīga par šo te lietu, kas strādā un aiztur šos te cilvēkus, ja nekļūdos, tad par pagājušo gadu tās bija 30 ierosinātās krimināllietas. Tas ir kritērijs, kuru varam aplūkot. Un to pašu salīdzinot ar, piemēram, Ameriku, ar citām Eiropas valstīm un salīdzinot šo valstu iedzīvotājus, teritoriju un proporcijas, tad man liekas, ka mūsu rādītāji ir ļoti labi. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Kopumā eksperti izsakās atzinīgi par policijas darbu, kas ir vērsts uz cilvēku tirdzniecības apkarošanu. Eksperti atzīst, ka šobrīd, lai arī konkrētā struktūrvienība ir piedzīvojusi reorganizāciju un štata vietu samazināšanu, tā ir izveidojusi labu sadarbības modeli ar ārzemju kolēģiem, kas paaugstina darba efektivitāti.

- No vadības tur mazdrusciņ pārstrukturizēja, pievienoja Organizētās noziedzības pārvaldei, samazināja štata vietas, kas varbūt nebija tas vajadzīgākais, bet tur samazināja visur. Tā viņi tur darbojas. Galvenais, kas man tur patīk, viņiem ir labas saiknes ar dažām mūsu ārzemju struktūrām. Kā saka, kad ir daudz personīgās pazīšanās, tad daudz vairāk var paveikt un ātrāk paveikt. Kamēr jāizņem dokumenti, pieprasījumi, tas viss ļoti daudz laika aizņem, pazūd aktualitāte. Tā saikne, kas tagad notiek, sadarbojoties, tas nāk par labu. Ir augstāka darba efektivitāte. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

2.2 Krimināllietu izskatīšana un tiesvedības process

Eksperti pauž viedokli, ka šobrīd ierosināto un izskatīto krimināllietu daudzums ir pietiekošs.

- Krimināllietas ir ierosinātas pietiekamā daudzumā patreiz, cik es zinu. Tur bija no 2000. gada pie 90 krimināllietām. (Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)

- Viņu šobrīd ir daudz; mūsu mazajā valstī pret cilvēku tirgotājiem ir ierosinātas vairāk kā 40 krimināllietas. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Attiecībā uz likumdošanas bāzi eksperti pauž atšķirīgu vērtējumu. Vieni uzskata, ka Latvijas likumdošanā vēl ir daudz nepilnību, taču citi apgalvo, ka tā ir viena no progresīvākajām un veiksmīgākajām likumdošanas sistēmām pasaulē, lai efektīvi varētu apkarot cilvēku tirdzniecību.

- Likumdošanā vēl daudz tur nepilnības. Dažas tur bija sakarā ar konvencijas parakstīšanu par Cilvēku tirdzniecību. Pie mums tiek dalīts, tie, kas labprātīgi nodarbojas ar to un grib to darīt. Daudzās valstīs tas tā nav. Ir cilvēku tirdzniecība un viss. Tas būtu jāvērtē arī mazliet savādāk. Tas parāda laikam arī to sabiedrības attieksmi. Ja tu nodarbojamies ar prostitūciju, tad tas ir tavs. Grūti pateikt kāpēc mēs to darījām. Viens mēs varbūt skatījāmies no cietušās puses, kāpēc un tā. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Mums ir viena no progresīvākajām likumdošanām pasaulē, manuprāt, mēs esam priekšā visiem ar šo likumdošanu, jo mēs ļoti strauji to esam izdarījuši. Saeima ir pieņēmusi šos nepieciešamos tiesību instrumentus, ar kuriem strādājot mēs varam panākt šo rezultātu. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

Kā liecina ekspertu rīcībā esošā informācija, problēmas rada tas, ka bieži cilvēku tirdzniecības upuri nevēlas liecināt tiesā pret saviem pāridarītājiem. Šī problēma ir sastopama arī citās valstīs, ne tikai Latvijā. Šis aspekts apgrūtina tiesvedības procesu pret cilvēku tirdzniecības organizatoriem.

- Jā, un pats interesantākais bija tas, ko man tie kolēģi stāstīja (Vācijas policijas pārstāvji), ka viņi bija iesaistījuši rehabilitācijas programmā četrpadsmit mūsu Latvijas pārstāves. Kad pienāca tiesa, tad tikai viena bija gatava liecināt, bet pārējās atteicās. Jā, un tad padomājiet, cik daudz tur bija līdzekļu ieguldīti. Un tagad vācieši no šīs programmas atteicās, ka tas neatmaksājas. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Tiesu sistēmā būtiska ir tiesnešu un prokuroru sagatavotība šādai specializācijai, dziļākai problēmas izpratnei. Saskaņā ar ekspertu domām, tiesu instancēs vērojama situācijas uzlabošanās, jo pēdējos gados, sabiedrībai kļūstot izglītotākai un informētākai par cilvēku tirdzniecības problemātiku, mainās arī tiesvedības procesā piešķirto sodu bardzība.

- Tas arī ir vēl viens jautājums - tiesnešu specializācija. Tiesa vienkārši lietas izskatīja, nesaprazdama, cik tas ir aktuāli un bīstami. Tik daudzi tie procesi ir

aizgājuši nosacīti, nosacīti, nosacīti.. Cik tad var! (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Sākumā bija grūtāk ar tiem sodiem, jo nebija izpratnes. Nebija izpratnes par nozieguma būtību, smagumu nopietnību. Šobrīd tāda izpratne ir, vēl jo vairāk, pa visu Latviju ir bijuši semināri gan tiesnešiem, gan prokuroriem, gan policistiem. Viņi ir informēti par šo noziegumu specifiku. Viņi ir informēti, un līdz ar to arī nav tādu īpašu problēmu. (...) Spriedumi ir normāli, adekvāti. Nu ir jau reizēm kaut kas, bet principā spriedumi ir adekvāti nodarījumiem. Nevar teikt, ka tiesneši piespriež ļoti vieglus sodus vai ļoti smagus sodus. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

- Tas ir tas, ko es saku, kas droši vien ir mainījies. Tie sodi tiek piespriesti lielāki, bet, es domāju, tas ir arī pateicoties tam, ka tiem prokuroriem un tiesnešiem ir manījies izpratne un ka viņi ir sapratuši, ka tā ir problēma. (Linda Mūrniece, LR Saeima, aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Mums tiešām gan programmas tapšanas gaitā par to rakstīja, gan arī pēc tam, par tiem konkrētiem gadījumiem. Es domāju, tikai pateicoties tam, tie tiesas spriedumi arī ir pietiekami smagi, jo, piemēram, pirms kādiem diviem, trim gadiem, viņi parasti dabūja nosacītus sodus, tagad viņi dabū reālus cietumsodus. Es domāju, ka tas ir tikai masu mediju un sabiedrības viedokļa maiņas rezultātā panākts. (...)Nu tā svarīgākā lieta bija soda pastiprināšana par šo nozieguma veidu, kas arī ir īstenojies. Varbūt, ja agrāk visiem likās, ka tam nepievērš pietiekami daudz uzmanības, nepiespriež adekvātus sodus un visiem tos nosacītos dod, tad tagad tā vairs nav. Jā, noziedznieki neizbeidz savas noziedzīgās darbības, bet šobrīd tās ir manāmi apgrūtinātas. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Kā akcentē atsevišķi eksperti, liela nozīme ir tiesu instanču godprātīgai attieksmei pret savu darbu, izslēdzot korupcijas iespējamību.

- Vēl jārunā arī par tiesu korumpētību. Dūmu bez uguns taču nav, ir tik daudzi attaisnojoši spriedumi. Tagad atkal pacēla algu vairāk par 1000 latu, bet tas jau ir laiks, kamēr cilvēks pārvarēs to visu. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

2.3 Cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācija

Galvenais jaunums, kas attiecas uz cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitāciju, ir 2006.gada valsts budžetā paredzētie līdzekļi sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanai. Līdz šim valsts līmenī rehabilitācijas pakalpojumi cilvēku tirdzniecības upuriem netika sniegti. Valsts budžetā 2006.gadam ir paredzēti līdzekļi apmēram 14 cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijai. Šī pasākuma īstenošanai 2005.gadā Labklājības ministrija sagatavoja speciālistus.

- Kas saistīts konkrēti ar pēdējo laiku aktivitātēm un kas ir visaktuālākais šobrīd, tas ir sociālās rehabilitācijas pakalpojumu uzsākšana ar nākamā gada janvāri. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

Atsevišķi eksperti min, ka līdz šim ar cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitāciju nodarbojās vienīgi nevalstiskās organizācijas. Līdz ar to aktivitātes un atbalsts no valsts puses ir novēlots. Daži eksperti savukārt nav dzirdējuši par NVO sniegtajiem pakalpojumiem cilvēku tirdzniecības upuriem un uzskata, ka darbs pie upuru rehabilitācijas tiek uzsākts tikai tagad.

- Manuprāt, NVO un sabiedriskās organizācijas nodarbojās ar visnozīmīgāko darbu, ar šo personu rehabilitāciju un atgriešanu sabiedrībā. Tas ir tas, ko viņi reāli dara un izdara. Vai tikai viņi gadījumā nav vienīgie, kas ar to nodarbojas? (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

- Par cilvēku tirdzniecību tieši, es domāju, ka īpaši daudz tur nav darīts. Pietiekoši daudz šis jautājums pašlaik ir skatīts tīri teorētiskā līmenī, mūsu nevalstiskās organizācijas ir ļoti daudz mācījušās, apmeklējušas dažādus seminārus un izpētījušas šo jautājumu kā tādu, bet šis pakalpojums tiek ieviests tikai tagad. Līdz šim nav bijušas pat iespējas. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Ekspertu rīcībā esošā informācija liecina, ka pašvaldības un valsts institūcijas pašas nenodarbojas ar rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu. Pašvaldības šo pakalpojumus pērk no nevalstiskajām organizācijām, kas savukārt specializējas dažādu mērķgrupu vajadzībām.

- Līdz ar to Rīgas pašvaldība pērk pakalpojumu, piemēram, no krīzes centra “Skalbes”, ja iet runa par bērniem, tad tā ir “Dardedze”. (Solvīta Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)

- Savukārt, runājot par cilvēku tirdzniecību, mēs tomēr nolēmām, ka tam ir jābūt nedaudz specifiskākam pakalpojumam, līdz ar to arī tiks konkursa kārtībā izvēlēti pakalpojuma sniedzēji, ar kuriem tiks slēgti konkrēti līgumi par viņu pienākumiem, par tiesībām utt. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Būs konkurss starp sabiedriskajām organizācijām, tas varētu būt arī ne tikai starp sabiedriskajām organizācijām, kurš konkrēti, centralizēti sniedz šo palīdzību. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam ietvaros tiek īstenota tādu speciālistu apmācība, kas varētu sniegt tieši šādus specializētus rehabilitācijas pakalpojumus cilvēkiem, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības.

- Mēs (Labklājības ministrija) esam šo pakalpojumu tiešie realizētāji, no tā viedokļa, ka mēs palīdzam sagatavot cilvēkus, kas sniedz rehabilitāciju. Šī apmācība ir apmaksāta programma, kas sagatavo sociālās rehabilitācijas sniedzējus tieši cilvēkiem, kas ir cietuši no cilvēku tirdzniecības. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Kā apgalvo eksperti, tad līdz šim tomēr nav skaidrības par rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtību, kādi speciālisti būtu jāpiesaista, kādi nosacījumi ir jāizvirza rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem.

- Mums nav Ministru Kabineta noteikumu, kas nosaka, kā tad šo funkciju realizēt, nodrošināt šo sociālo rehabilitāciju. Nav izvirzītas prasības rehabilitācijas institūcijai, kādai viņai būtu jābūt, kādiem speciālistiem būtu

jābūt. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)

Atsevišķi eksperti min, ka cilvēku tirdzniecības upuri nav sabiedrības grupa, kas būtu izvirzīta kā viena no prioritātēm sociālo pakalpojumu saņemšanā.

- Cilvēku tirdzniecības upuri diemžēl kaut kā nav tajā prioritātīšu saraksta sākumā. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

Eksperti norāda, ka 2006.gadam no valsts budžeta ir piešķirti līdzekļi tieši cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijai. Ar šiem līdzekļiem pietiks aptuveni četrpadsmit personu rehabilitācijai.

- Nākamajam gadam Labklājības ministrijai ir piešķirti valsts budžeta līdzekļi, kas ir 21 tūkstotis latu sociālās rehabilitācijas nodrošināšanai cilvēku tirdzniecības upuriem. Un par šo te summu pēc aprēķiniem varētu nodrošināt par valsts budžeta līdzekļiem aptuveni 14 personu rehabilitāciju. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

Konkretizējot sociālās rehabilitācijas pakalpojuma būtiskākās iezīmes, eksperti uzsver, ka ir arī cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzība un viņu konfidencialitātes garantija.

- Tāpēc ir jādomā par veidu kā padarīt šo te gan personu, gan pakalpojumu pēc iespējas konfidencialāku un tas bija arī viens no iemesliem, kādēļ mēs atteicāmies no sociālo dienestu idejas. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Ir iespēja tiesāt slēgtās tiesas sēdes. Par izmeklēšanas darbu arī neviens netiek informēts. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

Ekspertu rīcībā esoša informācija liecina, ka šobrīd visbiežāk sociālo rehabilitāciju saņem tie upuri, kas paši meklē palīdzību, izrāda iniciatīvu, vēršoties pie nevalstiskajām organizācijām. Pakalpojumu pieejamību veicina informācija internetā, kur tā ir pieejama jebkuram, kas meklē palīdzību.

- Piemēram, ja Vācijā atrodas latviešu meitene, nav svarīgi, kas, varbūt arī vīrietis, tad viņi ieiet tur internetā un paskatās, kas Latvijā ar to nodarbojas, ahā, „Genders”, mums ir meitene, tad, lūdzu, risiniet. Un sākas darbs ar gadījumu. Šobrīd tie ir ļoti aktīvi strādājoši tīklojumi, un šobrīd mums ir viena meitene, kas iziet rehabilitāciju. (...) Piemēram, šī meitene bija nokļuvusi migrācijas cietumā, jo viņai nebija dokumenti kārtībā. Mūsu adresi viņai iedeva cietuma mācītājs. (...) Šīs te lietas - medicīniskā palīdzība, dokumentu nokārtošana, izvietošana patversmē, iedevām naudu uzturam. Nu, lūk, tagad jau viņa ir patstāvīgs cilvēks, bet neskatoties uz to viņa nāk un saņem rehabilitācijas kursu pie mums. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Paši cilvēku tirdzniecības upuri meklēja, kas varētu veikt šo rehabilitāciju, vai viņu draugi, radi, ģimenes locekļi. Jo reāli no valsts nav bijusi tāda finansēta rehabilitācija. Tāda rehabilitācija būs tikai no nākamā gada. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Ekspertu pieredze liecina, ka upuriem parasti ir bail vērsties policijā un tādā ceļā risināt savas problēmas.

- No otras puses, protams, ļoti daudz cilvēku nenāk uz policiju, baidīdamies no sarunas ar policiju, baidīdamies no tā, ka pret viņiem tur slikti izturēsies, baidīdamies, vispār no domas, ka man ir jāiet uz policiju. Ir vēl dažādi citādi aspekti. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Līdz ar to daži eksperti kritiski vērtē Ministru Kabineta noteikumus, saskaņā ar kuriem tieši policija būs tā, kas noteiks upuriem rehabilitācijas pieejamību, izsniedzot īpašu izziņu, ka viņš ir noziedzīgā nodarījuma upuris. Tas, ka šīs izziņas saņemšana būs atkarīga no tā, vai persona sniegs liecību, rada situāciju, ka daudzi cilvēku tirdzniecības upuri neizies rehabilitāciju, jo baidīsies vai nevēlēsies sniegt liecību.

- Kārtība būs tāda, ka vienīgais veids, kā persona varēs saņemt rehabilitācijas pakalpojumus būs tas, ka viņai būs jāvērsas policijā. Respektīvi, viņa saņems policijas vai tiesību sargājošas iestādes izziņu par to, ka viņa ir noziedzīga nodarījuma upuris, jeb arī, ja šis fakts būs noticis ārpus Latvijas robežas, tad savukārt attiecīgi policijas izziņu par to, ka viņa ir cietusi šajā te nodarījumā ārvalstīs. Policijai būs pienākums 24 stundu laikā veikt visas nepieciešamās darbības, lai personu atzītu par cietušo, un vislabākajā gadījumā tad arī tai pašā dienā persona arī varēs saņemt rehabilitācijas pakalpojumus. Šos pakalpojumus viņa saņems ar nosacījumu, ja persona vērsīsies policijā, ar nosacījumu, ja viņa būs gatava par to runāt uzreiz ar varas iestādi vai valsts iestādi. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Patreiz šī sistēma nav tik vienkārša, jo šo sociālo rehabilitāciju varēs saņemt tikai tie cilvēku tirdzniecības upuri, kuri būs apstiprināti no iekšlietu ministrijas puses. Tātad viņiem būs izdots speciāls dokuments, kas apstiprina, ka viņš ir cietis no cilvēku tirdzniecības. Īstenībā mēs uzskatām, ka tas nav īsti pareizi, jo šī palīdzība viņam ir vajadzīga daudz ātrāk, tikko viņš ir atgriezies Latvijā. Būtu labi, ja viņam būtu iespēja uzreiz rehabilitēties, nonākt iestādē, kura nodarbojas ar šo specifisko sociālo rehabilitāciju. Bet patreiz šis mehānisms ir tāds, un līdz ar to, es domāju, ka ļoti liela daļa no patiesi cietušajiem nemaz līdz rehabilitācijai nenonāks. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Pozitīvais, ko dotu šāda sistēma Iekšlietu ministrijas pārstāvja vērtējumā, ir centralizētas uzskaites uzlabošanās, jo, pirmkārt, tiktu iegūta informācija gan par upuriem, gan noziedzniekiem, otrkārt, tas kalpotu kā atskaites punkts valsts līdzekļu izmantojumam, nodrošinot valsts apmaksātus rehabilitācijas pakalpojumus.

- Tas ir ļoti smags jautājums. Un es pat nevaru viennozīmīgi pateikt, kā būtu pareizi. Šeit ir tādas divējādas situācijas. Ja tas ir valsts apmaksāts pakalpojums, tad tā ir valsts nauda. Un, ja mēs tā nepragmatiski pieejam, tad mums ir jāatskaitās par iztērēto valsts naudu, mums jāparāda, kam viņa tiešam tiek izmantota. (...) Jābūt kaut kādam atskaites un kontroles mehānismam. Līdz ar to viens no šiem risinājumiem ir tas, ka šis upuris, ja viņš ir bijis cilvēku tirdzniecības upuris, ja viņam ir nepieciešama palīdzība, viņam būtu jāgriežas policijā ar iesniegumu, ka viņš ir šis upuris. Mēs līdz ar to iegūtu divas lietas. Mēs, pirmkārt, iegūstam informāciju, ka tāds gadījums ir bijis. Tātad informācija nonāk policijā, un mēs varam sākt strādāt pie šī

gadījuma, ja upuris sniedz visu nepieciešamo informāciju. Parādās arī kāds uzskaitījums par gadījumiem. Kaut kāds taustāms rezultāts, lai apzinātu šo te problēmu. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Šāda mehānisma galvenie trūkumi, kā min atsevišķi eksperti, ir tas, ka šādu formalitāšu kārtošana aizņem laiku, bet upuriem ir svarīgi saņemt rehabilitācijas pakalpojumus pēc iespējas ātrāk.

- Upuriem būs jāiet caur Iekšlietu ministrijas struktūrām, bet viņi varētu arī iet pa tiešo. Man liekas, ka tas varētu būt daudz efektīvāk un labāk, ja cilvēks, kurš ir tikko atgriezies un kuram ir ļoti smagi šie pārdzīvojumi, uzreiz nonāktu šajā rehabilitācijas centrā un saņemtu nepieciešamo palīdzību. (...) Es uzskatu, ka vajadzētu bez Iekšlietu ministrijas akcepta veikt sociālo rehabilitāciju, lai cilvēks uzreiz varētu griezties pēc palīdzības, nevis vēl jāpierāda, ka cilvēks ir tirdzniecības upuris. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Kā liecina ekspertu pieredze, Latvijā nav izstrādāta mehānisma, kas paredzētu palīdzības sniegšanu citu valstu pilsoņiem, kas ir kļuvuši par cilvēku tirdzniecības upuriem šeit Latvijā.

- Bet kas notiek, ja par upuri ir kļuvusi ukrainiete, piemēram, viņa te ir atrasta, viņa ir cietusi no nozieguma. Mehānisma, lai palīdzētu tādām cilvēkiem, nav. Bet Eiropas valstīs ir. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Kā apgalvo eksperti, šāds mehānisms ir un darbojas dažās citās Eiropas valstīs, sniedzot arī mūsu valsts pilsoņiem tūlītēju palīdzību un piedāvājot ilgstošu rehabilitācijas programmu.

- Tur paiet laiks no trīs mēnešiem līdz pusgadam, kamēr viņa (upuris) ir izlēmusi atgriezties un brauc atpakaļ pie mums. Viņa jau ir strādājusi ar psihoterapeitiem, viņa ir jau saņēmusi palīdzību. Bija tikai viens ļoti smags gadījums, kad cilvēks pa taisno no slimnīcas atgriezās šeit, bet vairumā gadījumu viņas atsūta sabiedriskās organizācijas, kurās jau ir izieta rehabilitācijas programma. Tur viss jau ir izskaidrots – viņu tiesības, pienākumi. Ja ir iespēja palikt valstī, viņas var palikt. Vairumā gadījumu cilvēki grib atpakaļ uz mājām, pie mammas un tēta, un tā tālāk. Bet mums šāda mehānisma nav, esam kļuvuši par Eiropas Savienības dalībvalsti, bet šāda mehānisma mums nav. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

2.4 Sabiedrības informēšana cilvēku tirdzniecības jautājumos un preventīvais darbs

Eksperti ir vienoti par to, ka sabiedrībā trūkst informācijas par cilvēku tirdzniecības problēmu. Vairāki eksperti norāda uz to, ka informācijas pieejamība veicinātu sabiedrības izpratni par šo problemātiku un rosinātu cilvēkos spēju izvērtēt sev bīstamas situācijas daudz adekvātāk.

- *Jo mēs vairāk par to runāsim, jo cilvēki vienkārši vairāk apzināsies, sapratīs, kur viņi ir nonākuši, kas ar viņiem ir, un līdz ar to, ja viņi paši sapratīs, ka viņi ir šie tirdzniecības upuri, tad viņi vērsīsies arī pēc palīdzības. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)*

- *Nu sabiedrība vēl arvien nav informēta par cilvēku tirdzniecības formu dažādību. Visbiežāk sabiedrība to saista ar seksuālu pakalpojumu sniegšanu un vardarbību. Bet ir vēl citas cilvēku tirdzniecības formas, par kurām sabiedrībā tomēr trūkst informācijas, īpaši par piespiedu darbu un tā sekām. Latvijai ir par ko satraukties, jo, kad sāks atgriezties mūsu darba meklētāji, kas tagad strādā ārvalstīs, tad Latvijas valsts būs tā, kurai būs jāsniedz viņiem medicīniskā palīdzība, kas izmaksās ļoti dārgi. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)*

Ekspertu pieredze apliecina, ka ir veiktas vairākas informatīvas kampaņas, kas bijušas efektīvas. Kā būtiskākā mērķa grupa šādām aktivitātēm visbiežāk ir tieši jaunieši, kas dodas mācīties vai darba meklējumos uz ārzemēm.

- *Ar speciālas nometnes palīdzību šiem jauniešiem deva zināšanas par to, kas ir cilvēku tirdzniecība, lai viņi varētu izplatīt šo informāciju savu vienaudžu vidū.(...) Ir svarīgi viņiem parādīt to, kādi ir riski, un tad jau attiecīgi iemācīt no tiem izvairīties. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)*

- *Es varu teikt, ka esmu personīgi dzirdējusi, ka tieši jauniešiem, skolās ir paplašinājusies izpratne tādā pozitīvā nozīmē, ka tā tiešam ir problēma un ka viņi arī var ar to saskarties. Es esmu dzirdējusi, ka jauniešos sāk mainīties attieksme. Tagad ir populāri braukt uz ārzemēm strādāt, un viņi sāk vairāk interesēties par to, kas viņus sagaida tur. Bet katrā ziņā tur ir vēl ļoti daudz jāpiestrādā pie sabiedrības informēšanas. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)*

- *Bija seminārs „Vardarbība, cilvēku tirdzniecība”, kur aplūkoja tādus jautājumus, kurus jauniešiem vajadzētu zināt par cilvēku tirdzniecības fenomenu, kāpēc un kā jaunieši kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem. Dziļāks ieskats problēmā. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)*

Runājot par veidu, kādā sabiedrība būtu jāinformē, ekspertu viedokļi sakrīt. Pirmkārt, tā nedrīkstētu būt pārspīlēti šausminoša, bet tai būtu jāveicina sabiedrības tolerance un izpratne.

- *Nevajag dot tādu ļoti šausminošu, jo ne tikai sabiedrība par to pārlietu satrauksies, bet arī tie cilvēki, kas ar to saskārušies, domās, ka tas bijis tas pats ļaunākais. Es uzskatu, ka tai informācijai ir jābūt, bet ne pārāk šausminošā veidā. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)*

- ***Pietrūkst tieši šīs izpratnes par to, ka ne vienmēr cilvēks pats apzinās, uz ko viņš iet. (...) Nevajadzētu nosodīt cilvēku par to, ka viņš kļūdās, jo kļūdities var jebkurš no mums, un tas ir normāli kļūdities, bet ir jāsaprot un jāapzinās, ka cilvēks varētu arī kļūdities. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)***

Otrkārt, kā apgalvo eksperti, būtu jādomā par mērķa grupām, kam šī informācija ir domāta. Ļoti būtiski ir izstrādāt informatīvo materiālu saturu, atceroties par mērķa grupas vecuma īpatnībām un uztveres spējām, īpaši, gatavojot informatīvos materiālus, kas domāti bērniem un jauniešiem. Svarīgi, lai informēšana neveicinātu lieku ziņkāri, lieki piesaistot jauniešu uzmanību deviantām nodarbēm.

- Tad ir vēl tas otrs efekts, kad kaut ko stāsta skolās, uzbudina tos nepilngadīgos noskaidrot, kas ir tas aizliegtais auglis, tikai pamēģināt, vienu reizīti. Tāpēc ir tie šausminošie dati, ka skolās 40% līdz 60% ir vismaz vienreiz mēģinājuši narkotiskās vielas. Jāskatās, kā to pasniegt, lai neizraisītu viņos tieši pastiprinātu ziņkāri par to visu. Prostitūcija varbūt mazāk, bet tā var veicināt domas, ka tas ir tāds viegls peļņas gūšanas veids. Ir iespēja ātri nopelnīt. Kā tie, kas tikko atbraukuši no ārzemēm, skaisti stāsta. Bieži tie stāsti ir nepamatoti, lai ievilinātu citus iekšā. Piemēram, tā skaistā automašīna viņai tiek iedota uz laiku, lai viņa parādītu, kā tas ir, bet īstenībā viņai nekas nepieder. To mednieku stāstu ir daudz... (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Nepilngadīgo jauniešu grupu un sociāli nelabvēlīgās ģimenes eksperti izdala kā īpašu riska grupu.

- Ir jāskatās arī uz to, kādai mērķa grupai mēs šo informāciju novadām, jo .. arvien jaunāki cilvēki iesaistās prostitūcijā. Tā ir šodienas aktualitāte, ka ir jāizvērtē informācija un tās pasniegšanas veids, kādā veida to pasniegt skolās, vecāko klašu skolēniem, devīto, desmito. (...) No nelabvēlīgām ģimenēm jau vecāki tur nemaz neies uz tādām (informatīvi izglītojošām) nodarbībām. Tas nozīmē, ka tur atkal ir tāda.. problemātika. Es te pa Vecrīgu paskatos, tur ir liels procents nepilngadīgo, kas tur ir sabraukuši, pametuši mācības un vēlas pelnīt naudu. Vispār ar nepilngadīgiem mums tās problēmas ir vēl lielākas. Mēs viņus nevaram nekādā veidā nekur iesaistīt. Tie, kas nemācās, bet grib strādāt, tos darbā neņem. Tāpat jau diezgan liels bezdarba procents, mums arī speciālisti darbu nevar atrast. Otrs moments, vasarās viņus varētu piesaistīt kādai nometnei, bet ir grūti. Nav tā, kā agrāk. Tagad ir tā, kad mēs gribam tos bērnus no nelabvēlīgajām ģimenēm kaut kur iesaistīt, tad mums, piemēram, Jūrmalā kategoriski pateica – ne vairāk kā vienu grupā, ja būs divi, viņi visu sabojās. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Ekspertu pieredze liecina, ka ārzemēs izglītības sistēmas ietvaros ir izveidota programma, kas ietver informāciju par dažādām problēmām, kas var apdraudēt indivīda drošību un veselību. Šāds izglītojošs darbs skolās balstās uz sadarbību starp pedagogiem un ģimenēm.

- Es biju Zviedrijā, un mēs iepazināmies ar viņu izglītības programmu skolniekiem. Visinteresantākais bija tas, ka informatīvie materiāli bija pielāgoti vecuma grupām. Pirmajā klasē sniedz informāciju par ceļu satiksmes noteikumiem, tad jau no otrās, trešās klases sāk dot informāciju par narkotikām. Ir veidoti noteikti informācijas līmeņi, kas būtu cilvēkam jāzina un kam jābūt pievērst uzmanība. Vēl man iepatikās, ka šīs informācijas dienas notiek kopā ar vecākiem, un tas jau ir daudz efektīvāk, jo šīs lietas pārrunā mājās un tā tālāk. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves informēja, ka Starptautiskā Migrācijas organizācija Latvijā ir izstrādājusi metodisku materiālu skolotājiem, kas ļauj cilvēku tirdzniecības problemātiku iekļaut dažādos mācību priekšmetos (Celmiņa, E., Krasovska, J., Zālītis, K. (2005) *Cilvēku tirdzniecības novēršana. Metodiskais materiāls darbam ar jauniešiem*. Starptautiskā Migrācijas organizācija. Rīga).

- Šeit, piemēram, ir materiāls skolotājiem par cilvēku tirdzniecību. Es šo grāmatu paņēmu līdzi. Tātad „Cilvēku tirdzniecības novēršana”, metodisks materiāls skolotājiem. (...) Cilvēku tirdzniecības jautājumu var mācīt, piemēram, arī mākslas vēsturē, to var mācīt pat mūzikā. Visur var mācīt šādas lietas, ja tikai šī te vēlēšanās pastāv un interese. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)

Izglītojoši informatīvās kampaņas, ko Latvijas skolās šodien veic policija, pēc ekspertu domām, ir vairāk izklaidējošas un lielākoties iepazīstina ar policijas darbu. Taču svarīgāk būtu vērst bērnu uzmanību uz to, kā rīkoties sev bīstamās situācijās, kā atpazīt šīs situācijas.

- Es domāju, tas ir jāiekļauj Izglītības ministrijai šajās mācību programmās. Te Rīgas skolās notiek šīs te policijas dienas, kur jaunākajām klasēm rāda, kāda tehnika ir policijai, kinologu darbu. Taču tam būtu jābūt citā plāksnē - kā man rīkoties, ko man darīt? (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Kad cilvēks ir pietiekami izglītots par šo problēmu, tad viņš nemaz līdz tādai situācijai nenonāks, ka vajadzēs meklēt palīdzību. Ja bērniem no mazām dienām stāsta, vienalga kādos ietvaros, vai drošības nedēļas vai jebkādos citos, kas TAS ir. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Ekspertu viedokļi sakrīt, uzsverot to, ka informācijas sniegšanai ir jābūt regulārai, nepārtrauktai, nevis kampaņveidīgai. Tai jābūt viegli pieejamai arī tādos Latvijas reģionos, kuros visiem nav pieejams internets.

- Mums ir “viendienīšu sindroms”, atsevišķas informatīvas kampaņas. Pagāja tā kampaņa, lellīte pakarājās, un viss. Nobiedēja un uz redzēšanos. Ir jābūt regularitātei, ikdienas darbam sabiedrības informēšanā. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Nu, būtiskākā ir tā izglītošana, lai cilvēki zinātu savas tiesības un lai viņi zinātu, ka ir jāpārbauda tās firmas un kā to izdarīt. Tas bija savukārt Labklājības ministrijas sadaļā ierakstīts, ka Valsts Nodarbinātības dienestam, kas piedāvā šīs darba vietas, ir jābūt šādai informācijai. Es zinu, ka viņiem tiešām, atverot mājas lapu, uzreiz ir informācija. Vienīgā problēma, kā tas tiek risināts reģionos, kur nav pieejams internets. Ļoti būtiski, lai visi cilvēki būtu izglītoti - lai cilvēks zinātu savas tiesības, kad ir jāiet uz vēstniecībām, ka tur var meklēt palīdzību, ka var vērsties pie policijas. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Sabiedrībai nav daudz informācijas par sutenerismu. Un par šiem gadījumiem, kas Latvijā ir bijuši un notikuši. Lai par to veidotos kaut kāda attieksme, ir jābūt kaut kādai informācijai. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Iekšlietu ministrijas pārstāve informē, ka Iekšlietu ministrija drīzumā plāno izveidot mājas lapu, kurā būs pieejama informācija par cilvēku tirdzniecības problemātiku.

- Katrā ziņā mēs cenšamies pie jebkuriem budžeta grozījumiem, pie izstrādes likt iekšā šīs naudas. Grūti man pateikt, cik ilgi tā būs. Mēģināsim darīt to, kas attiecas uz šo te sadarbības mehānismu, pirmkārt. Otrkārt, par informāciju un tās pieejamību, kaut vai caur mājas lapu. Mēs taisīsim ministrijā tādu ļoti lielu, speciālu mājas lapu, kas būs par cilvēku tirdzniecības problēmu. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Viens no ekspertiem izteica priekšlikumu, ka šāds informatīvais darbs un tā nozīmīgums ir jāakceptē arī politiskā līmenī.

- Informācijai ir jābūt izvietotai masu medijos periodiski, piemēram, tā varētu būt tēma TV sarunu šovos, radio programmās. Šīm tēmām nav jābūt pārāk bieži vai uzbāzīgi demonstrētām, pieņemsim, reizi mēnesī, reizi divos mēnešos. Bet tam ir jābūt noteiktam ar likumu, piemēram, Televīzijas un Radio padomes lēmumu, ka pieņemsim, laikraksts “Diena”, laikraksts “Čas”, reizi mēnesī vai divos tiem ir jāpublicē tāds materiāls. Taču arī tam ir jābūt koordinēti. Citādi mums ir tā, ka vienu dienu visas avīzes stāv rindā pie durvīm, lūdzu, parunājiet ar mani. Bet pārējā laikā - neviens. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Atsevišķiem ekspertiem trūkst informācijas par, piemēram, Izglītības ministrijas ieguldījumu un darbu cilvēku tirdzniecības problemātikā un sabiedrības izglītošanā.

- Grūti pateikt, es īstenībā nemaz nezinu, it kā vajadzētu būt. Es tiešām nemācēšu pateikt. Neesmu dzirdējusi katrā ziņā. (...) To, ka veselības mācība tiek izņemta ārā no programmas, kur tad nu vēl var runāt par cilvēku tirdzniecību. Tas jau arī būtu viens no jautājumiem, par kuru veselības mācības stundā būtu jārunā. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Būtiska ir arī to personu apmācīšana, kas spētu reāli mazināt cilvēku tirdzniecību, atpazīstot potenciālos cilvēku tirdzniecības upurus ikdienas situācijās. Kā liecina ekspertu pieredze, tie varētu būt ne tikai policijas darbinieki, bet arī robežsardze, sociālie darbinieki, vai, kā liecina citu valstu pieredze, tie varētu būt tūrisma biznesā iesaistītie cilvēki.

- Arī robežsargu apmācība dod labus rezultātus. Piemēram, uz robežas var precīzi atšķirt, vai sievietes labprātīgi brauc strādāt, vai viņu aizved piespiedu kārtā. Robežsardzei notiek speciālas apmācības, kā, piemēram, to konstatēt. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Šeit var arī runāt par šīm visām ceļojumu kompānijām, par ceļojumu aģentūrām, kas organizē arī dažādus ceļojumus un tamlīdzīgi, kas arī bieži tiek izmantotas, un par to runā arī citas valstis. Piemēram, zviedri ir izvirzījuši sev tādu prioritāti - pacelt šo problēmu, apmācīt runāt un diskutēt par to, par cilvēku tirdzniecības apkarošanu arī ar prāmju kompānijām. Lai viņi izprastu šo problēmu un mēģinātu saskatīt arī potenciālos upurus. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

2.5 Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam īstenošanas vērtējums

Eksperti norāda, ka Valsts programmas pret cilvēku tirdzniecību izstrādāšana ir liels solis uz priekšu cilvēku tirdzniecības problemātikas risināšanā. Valsts programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam paredz konkrētu pasākumu realizāciju no 2004.gada līdz 2008.gadam. Programma paredz sadarbību starp valsts institūcijām, pašvaldībām un nevalstisko sektoru.

- Līdz programmas tapšanai, manuprāt, tie bija daži akciju veida pasākumi, nesaistīti vienotā, konkrētā mērķī. Šobrīd tas ir mērķtiecīgs darbs, tam ir apakšā programma, kura arī tiek realizēta, un Iekšlietu ministrija kā atbildīgā par programmas realizāciju arī veic visus nepieciešamos pasākumu, lai tiešām mudinātu arī pārējos atbildīgos darīt to, kas programmā paredzēts. Bet līdz programmai, nu es teikšu, ka reti kurš varbūt vispār zināja, kas ir cilvēku tirdzniecība. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Taču es zinu, ka ir daudz izdarīts, ir sagatavoti ļoti daudzi dokumenti, ir sagatavoti Ministru kabineta noteikumi, kas ir uzskatāmi par upuriem, kas nav. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Šīs programmas ietvaros, kā apgalvo eksperti, ir jāsadarbojas gandrīz visām ministrijām, integrējot šīs problēmas risināšanas aktivitātes savu politiku ietvaros. Atbildīgā par programmas realizāciju ir Iekšlietu ministrija, kas šobrīd organizē ministriju pārstāvju un nevalstisko organizāciju pārstāvju tikšanās.

- Iekšlietu ministrija ir atbildīga par programmas realizēšanu. Un šeit ministrijā tā esmu es, kas vada šīs te programmas izpildi. (...) Manā kompetencē ir organizēt visas šīs te tikšanās, kur piedalās visas iesaistītās ministrijas, kas iesaistītas programmas izpildē. Tās ir daudz - tā ir Iekšlietu ministrija, Izglītības ministrija, Labklājības ministrija, Veselības ministrija, Ekonomikas ministrija, Kultūras ministrija un Finanšu ministrija. Nu, var teikt, gandrīz visas. Bērnu un Ģimenes lietu ministrija. Vienīgā, kas laikam nav, tā ir E-lietu ministrija, ja es neklūdos. Pārsvārā visas, gandrīz visas ministrijas, un tās ir arī nevalstiskās organizācijas. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Programmas izstrādes pamatprincipi, kā apgalvo eksperti, bija galvenokārt saistīti ar izmaiņu ieviešanu likumdošanā, kas paredzētu krimināllikumā noteiktu atbildību un sodus pret cilvēku tirdzniecību gan ārpus Latvijas robežām, gan Latvijas teritorijā. Taču, ņemot vērā to, ka mainījās valdības, šīs nianse netika īstenotas pilnīgi, bet tikai daļēji.

- Problēma jau radās ar likumdošanas izmaiņām, jo tajā brīdī, kad mainījās valdība, tas viss notika Reņšes valdība laikā, to programmu pieņēma. Valdība mainījās martā, un līdz ar to tā programma vairs nebija prioritāte. Likumdošanas izmaiņas, tās, kas bija jākoordinē Iekšlietu ministrijai, kur bija jāparedz, ka par cilvēku tirdzniecību kā noziegumu paredzēs krimināllikumā atbildību arī Latvijas teritorijā, nevis tikai pret cilvēku tirgošanu uz ārzemēm. Bet šīs izmaiņas es kā deputāte personīgi iesniedzu krimināllikumā, tās nenāca no Iekšlietu ministrijas. Es saprotu, ka mēs esam saskārušies ar lielu kūtrumu

vai nevēlēšanos kaut ko mainīt, jo likumdošanas izmaiņas neprasa naudu, un, piemēram, vienkārša soda pastiprināšana. Jā, protams, ka ilgtermiņa, ja kādu aiztur un viņš sēž kādu laiku cietumā, tas prasa kaut kādas izmaksas, bet pašas likumdošanas izmaiņas tuvākajā laikā nekādus ieguldījumus neprasa. Līdz ar to mani ļoti pārsteidza tas, ka likumdošanas izmaiņas netiek iniciētas pilnā apjomā. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Līdz ar to Linda Mūrniece, LR Saeimas deputāte, Aizsardzības un iekšlietu komisijas priekšsēdētāja biedre, uzskata, ka programma ir zaudējusi daļu no sākotnējās idejas, jo trūkst stratēģiski virzītas, ilgtermiņa valsts politikas.

- Bet tāda vienota valsts politika, ņemot vērā, ka tā programma ir izstrādāta, tas viss izpaliek. Protams, ka, ja nebūtu nomainījusies tajā brīdī šī valdība, tad skaidrs, ka valdība, kas pieņem šo programmu, to arī izpilda, bet, tā kā nomainījās valdība, tad kaut kādā pārsteidzošā veidā tā programma arī ir, manuprāt, palikusi uz papīra. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Otrs būtiskākais programmas mērķis, kā min eksperti, ir sabiedrības informēšana un izglītošana, pieredzes apmaiņa - gan iekļaujot cilvēku tirdzniecības problemātiku skolu programmās, gan pievēršoties jauniešu un arī pieaugušo informēšanai. Tikpat nozīmīga, piemēram, ir arī tiesu instanču darbinieku apmācība.

- Svarīgi ir dalīties pieredzē, iepazīties ar ekspertu viedokli par šiem cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Jāsaka paldies daudzām institūcijām par viņu ieguldījumu. Piemēram, Amerikas Savienoto Valstu vēstniecība apbalvo labākos eseju par cilvēku tirdzniecības jautājumiem autorus. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)

- Ideālā plānā bija, ka skolās un augstskolās pasniegs šo tēmu kā izvēles mācību priekšmetu vai, integrējot to, piemēram, tādās mācību stundās kā ētikas vai ģimenes mācība, veselības mācība. Taču, es pieļauju, ka tas ir palicis tiešām tikai un vienīgi programmā, ka tas nav nekur tālāk īstenots. (...) Programmā bija paredzēta īpaša tiesnešu apmācība, lai viņi izprastu šo problemātiku. Tur bija arī īpaša advokātu apmācība, kas paredzēja, kā aizstāvēt cilvēku tirdzniecības upurus. Tiesneši, kuriem būtu teiksim jāstrādā ar bērniem, kas ir kļuvuši cilvēku tirdzniecības upuriem, jo tas ir tāds ļoti jūtīgs tiesas process. Bet vai tas ir noticis, es nezinu. Nu tas bija tā paredzēts. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Izvērtējot situāciju uz šo brīdi, eksperti liecina, ka ir jūtami uzlabojusies instanču un organizāciju savstarpējā sadarbība. Te liels nopelns ir tam, ka salīdzinoši bieži instanču pārstāvji tiekas dažādu darba grupu un semināru laikā, kas ļauj iepazīt vienam otru labāk.

- Es piedalos daudzās tikšanās, sanāksmēs, kur piedalās visi, tādas tikšanās, kas dod iespēju cilvēkiem kontaktēties, šo situāciju uzlabo. Salīdzinot ar to, kas bija 10 gadus atpakaļ, tagad ir pavisam cita lieta. (...) Šodien es varu uzzvanīt jebkuram cilvēkam ministrijā un uzzināt, kas par lietu. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Šobrīd sadarbība ir normāla. Notiek šie semināri, kur tiekas dažādu institūciju pārstāvji, un cilvēki viens otru vienkārši labāk iepazīst. Ja ir nepieciešamība pēc palīdzības, tad viņi sadarbojās. Līdz ar to šī sadarbība principā notiek. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

Kā apgalvo eksperti, svarīgs ir valsts finansiāls atbalsts ne tikai valsts institūcijām, bet arī nevalstisko organizāciju sektoram, kas veicinātu kvalitatīvāka un specializētāka sociālā pakalpojuma izstrādi un nodrošinājumu. No otras puses, svarīga ir spēja no valsts institūciju puses izvērtēt nevalstisko organizāciju sniegto pakalpojumu lietderību un nozīmi.

- Šeit varbūt ir jārunā par sabiedriskajām organizācijām, kas daudzas uzņemas šo jautājumu risināt, bet.. Te ir viens “bet”. Es jau pēdējā konferencē biju un to pateicu, uz mani tad tā jocīgi paskatījās. Es pateicu atklāti – lai šīs sabiedriskās organizācijas varētu eksistēt ir vajadzīgs kaut kāds finansējums. Finansējumu visi meklē kaut kur no ārpuses. Mūsu valsts pagaidām neko nedod, tikai papīrus mēs rakstām un mūsu ministrija tāpat.(...) Es domāju, ka tās programmas, kas mums tagad sarakstītas... mēs ļoti labi protam programmas rakstīt, bet jābūt ir finansējumam. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Tiešām ir tādi gadījumi, kad valsts veiksmīgi aizmirst labas lietas, ko piedāvā nevalstisko organizāciju entuziasti. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Kā uzsver vairāki eksperti, trūkst darbu un funkciju koordinētas sadales starp valsts institūcijām, kas apgrūtinā programmas realizāciju.

- Programma tikai sāks darboties no nākošā gada, cik es zinu. Tā kā meklē finansējumu, raksta dažādus projektus, bet šie projekti savā starpā nav saskaņoti un principā iznāk četri, pieci, seši projekti vienādi, par vienu un to pašu. Galvenais mērķis ir piesaistīt naudu, bet gala rezultāts iznāk nulle. (...) Būtu daudz efektīvāk, ja kāds uzņemtos šo pienākumu. (...) Lai efektīvāk varētu apgūt arī šos finanšu līdzekļus, nevar raustīt katrs uz savu pusi, to vajadzētu darīt centralizēti. (...) Ir vāja darbu koordinācija, praktiski katrs velk vezumu uz savu pusi, katrs atskaitās pats par sevi, un kopīgā rezultātā nav. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Mums vispār pat ir likums par funkciju nodošanu sabiedriskai organizācijai, taču šis mehānisms nedarbojas, viņš ir tikai uz papīra Daudzas funkcijas tiešām var uzticēt sabiedrisko organizāciju sektoram. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Izvērtējot izstrādātas Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008.gadam saturu, kopumā eksperti izsakās atzinīgi, taču dažos ekspertos bažas rada šīs programmas īstenošana reālajā dzīvē. Eksperti min, ka trūkst arī cilvēku resursu, kas nodarbotos ar šo komplicēto jautājumu risināšanu.

- Īstenībā ir tā, ka programma īstenojas tieši tā, kā programmā ir rakstīts. Mēs pildām tos uzdevums, kas programmā bija jau paredzēti iepriekš, un turpinām šos izglītojošos seminārus sadarbībā ar citām organizācijām. Mēs arī darām nākamās darbus, kas mums ir paredzēti jau no šī gada. Bet tie uzdevumi nav tik komplicēti, lai mums rastos kaut kādas problēmas. Tad, kad šī programmas tika izstrādāta, tie uzdevumi vairāk balstījās uz dažādu

dokumentu ratificēšanu Latvijā, bet mūsu (Izglītības) ministrijai ir tādi uzdevumi, kas saistīti ar izglītošanu. Un tur apakšā ir ļoti daudzas aktivitātes, un īstenībā tas pat ir neiespējami kaut ko no tiem uzdevumiem neizdarīt. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)

- Tās ir Labklājības, Iekšlietu, Izglītības ministrija, šīs ministrijas līdz ar citām institūcijām ir izveidojušas šo nacionālo programmu, kurā ir ļoti daudzas pozīcijas iekļautas - gan policistu apmācības, gan studentu izglītošana akadēmijās, darbs skolās, tur ir daudzi punkti, kas varētu uzlabot situāciju, tehniskais policijas aprīkojums, mums ir ļoti maza nodaļa, kas šos jautājumus risina, trūkst cilvēku resursu. Tie ir, taču nav pietiekami daudz. Ir paredzēti semināri tiem cilvēkiem, kas nākotnē varētu sniegt šo palīdzību. Viss tas ir lēni, bet vispār esmu optimiste, paldies Dievam, ka tāda programma ir, jo ne visās valstīs tāda ir. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Mēs protam skaisti programmas rakstīt, bet ar to realizāciju ir grūti. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Salīdzinot Latvijas situāciju ar kaimiņvalstīm, eksperti uzskata, ka apsveicams ir pats fakts, ka Latvijai šāda programma ir. Salīdzinot ar Igauniju, Latvija ir labākā situācijā, jo ir izstrādāts dokuments, kas būtiski ietekmē cilvēku tirdzniecības apkarošanu.

- Taču esmu laimīga, ka tāda programma vispār ir, ka ir dokuments, uz kuru var atsaukties. Līdz pat 2004.gadam vispār nekā nebija, un mūsu valstī neviens nereaģēja, jo nebija mehānisma. Cilvēki nezināja, kur likties, kā paslēpties no sekotājiem un tā tālāk. To, kas notiek, es vērtēju pozitīvi, piemēram, Igaunijā, vispār nekā nenotiek. Lietuvā ir labāk. Vērtējot baltiešus, es uzskatu, ka mēs esam otrie. Lietuvā ir ļoti labi izstrādāti mehānismi, līdz pat sākumiem. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Manā skatījumā tā ir veiksmīga. Jo, pirmkārt, labi, ka tā vispār ir. Otrkārt, manā skatījumā tā ir pietiekami veiksmīgi izstrādāta, ko ir apstiprinājuši arī izteikumi no ārzemju kolēģiem, kas ir redzējuši mūsu programmu. Jo, piemēram, līdz šim pašam brīdim, arī ne visās Eiropas Savienības dalībvalstīs vispār ir jebkādas programmas. Un labi, ja viņi vispār sāk kaut ko domāt, jo tomēr ES drusciņ arī spiež uz to, ka ir jābūt šādi programmai valstīs. Bet... Ne visur viņas ir vēl joprojām, piemēram, Austrijā tādas nav. Nu, man liekas, ka šī programma nav gluži ”ūdens”, tā ir balstīta uz konkrētiem pasākumiem, kurus, es redzu, pārsvarā veiksmīgi var realizēt. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

III. Dominējošie priekšstati ekspertu vidū un sabiedrībā kopumā

Cilvēku tirdzniecības upuru reintegrācija sabiedrībā ir saistīta ar vairākiem faktoriem, kas apgrūtina personas pilnvērtīgu integrāciju atpakaļ normālā dzīvē. Viens no šiem faktoriem, kas izriet no ekspertu teiktā, ir sabiedrības nosodošā attieksme, problēmas neizpratne un neiejūtība.

- Tas ir atkarīgs no cilvēka personības, cilvēki ir dažādi, katrs to uztver citādi. Cits vispirms padomās par sevi, kāds ir viņa sabiedriskais stāvoklis, ģimene, vai viņš varēs ar to vispār sadzīvot. Te nesen bija raksts, kas ar apmānu tur bija nokļuvusi kāda bijusī skolotāja, un tagad tikusi atpakaļ. Un visiem tas

bija kļuvis zināmas. Tas radīja šai sievietei lielas grūtības tajā rajonā vispār uzturēties. Tā ir liela problēma cilvēkam. Un ko lai viņš dara tālāk? Jāmaina dzīvesvieta. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Pēc ekspertu domām, daļa sabiedrības ir pārliecināta, ka sievietes, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri un ir izmantotas piespiedu seksuālo pakalpojumu sniegšanā, pašas pie tā ir vainīgas.

- Cik es esmu ticies un runājis par šiem jautājumiem, viena daļa neuzskata šīs sievietes par cietušām. Kas brauc tur nodarboties ar prostitūciju, tā ir viņu vērme. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Sabiedrības attieksme nav īpaši toleranta. Tā cēlonis ir uzskats, ka visi cilvēku tirdzniecības upuri, īpaši sievietes, ir prostitūtas, un viss. Sabiedrības attieksme pret prostitūciju ir nosodoša, jo neviens negrib, lai viņa māsa, viņa māte ar to nodarbotos. Šāda nostāja ir arī pašās augstākajās instancēs, neprofesionāla pieeja - viņas pašas gribēja, pašas atrada un ko vispār tām prostitūtām palīdzēt. Bet viņi ir cilvēki, un viņiem ir tiesības uz aizstāvību, tāpat kā mums visiem. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Mūsu meitenes pašas brauc labprātīgi nodarboties pārsvarā ar prostitūciju, pelnīt uz to naudu. (...) Es esmu dzirdējusi personīgi divējādu attieksmi. Vieni saka, viņi ir paši vainīgi, viņi gribēja ar to nodarboties, tā ir viņas problēma. Otri ir daudz saprotošāki. Man liekas, ka sabiedrībai vēl nav tāda viennozīmīga attieksme pret to, nav tādas izpratnes par šo problēmu. (...) Mūsu meitenes pārsvarā pašas labprātīgi to dara. Par vervētājiem mums ir burtiski pāris gadījumi, kur ir aizturēts viens ārzemnieks. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

- Mūsu sabiedrībā laikiem ir tā tendence vainot citus un teikt, ka viņš jau pats vainīgs bija, ko tad viņš brauc, ko tad viņš darīja. Vai tad viņš nezina, ka tā būs, un es jau sen tā teicu, ka tā būs. Tā kā man liekas, ka nevis tā atbalstošā attieksme, bet vairāk tā nosodošā attieksme dominē sabiedrībā. Tāpēc nemaz nav tik vienkārši atgriezties šādās mājās. Tevi jau nepieņems tā vienkārši. Tāpēc šī rehabilitācija arī ir ļoti nepieciešama. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Kā liecina ekspertu pieredze, sabiedrības attieksme nav vienāda pret tiem upuriem, kas cietuši tepat Latvijā, un tiem, kas cietuši ārpus Latvijas robežām. Sabiedrība ir saprotošāka pret tiem, kas kļuvuši par upuriem tepat Latvijā.

- No sabiedrības puses viņām tiek piedots vairāk, būs varbūt vairāk šis atbalsts un žēlums nekā pret tām, kuras ir aizbraukušas uz ārzemēm un tur ir cietušas no tā paša. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Ekspertu viedokļi par sutenerismu un sabiedrības attieksmi pret to ir visai atšķirīgi. Interesanti, ka atsevišķi eksperti sutenerus dēvē arī par darba devējiem, kas nodrošina sievietes ar darbu pakalpojumu tirgū.

- Es domāju, ka tie suteneri, kas tās personas iesaista, ir ļoti dažādi. Atsevišķos gadījumos viņi nodrošina tās sievietes ar nepieciešamo darbu, teiksim ar klientūru, piesaista viņas varbūt tādā pakalpojumu tirgū, palīdz.

(Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)

Viens no sabiedrības stereotipiem ir tas, ka cilvēkiem ir grūtības cilvēku tirdzniecības problemātiku attiecināt uz savu dzīvi, savu ikdienu, jo dominē pārliecība, ka “tas notiek kaut kur tālu” vai arī “tas nekad neskars tieši mani”.

- Vienkārši arī neizprot to situāciju. Visi domā, ka tas ir kaut kas mākslīgi “uzpūsts”, kaut kas nesaprotams, kas neattiecas uz mums. Tie, kas saprot, tie ir cilvēki, kas ar to ikdienā saskaras, teiksim, policija, kur ir cilvēku tirdzniecības apkarošanas nodaļa. Viņi saprot, kas tas ir, un tāpēc ar to strādā, mēģinot rast atbalstu arī citās instancēs. Bet tas, kas nekad ar to nav saskāries, kas nezina, viņš izlasa vārdus „cilvēku tirdzniecība”, un viņam liekas, ka tas notiek tikai kaut kur Kubā. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Vairāki eksperti uzsver sabiedrības vienaldzību un nevēlēšanos domāt par šādām problēmām. Tiek radīta distance, kas liek cilvēkiem novērsties no šo problēmu risināšanas, kamēr tas nav skāris viņus pašu vai viņu tuviniekus.

- Ir cilvēki, kas uzskata, ka vispār nevajag nevienam šeit maisīties iekšā. Jā, tas tiek uztverts kā dabīgs process, tas ir viņu (prostitūtu) darbs. Ja viņa to ir izvēlējusies, tās ir viņas problēmas. Attieksmes ir dažādas un katrs skatās no sava redzes viedokļa. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Tā varbūt nav tik redzama ierindas iedzīvotājam. Ej pa ielu un domā, kur te upuri, nu nav neviena. Tas ir līdzīgi kā ar citām problēmām, negribu redzēt un neredzu. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Kā apgalvo eksperti, tāda pati vienaldzība ir vērojama arī no valsts institūciju puses. Tās institūcijas, kas nav tiešā saskarsmē ar cilvēku tirdzniecības problemātiku, nav ieinteresētas pārmaiņās. Lielāka iniciatīva un aktivitāte ir vērojama no nevalstisko organizāciju un atsevišķu indivīdu puses.

- Tā problēma ir tāda, ka tā interesē tikai tos cilvēkus, kas ar to ir saskārušies, kas patiešām izprot tās lietas būtību un kas grib strādāt. Tās ir nevalstiskās organizācijas. Iekšlietu ministrija arī tajā laikā bija pirmā, kur kontaktējoties nevalstiskās organizācijas priecājās, ka beidzot viņu viedoklis tiek ņemts vērā. Visas nevalstiskās organizācijas, cik pie mums par šo tēmu ir interesējušās, tika uzaicinātas uz ministriju un izteica savu viedokli, un piedalījās programmas tapšanā. Tas nozīmē, ka interesējas nevalstiskās organizācijas, policija, kas loģiski strādā ar šo noziegumu veidu, un daži cilvēki, cilvēktiesību birojs. Piemēram, Inese Šlesere no deputātiem un vēl arī no cilvēktiesību komitejas, laikam no dzimumu līdztiesības, - individuāli cilvēki, kas grib kaut ko darīt lietas labā. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Atsevišķi eksperti apgalvo, ka preventīvais darbs ir tieša nevalstisko organizāciju funkcija.

- Labklājības ministrija vienmēr vairāk ir saistīta jau ar to, kas ir noticis. Mēs esam tie, kas palīdz kaut kam, kas ir no kaut kā cietuši un mēs cīnāmies ar

sekām. Šis lauciņš ir ministrijai. (...) Preventīvais darbs ir tīrs nevalstisko organizāciju lauciņš. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Atsevišķu ekspertu izteikumi liecina par viņu aizdomām, ka sabiedrībā būtu iespējami gadījumi, ka kāds ļaunprātīgi censtos izmantot valsts apmaksāto rehabilitācijas programmu, uzdodoties par viltus cilvēku tirdzniecības upuri.

- Jā, es arī tam nepiekrītu, jo arī gadījumi ir dažādi. Ļoti iespējams, ka uz šī pamata būs spekulācijas. Cilvēks, kurš ir apzināti braucis peļņā un ir nopelnījis, un atgriezies laimīgs un apmierināts, zina, ka likumdošanā paredzētas kaut kādas atlaides un iespējas, viņš to izmantos. Bieži vien tas, kurš tiešām būs cietis no cilvēku tirdzniecības, atbrauks bez nekā, ar grūtībām būs atradis iespēju tikt pāri robežai, tas varbūt nokautrēsies un neatnāks pie tevis. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

- Un, ja policijai nebūtu jāizsniedz šis te apliecinājums dokumentāls, kas apliecina viņu kā upuri, nu tad tikpat labi, būsīm godīgi un atklāti, jebkurš var aiziet uz šo nevalstisko organizāciju, jebkādu, un pateikt, ka es esmu bijusi tur upuris un man tagad pienākas divsimt lati, man tagad pienākas sanatorija tur un tur. Man tagad pienākas tur vēl kas, šitādi un šitādi pakalpojumi. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

IV. Galvenās problēmas cilvēku tirdzniecības apkarošanā

Galvenā problēma, pēc ekspertu viedokļu apzināšanas, ir finanšu resursu trūkums. Trūkst regulāra un stabila finansējuma no valsts puses, kas tiktu garantēts valsts budžeta ietvaros.

- Tagad šī mērķa grupa ir ieslēgta (ar pagājušā gada jūliju), un tā tad valsts funkcija ir nodrošināt sociālo rehabilitāciju cilvēku tirdzniecības upuriem, bet līdz šim nav ticis iedalīts finansējums, neskatoties uz to, ka likumā šī mērķu grupa ir izdalīta. Es zinu, ka tika prasīts jau 2005.gadā, bet netika akceptēts. 2006.gadā atkal tiek prasīti. Es zinu, ka ir ietverta šī sadaļa, bet vai tas ir akceptēts, to mēs uzzināsim pēc Jaunā gada. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)

- Politiski dokumenti bez materiāla seguma maz kaut ko maina. (Aivars Bergmanis, Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors.)

- Ja jūs paskatīsieties Iekšlietu ministrijas mājas lapā, tad tur ir materiāli par to pašu cilvēku tirdzniecību un programmas realizāciju, tur konkrēti fiksēts tas, ka nav nepieciešamo resursu. Nav resursu, lai šo programmu spētu un varētu īstenot. (Andrejs Vilks, šobrīd RSU Eiropas Studiju fakultātes dekāns, iepriekš Rīgas Domes Drošības un kārtības jautājumu komitejas priekšsēdētājs (LSDSP), pirms tam Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors.)

- Lai arī kā tur ietu, bet pamazām mēs redzam panākumus savam darbam. Mums vienmēr ir grūti ar finansēm, jo mēs strādājam tikai ar projektiem, ko piedāvā ārvalstu fondi, Eiropas fondi un praktiski valsts mums nespēj dot. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Protams, ir viens mīnuss, ka šai valsts programmai nav finansējuma. Tas ir ļoti liels mīnuss, kaut gan ļoti liels finansējums šai programmai nav nepieciešams, salīdzinoši arī ar citām programmām, piemēram, narkotiku apkarošanas programmai. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Finanšu trūkums un to meklēšana ir gan laikietilpīgs, gan darbietilpīgs process. Kā saka eksperti, bieži tās ir nozīmīgākās aktivitātes. Starp ministrijām un valsts iestādēm šai ziņā pastāv problēmas funkciju pārdelīgēšana no vienas otrai, cenšoties izvairīties papildus tēriņiem.

- Tāpēc lielākā daļa aktivitāšu ir saistīta ar naudas meklēšanu, lai būtu par ko strādāt un atbalstīt cilvēkus. Mums jau pastāv savi sadarbības partneri, tīkli, pie kuriem griezties pēc palīdzības, piemēram, Starptautiskā Migrācijas organizācija vai kādi projekti, kas strādā un spēj palīdzēt. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Tad, kad nebija paredzēta nauda budžetā, es visām ministrijām izsūtīju vēstules ar jautājumu - nu kāpēc tā nauda nav. Un tad sākās smieklīgākais, ministrijas sāka velt vainu vienu uz otru: „Kāpēc mums jāratificē, piemēram, starptautiska konvencija, ja tā ir Iekšlietu ministrijas atbildība”, teica Ārlietu ministrija, kura parasti ratificē konvencijas. Vai Bērnu lietu ministrija novēla visu uz Iekšlietu ministriju, jo viņiem ar to nav nekāda sakara. Tas patiešām ir ļoti dīvaini, jo tas jau neprasa daudz laika. Līdzīga situācija ir arī ar naudu, arī tad visiem ir atbilde, ka tā nav mūsu prioritāte. Loģiski, ka nav prioritāte, pašu prioritāte droši vien ir samaksāt darbiniekiem algas un pensionāriem pensijas. Un tad es, manuprāt, no savas kvotas iedevu 10 000 iepriekšējā gadā Valsts policijai vienas štata vietas izveidošanai policijai. Deputātiem ir kaut kāda naudas sumiņa, ko viņi var iedot valsts budžetā kaut kādiem mērķiem. To naudas summu es iedevu Valsts nepilngadīgo lietu inspektoram, lai gan pēc programmas bija paredzēts, ka tādiem ir jābūt vismaz 27, lai varētu strādāt ar bērniem un jauniešiem. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Ekspertu viedokļos dominēja visai pesimistiskas nākotnes prognozes attiecībā uz valsts finansējuma iegūšanu cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanā.

- Pēc programmas ir paredzēti daudz kur, bet es jums varu garantēt, ka tur nekāda kapeika atkal netiks izdalīta. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

Kā iemeslu šādai situācijai eksperti min gan valsts ekonomisko situāciju kopumā, gan to, ka cilvēku tirdzniecības upuri nav prioritāte salīdzinājumā ar citām sociāli atbalstāmām grupām, piemēram, pensionāriem, bezdarbniekiem u.c.

- Laikam tas, ko dara nevalstiskās organizācijas, ir uzteicams, bet man ir lielas bažas, ka viņi to dara arī par kaut kādām ziedotāju naudām un savām naudām. Ļoti daudz palīdz Amerikas vēstniecība. Arī tajā laikā, kad programma tapa, ļoti interesējās par programmu un bija gatava apmācīt mūsu robežsargus un cilvēku tirdzniecības apkarošanas ekspertus. (...) Tas nožēlojamākais visā tajā stāstā ir tas, ka ārvalstu kaut kāda palīdzība mums nāk regulāri, un mēs tālāk ar neko nedarām, izņemot to, ka programmu apstiprinājām. Tas, ka nekas daudz tālāk nav noticis, manuprāt, arī ir vainagojies ar to, ka pēc gada, neskatoties uz to, ka programma bija pieņemta,

tajā ziņojumā par valstīm parādījās tieši tas pats, kas iepriekšējā gadā, ka Latvija ir starp tām valstīm, kuras nav īpaši daudz neko darījušas. Protams, bija atzīmēts, ka ir tā programma, bet ar to nebija pietiekami, lai būtu kaut kas mainījies. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

Eksperti minēja dažādus finanšu resursu avotus, kas tika piesaistīti iepriekšējo aktivitāšu realizācijā. Visbiežāk tā bija Amerikas vēstniecība, kas sniegusi atbalstu, gan ar apmācību organizēšanu, gan materiāla atbalsta sniegšanu.

- *Mūs apmācīja .. Tas bija tāds Amerikas vēstniecības finansēts projektiņš, kuru profesors Marks Rodžers kopā ar Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskolu “Attīstību” sagatavoja. Tātad, tur bija 2 grupas, es atceros, ka viena grupa bija Rīgā, kaut kur 30, 35 cilvēki, un otra - Daugavpilī. Un šajās grupās piedalījās gan prokurori, gan tiesneši, viņu vietnieki, gan nevalstisko organizāciju, gan pašvaldību pārstāvji. (...) Visas šīs apmācības, kas ir bijušas, visi šie semināri, viņi visi ir bijuši vērsti uz starp profesionāļu komandu un arī starp institucionālu, gan valsts līmeņa dažādas institūcijas, gan pašvaldības, gan nevalstiskās organizācijas. Man liekas, ka tas ir ļoti liels solis uz priekšu, jo mēs esam sanākuši kopā, esam diskutējuši par konkrētajām problēmām, par konkrēto mērķa grupu, mēs esam runājuši par šo problēmu. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)*

- *Amerikas vēstniecības pārstāvji, Konsulārā nodaļa, ar viņiem mums ir ļoti laba sadarbība, ļoti cieša sadarbība. (...) Tāpēc, ka amerikāņi mums ir vienīgie un lielākie finansētāji programmas izpildē. Viņi ir finansējuši dažādus projektus, un ir snieguši ļoti lielu atbalstu gan nevalstiskajām organizācijām, gan ministrijām, gan policijas darbā, gan apmācībā un dažādās jomās. Tā kā ar viņiem mums ir ļoti laba sadarbība. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)*

Kā apgalvo eksperti, apmācību programmu galvenais mērķis ir veicināt padziļinātu cilvēku tirdzniecības problēmas izpratni un veicināt sadarbību starp institūcijām, sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām.

- *Kā atpazīt cilvēku tirdzniecības upuri, kā ar viņu strādāt, .. gan tās metodes, kādā veidā ar viņiem strādāt. Arī kā strādāt starpresoru komandā, kā veidot šo komandu, ja viņa nav. Ļoti, ļoti interesanti. Par šo te apmācību sīkāk ir aprakstīts “Sociālās Palīdzības Vēstis”. Tur bija minētas arī ekspertu koordinātes. Es gribēju pateikt, ka es neesmu vienīgā, ka mūsu ir daudz. (Solvita Rudoviča, Rīgas Domes Sociālo pakalpojumu nodaļa pilngadīgām personām, vadītāja.)*

Komentējot sadarbību starp valsts institūcijām, eksperti uzsver, ka tā ir labā līmenī. Kā galveno ierobežojumu ciešākas sadarbības izveidošanai starp valsts instancēm eksperti min problēmas neizpratni augstākās vadības līmenī un politiskajā līmenī. Taču atsevišķi eksperti min, ka arī šajā jomā ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas.

- *Es teiktu, ka mums pašlaik ir izveidojusies ļoti laba sadarbība. Mūsu speciālisti gan apmainās ar informāciju, gan kopīgi brauc uz semināriem, gan starptautiskajiem semināriem. Es domāju, ka tas ir veiksmīgi. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)*

- Šobrīd sadarbība ir diezgan labā līmenī, vienīgais, kas varbūt ir tāds acīs krītošs, ka tā sadarbība balstās uz konkrētām personālijām, respektīvi, ja kaut vai tajā pašā valsts pārvaldes iestādē ir kāds cilvēks, kurš šos jautājumus saprot un kuram tie arī interesē, un kuram tas liekās svarīgi, tad parasti tā ir arī tā kontaktpersona caur kuras labo gribu tad arī notiek gan sadarbība, gan arī visas lietas, kas ir saistītas gan ar programmas realizēšanu, gan citām lietām. (...) Politiskā līmenī diezgan vēl nākas pārliecināt lēmumu pieņēmējus un politiķus, ka tas ir svarīgi, neskatoties uz to, ka Ministru Kabinets ir akceptējis šo valsts programmu. (...) Ir diezgan daudz arī jāiegulda, lai pārliecinātu arī vadību par to, ka tomēr ir nepieciešama sociālā rehabilitācija arī šai mērķa grupai. (Dace Mauliņa, LR Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu nodaļa, vecākā referente.)

- Īstenībā bija diezgan grūti tajā ziņā, ka pie mums tas vēl nav pietiekami izskaidrots, līdz ar to ir grūti arī deputātiem. Viņi arī ir cilvēki. Ko tad nozīmē cilvēku tirdzniecības upuri, kā cilvēks par tādu var kļūt un kādi ir šie mehānismi, kā mēs varam palīdzēt, visi šie jautājumi, kamēr viņiem nebija skaidri, viņi arī, protams, nezināja kā attiekties uz izmaiņām likumdošanā. Tikai pēc tāda izskaidrošanas darba, kad es iepazīstināju ar šīs problēmas vēsturi, ar to, kas tas ir un kāpēc mums ir nepieciešama šī te rehabilitācija, tikai tad to pozitīvi novērtēja. Tas arī bija diezgan liels darbs, bet atbalsts bija no visu deputātu puses, tā vairs nav problēma. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Viens no efektīva darba kavēkļiem, kā uzskata atsevišķi eksperti, ir savstarpēja neuzticēšanās, kūtums un aizspriedumi, kas sastopami gan valsts institūcijās, gan nevalstiskajās organizācijās.

- Nav aktivitātes no valsts puses - prasmes izmantot nevalstisko organizāciju resursus. Te atkal ir neuzticēšanās, nevēlēšanās kaut ko darīt. Es domāju, ka vaina ir arī pašās organizācijā, attieksme – “ministrijas žurkas” un viss. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

- Protams, varētu vēlēties lielāku izpratni arī no citām ministrijām. Varbūt ir doma, ka uz Kultūras ministriju vai uz Ekonomikas ministriju šī te problēma neattiecās. No vienas puses varētu arī saprast viņus, no otras puses, ja tā paskatās uz problēmu, viņa ir daudz plašāka. (...) Nevalstiskās organizācijas cenšas visas darīt visu, un tad parādās, kā tāds neliels juceklis, un tad nevar saprast. Viena dara vienu, viena tur strādā ar jauniešiem, viena ar sievietēm, bet tad izrādās, ka arī citi apmāca tos pašus cilvēkus, tāpat strādā ar tām pašām riska grupām. Te parādās, ka vieni ir sagatavojuši vienas apmācību programmas, kuras ir ļoti labas un strādā ļoti labi, bet tai pašā laikā runā, ka nekādu apmācību programmu nav, nav viņas pieejamas un viņas ir jāizstrādā.. Lūk, nav šīs te savstarpējās informācijas apmaiņas. Es saprotu, ka pastāv konkurence. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

- Es domāju, ka tādā teorētiskā līmenī mums tā sadarbība ir izveidojusies ļoti laba starp institūcijām, bet praktiskā līmenī, man vismaz šķiet, ka reizēm nav kas uzņemtos pilnīgu atbildību par to. Katra institūcija grib no sevis to nobīdīt nost. Tad sanāk tā, ka nav nevienas atbildīgās institūcijas, kura pilnībā atbildētu par šo jautājumu. (Dita Lūka, LR Labklājības ministrija, parlamentārā sekretāre.)

Vairāki eksperti izteica domu, ka būtu nepieciešama viena “jumta aģentūra”, kas uzņemtos galveno koordinatora lomu un spētu apkopot informāciju, kas ir gan valsts, gan nevalstiskā sektora rīcībā. Šīs aģentūras funkciju varētu uzņemt kāda no valsts instancēm vai kāda no nevalstiskajām organizācijām.

- Es jau kādreiz teicu, ja šāda funkcija būtu Labklājības ministrijas paspārnē, tad būtu veiksmīgāka sadarbība ar sabiedriskajām organizācijām un būtu efektīvāka darba uzdevumu deleģēšana, ko kam uzticēt, kas to izdarīs, lai nedublētos.(...) Ja viņas kaut kā vairāk koriģētu to savu darbu, savstarpēji, nevilktu katrs uz savu pusi, tad būtu lielāks efekts. (Jānis Ivančiks, Policijas akadēmija, profesors kriminālistikas katedrā.)

- Man ļoti patika Norvēģijas ideja. Tur ir izveidots Informatīvais centrs tieši par Cilvēku tirdzniecības problēmām. Ir karstā līnija, kur jebkurš var piezvanīt un pavaicāt, uzzināt par tiesībām utt. (Tatjana Kurova, Sabiedriskās organizācijas “Genders” prezidente, dermatoveneroloģe.)

Problēmas rada tas, ka informācija šobrīd nav pieejama vienuviet, bet tā ir “izmētāta”. Līdz ar to ir grūti tajā orientēties, atrast sev nepieciešamo īsā laika posmā.

- Informācija. Tagad gan tik problemātiski vairāk nav, bet īstenībā tā ir ļoti izmētāta, to nevar atrast vienā vietā, un ir ļoti problemātiski atrast. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)

Centralizēta darba koordinēšana mazinātu to, kā šobrīd trūkst valsts institūcijās – pēctecības. Kā apgalvo eksperti, mainoties valdībai vai ministrijas darbinieku ieņemamajiem amatiem, zūd iestrādes un sadarbības modeļi starp institūcijām, jo darbs, kas vērsts pret cilvēku tirdzniecību, vairāk tiek balstīts uz konkrētu cilvēku iniciatīvu un personisko ieinteresētību problēmas risināšanā.

- Es neesmu pēdējā laikā sekojusi līdz tieši šai problēmai. (...) Tikko kā tur nomainās kaut kādi konkrēti cilvēki, tā viss arī apstājas. (Linda Mūrniece, LR Saeima, Aizsardzības un iekšlietu komisija, priekšsēdētāja biedre.)

- Principā mana prakse arī ir parādījusi to, ka šī sadarbība man ir balstījies uz atsevišķiem cilvēkiem katrā ministrijā. Un ja viņi mainās, tad, pirmkārt, pazūd arī kontakti, un pārtrūkst informācijas apmaiņa, diemžēl tā tas arī ir. Par to mēs esam runājuši vairākkārt savās tikšanās reizēs, lūguši ministrijās nemainīt šos te cilvēkus. Nu diemžēl īstenība ir īstenība un ... Tur ir grūti kaut ko mainīt. (Inga Dobelniece, LR Iekšlietu ministrija, Stratēģijas departaments, direktore.)

Analizējot situāciju kopumā, jāsecina, ka vērojama pozitīva tendence attiecībā uz informācijas pieejamību par cilvēku tirdzniecības problemātiku iesaistītajām valsts institūcijām un organizācijām. Situācija kopumā uzlabojas. Kā apgalvo eksperti, tad pirms pāris gadiem situācija bija sliktāka, un tas atspoguļojās arī starptautiskajos ziņojumos.

- Bet pāris gadus atpakaļ tā nebija, kaut gan tā ir ļoti liela problēma, visos ziņojumos, kas bija tieši saistīti ar cilvēku tirdzniecību mēs bijām diezgan slikti parādīti. (Sandra Falka, Elīna Petrovska, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves)

Sieviešu priekšstati par cilvēku tirdzniecības jautājumiem: kvantitatīvā aptauja un fokusa grupas

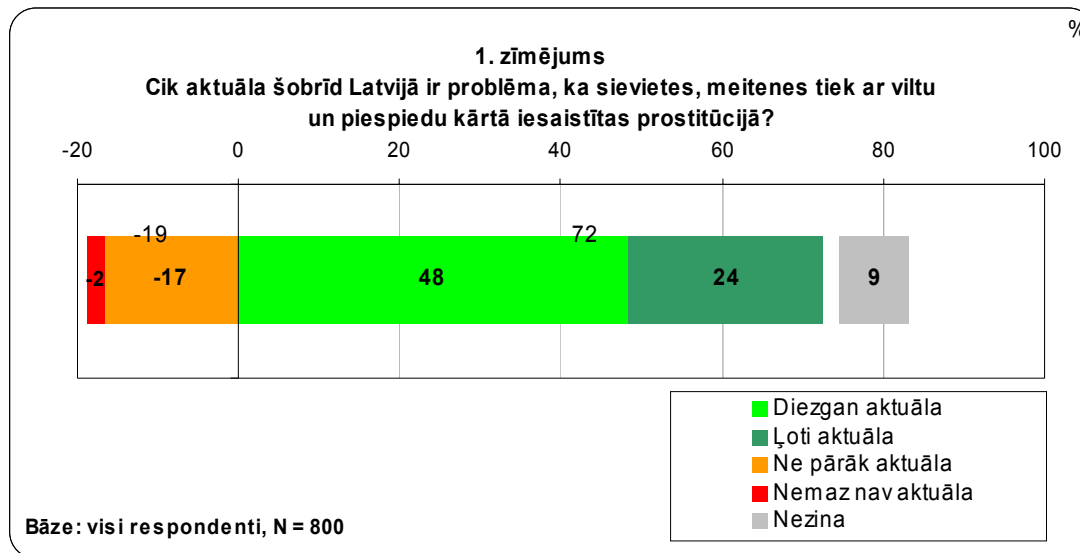
Viedoklis par cilvēku tirdzniecības kā problēmas aktualitāti Latvijā

Cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāte pētījumā tika mērīta vairākos līmeņos. Pirmkārt, tika uzdots jautājums: „Cik aktuāla ir problēma, ka sievietes, meitenes brīvprātīgi dodas uz ārzemēm, lai strādātu par prostitutām?”. Otrkārt, tika jautāts: „Cik aktuāla ir problēma, ka sievietes, meitenes tiek ar viltu un piespiedu kārtā iesaistītas prostitūcijā, iepriekš piedāvājot darbu, piemēram, par auklīti vai oficianti bārā?”. Un treškārt, tika jautāts „Cik aktuāla ir problēma, ka tiek veikta nelikumīga cilvēku orgānu transplantācija un tirgošanās ar tiem?”.

Kopumā kā visaktuālākā problēma tika novērtēta tā, ka sievietes, meitenes tiek ar viltu un piespiedu kārtā iesaistītas prostitūcijā, iepriekš piedāvājot darbu, piemēram, par auklīti vai oficianti bārā. To par aktuālu jautājumu uzskata 72% aptaujāto rīdzinieču (24% uzskata, ka tā ir ļoti aktuāla problēma, bet 48% - ka diezgan aktuāla problēma) (1.zīmējums.).

Jāatzīmē, ka aptaujātajām sievietēm vecumā no 18-25 gadiem šī problēma šķiet mazāk aktuāla (69%) kā sievietēm vecumā no 36-45 gadiem (74%). Minētās atšķirības gan nav statistiski nozīmīgas, tomēr būtu jāuztver kā tendence, kurai jāseko līdzī, jo tieši jaunākas sievietes ir vairāk pakļautas cilvēku tirdzniecības riskam.

1. zīmējums. Cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāte

Fokusa grupās, kurās piedalījās sievietes ar maziem bērniem un zemiem ienākumiem, vairāk tika runāts par otru problēmu – par Latvijas sievietes apzinātu iesaistīšanos prostitūcijā ārzemēs. Bet tās sievietes, kas izteicās par ievilināšanu cilvēku tirdzniecībā seksuāliem pakalpojumiem ar viltu, piedāvājot kādu citu darbu, uzsvēra, ka tas ir aktuāls jautājums, un īpaša loma šajā jautājumā ir jāpievērš informēšanas un izglītošanas jautājumiem gan masu saziņa līdzekļos, gan ģimenē:

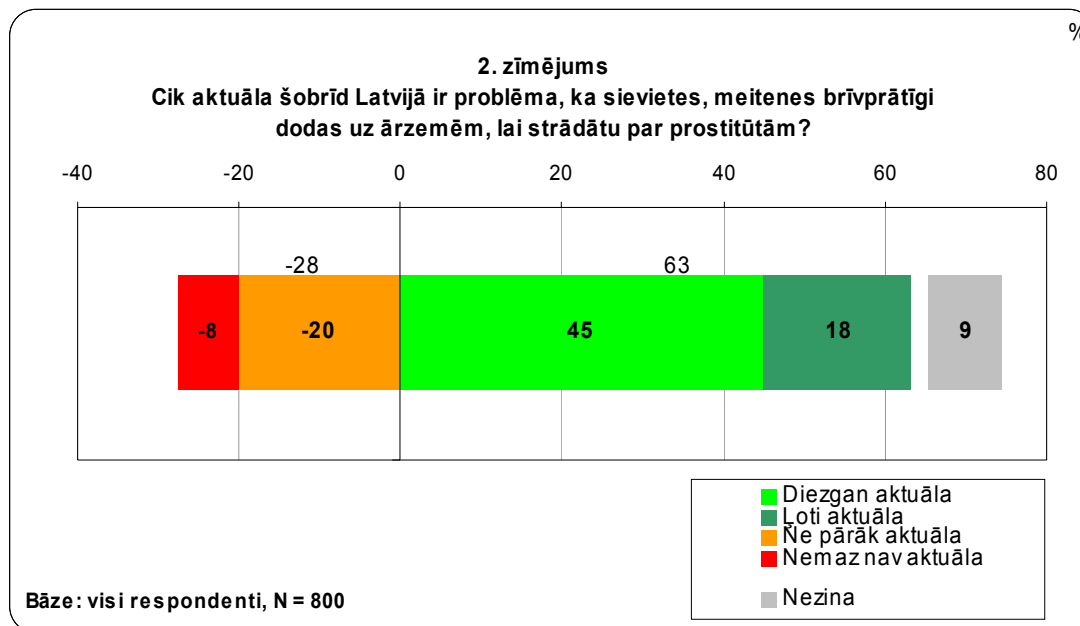
- *Mēs esam sasaukuši savus sieviešu pārstāvjus, nu meitas, un likām noskatīties to raidījumu, ko rādīja pa televīziju, kā viņām pašām nezinot, viņas savervē it kā uz darbu, un viss, sveiki! **Ka nav viegla darba, ka nav ātras peļņas, ka tā tomēr nenotiek.** (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

To, ka sievietes, meitenes brīvprātīgi dodas uz ārzemēm, lai strādātu par prostitutām, kā aktuālu problēmu novērtēja 63% (18% uzskata, ka tā ir ļoti aktuāla problēma, bet 45% - ka diezgan aktuāla problēma) (2.zīmējums.).

Arī šajā jautājumā aptaujātajām sievietēm vecumā no 18-25 gadiem šī problēma šķiet mazāk aktuāla, par aktuālu to uzskata 56% šīs vecuma grupas pārstāvju, bet salīdzinoši vecuma grupā no 26-35 gadiem problēma aktuāla šķiet 69% sieviešu. Tas liecina par zināmu tendenci, ka vai nu jaunākas sievietes ir mazāk informētas par šo jautājumu, vai salīdzinoši mazāk pieredzējušas un salīdzinoši vieglprātīgāk uztver šos jautājumus.

Mazāk aktuāla šī problēma šķiet sievietēm ar pamatizglītību (48%), bet salīdzinoši aktuālāka - sievietēm ar augstāko izglītību (67%) un vidējo speciālo izglītību (70%).

2. zīmējums. Cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāte

Fokusa grupās savukārt sievietes tieši šo jautājumu izcēla kā problemātiskāko, arī ekspertu vidū izskanēja viedoklis, ka cilvēku tirdzniecības upuri biežāk ir sievietes, kas sākotnēji apzināti ir devušās uz ārzemēm, lai strādātu seksa biznesā. Diskusijas laikā sievietes akcentēja vairākus aktuālus jautājumus, kas ir šīs problēmas, ka sievietes brīvprātīgi dodas uz ārzemēm, lai strādātu par prostitutām, pamatā. Pirmkārt, tā ir audzināšana ģimenē:

- *Es uzskatu, ka tā ir problēma. **Ļoti liela problēma. Un sākums tomēr ir ģimenē.** Pašā mazākajā struktūrā, no kuras valsts sastāv. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

Otrkārt, tas ir negatīvais piemērs, ko parāda tās sievietes, kas, strādājot seksa biznesā ārzemēs, atgriežoties ir labāk apģērbusās un materiāli nodrošinātākas. Īpaši aktuāls šis jautājums ir laukos:

- *Piemēram, dzīvo lauku miestā, un tur veikalā ienāk koši saposta meitene. Pēc tam uzzinu, ka šī te meitene nav pabeigusi pat pamatskolu, bet redz, kāda viņa tagad ir! Saposusies, jā. Tāpēc, ka viņa strādājusi ārzemēs par striptīzdejojāju un varbūt vēl kaut ko. Toties tādas nenobriedušas meitenes viņu redz šodien reāli laukos – ka viņai ir tik šikas drēbes un parūkas un ne tikai tas. Ir kaut kāds ārzemju vecis ar baigo džipu un tā tālāk. Laukos nav tik daudz tās darba vietas, un tiešām tur jābūt spēcīgiem argumentiem, lai, uz šādu te piemēru skatoties, jebkura meitene negribētu to. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

Treškārt, tās ir ierobežotās iespējas atrast darbu laukos, kā arī jaunietēm bez izglītības:

- *Mums to darbu tiem jauniešiem nav nemaz tik viegli dabūt. Tas pirmais, ko prasīs - lūdzu, darba pieredzi. Ja nav tās pieredzes, kā lai iegūst? Nu naudiņu gribās. Un ir cilvēki, kas vienkāršāk izmanto to vieglāko ceļu. Ja nav nekā cita, tad rādi sevi. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

Daudzas sievietes netic, ka meitenes ar viltu tiek ievilinātas prostitūcijā, jo uzskata, ka viņas apzināti izvēlas strādāt par prostitūtām:

- *Bet tieši tas, ka viņas apzinās, ka viņas aizbrauc uz ārzemēm seksuālā pakalpojumu biznesā strādāt. Man pašai viena meitene no vidusskolas, kārtīga teicamniece, aizbrauca dejot striptīzu. Ir ļoti apmierināta. **Nu es netīcu, ka meitenes nezina, kur viņas brauc.** Esmu pārliecināta, ka lielākā daļa apzinās. Jo tā ir lielākā nauda, prostitūcija, narkomānija - ir vieni no lielākiem biznesiem pasaulē. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*
- *Bet tā pārdošana verdzībā, ar ko mēs sākam. Tur ir jābūt tādām naivumam, ar kādu es neesmu sastapusies. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

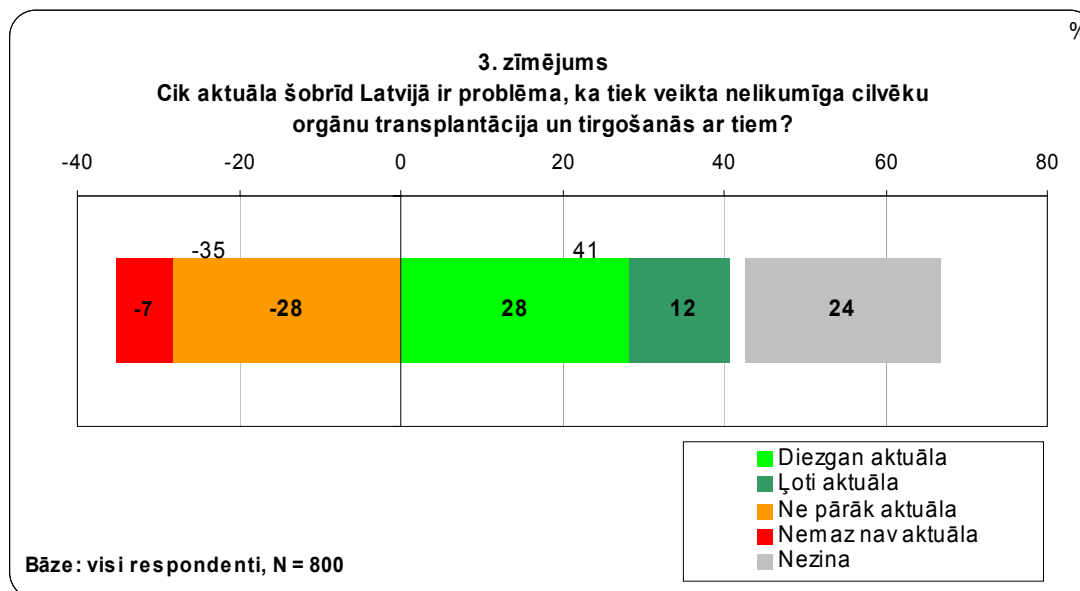
Šī jautājuma kontekstā vairākas sievietes uztraucas arī par seksa biznesa attīstību, kā arī vieglprātīgu sieviešu uzvedību tepat Latvijā. Sievietes uztrauc tas, ka ārzemnieki brauc uz Latviju, lai izmantotu seksa pakalpojumus un izklaidētos ar Latvijas meitenēm:

- *Jūs jautājat, vai tā ir problēma? Es uzskatu, ka jā, jo Latvijā ir pilnas avīzes ar to, ka ārzemnieki brauc seksuāli izklaidēties uz šo zemi, nu, piedodiet, man ir meita, 14 gadi, un es par to satraucos. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*
- *Es domāju, tas ir ļoti aktuāls jautājums, jo kā lasa avīzēs, pa televizoru - vienkārši piedāvā meitenēm darbu - uz ārzemēm aizbraukt un lielu naudu nopelnīt. Un viņas arī piekrīt, bet īstenībā viņas aizved kaut kur uz klubu, liek dejot striptīzu. Un vēl visādas citādas lietas darīt. Tas ir ļoti aktuāli, un arī tepat, vienkārši Rīgas ielās, uz klubiem meitenes aiziet. Ārzemnieki viņām izmaksā un uzaicina uz viesnīcām. Viņas arī aiziet, viņas piekrīt tam. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

Salīdzinoši mazāk aktuāla problēma Latvijā sieviešu vērtējumā ir tas, ka tiek veikta nelikumīga cilvēku orgānu transplantācija un tirgošanās ar tiem. Cilvēku orgānu tirdzniecību kā aktuālu problēmu novērtēja 41% sieviešu (12% uzskata, ka tā ir ļoti aktuāla problēma, bet 28% - ka diezgan aktuāla problēma) (3.zīmējums.).

Arī šajā jautājumā aptaujātajām sievietēm vecumā no 18-25 gadiem šī problēma šķiet mazāk aktuāla, par aktuālu to uzskata 38% šīs vecuma grupas pārstāvju, bet salīdzinoši vecuma grupā no 26-35 gadiem problēma aktuāla šķiet 44% sieviešu. Salīdzinoši mazāk aktuāla šī problēma liekas sievietēm ar pamatizglītību (28%), bet visaktuālākā - sievietēm ar augstāko izglītību (47%-49%).

3. zīmējums. Cilvēku tirdzniecības problēmas aktualitāte

Personīgā saskare ar cilvēku tirdzniecību

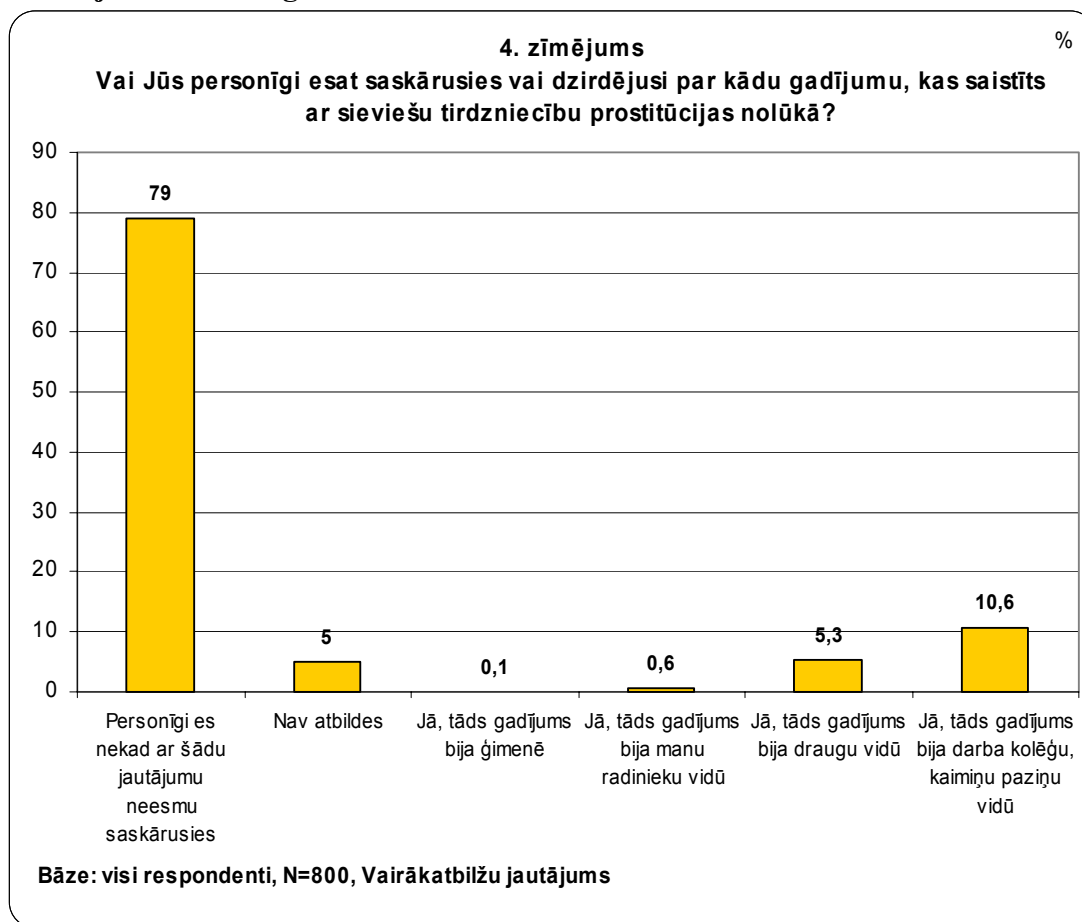
Aptaujāto sieviešu vidū Rīgā tieša saskare ar kādu gadījumu, kas saistīts ar sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā, ir pavisam maza. Viena no aptaujātajām respondentēm norāda, ka tāds gadījums ir bijis ģimenē, 5 no aptaujātajām sievietēm tāds gadījums ir bijis radnieku vidū, 42 sievietēm jeb 5% aptaujāto līdzīgs gadījums bijis draugu vidū, bet 85 sievietēm jeb 11% - darba kolēģu, kaimiņu vai paziņu vidū. Jāatzīmē, ka, lai gan pieredze ir neliela, tomēr arī tas, ka 5% sieviešu draugu vidū ir bijis gadījums, kas saistīts ar sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā, liecina, ka problēma ir pat diezgan izplatīta. Kopumā 79% aptaujāto sieviešu norāda, ka personīgi nekad ar šādu jautājumu nav saskārušās, 5% sieviešu atsakās sniegt konkrētu atbildi, – tāpat 16% sieviešu tomēr personīgi ir sastapušās ar kādu konkrētu cilvēku tirdzniecības gadījumu.

Personiskās saskares ar cilvēku tirdzniecību prostitūcijas nolūkos kontekstā tika uzdoti jautājumi, vai sievietes ir saskārušās ar piedāvājumu sniegt intīmus pakalpojumus par samaksu Latvijā un citās valstīs. Aptaujas rezultāti liecina, ka 6% ir saņēmušas skaidri izteiktus piedāvājumus sniegt intīmus pakalpojumus par samaksu Latvijā, bet 10% ir saņēmušas piedāvājumus, kas izteikti kā mājieni. Lielākā daļa no sievietēm, kas saņēmušas šādus piedāvājumus, ir vecumā no 18-25 gadiem (atbilstoši 12% un 17% šajā vecuma grupā). Savukārt tiešs piedāvājums sniegt intīmus pakalpojumus par samaksu citās valstīs ir bijis 2% aptaujāto sieviešu, bet netiešs piedāvājums mājiena veidā – arī 2%.

Fokusa grupās no visām sievietēm, kas piedalījās diskusijā, tieša pieredze bija tikai vienai, kuras kaimiņienes meita, vēloties strādāt ārzemēs, saskārās ar šo jautājumu:

- *Laukos, kur es dzīvoju, mums kaimiņienei meita, zem divdesmit gadu, viņa brauca pēc kaut kāda darba sludinājuma, kur bija rakstīts, ka par to braucienu un visu pat biļete nav jāpērk, jo to kompānija atmaksā. Tikai kaut kā tur bija, ka pase tika paņemta, iesēdināta lidmašīnā un aizvesta. Uz kuru valsti – neatceros. Bet kaut kādā momentā meitene bija sapratusi to lietas būtību, un viņai pietika drosmes aizlaisties jau pirms kas iesākās un aizskriet uz vēstniecību. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*

4. zīmējums. Personīgā saskare ar cilvēku tirdzniecību

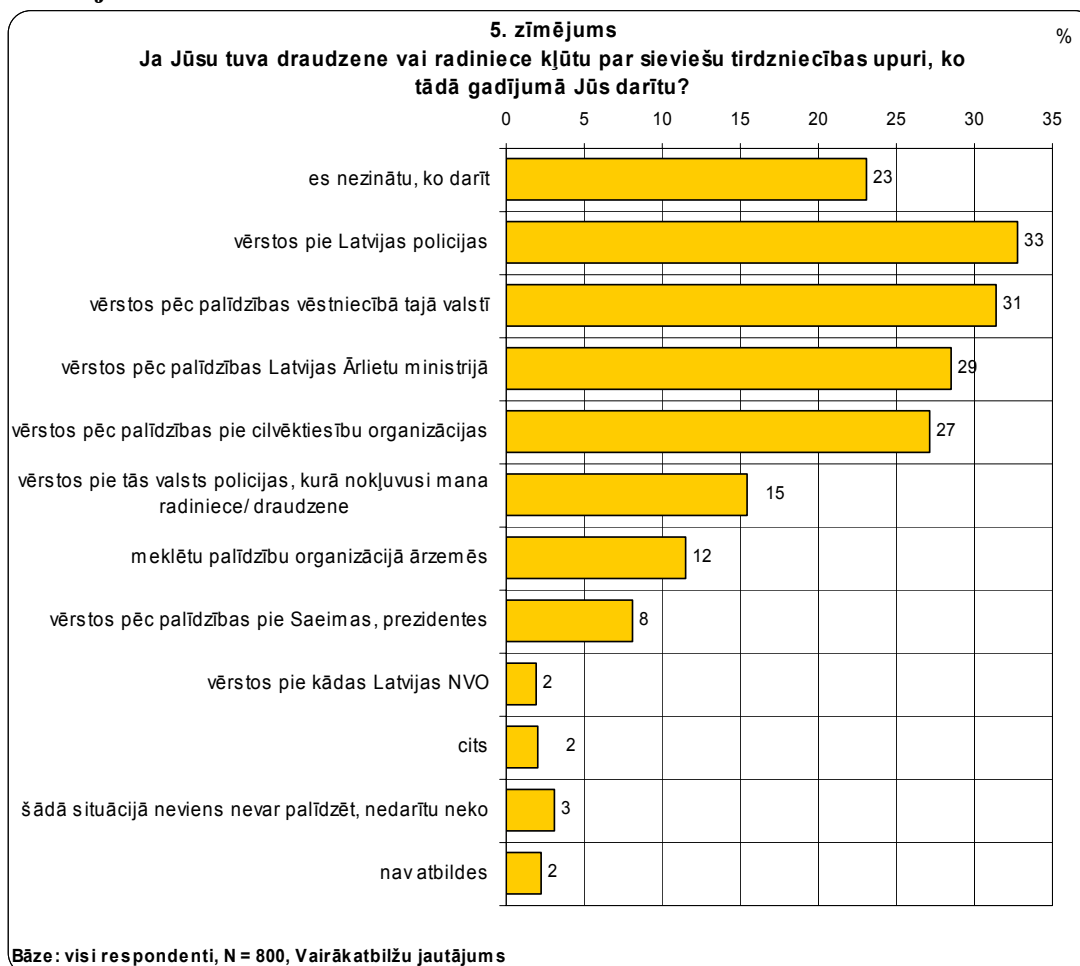

Cilvēku tirdzniecības problēmas risināšana: personīgais uzvedības modelis un ekspektācijas attiecībā uz valsts institūcijām

Lai noskaidrotu, kāds cilvēkiem ir priekšstats, kur viņi varētu saņemt palīdzību, sastopoties ar cilvēku tirdzniecības problēmu, aptaujā tika uzdots jautājums: „Ja Jūsu tuva draudzene vai radniece kļūtu par sievietu tirdzniecības upuri, ko tādā gadījumā Jūs darītu?”. Satraucoši, ka 23% aptaujāto sieviešu vecumā no 18 līdz 45 gadiem atbild, ka viņas nezinātu, ko darīt. Salīdzinoši vairāk sieviešu, kas nezinātu ko darīt, ir to sieviešu vidū, kurām ir pamata vai vidējā, vai vidējā speciālā izglītība, kā arī krievu un citas tautības sieviešu vidū (latvietes – 19%, krievietes – 26%, citu tautību pārstāves – 29%). Tas liecina, ka lielāka uzmanība jāvelta ir tieši informācijas izplatīšanai šo grupu vidū.

Savukārt no dažādām organizācijām, pie kurām varētu vērsties, visbiežāk tiek minēta Latvijas policija (33%), Latvijas vēstniecība konkrētajā valstī (31%), Latvijas Ārlietu ministrija (28%) un cilvēktiesību organizācijas (27%).

5. zīmējums. Palīdzības meklēšana

Aptaujātajām sievietēm tika uzdots arī jautājums, kas nomēra, kāds ir viņu priekšstats par sabiedrībā kopumā veicamajiem pasākumiem cilvēku tirdzniecības apkarošanai („Kā Jūs domājat, kas būtu jādara, lai cīnītos pret meiteņu/ sievietu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā?”). Saskaņā ar aptaujāto viedokli, pirmkārt, būtu jāinformē vairāk

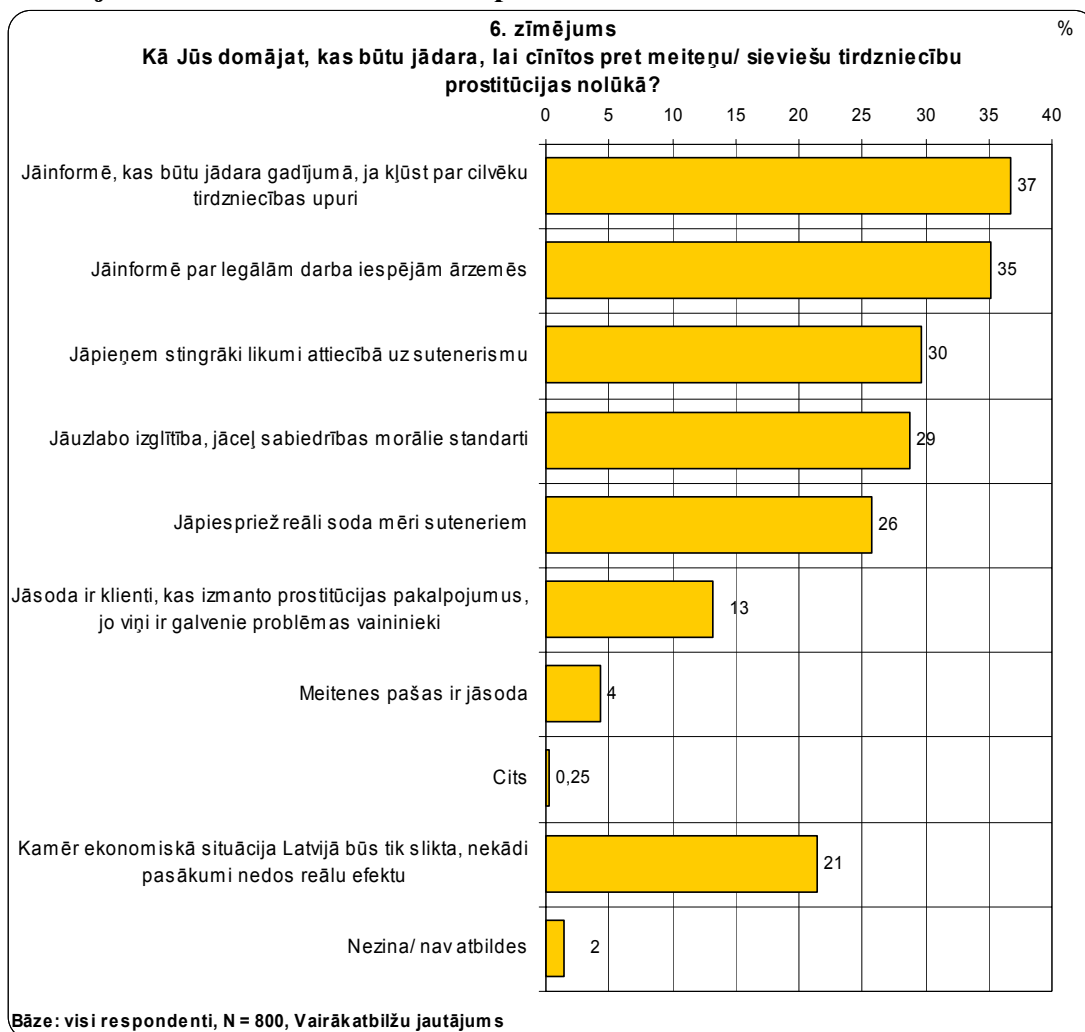
par cilvēku tirdzniecības risku (39%), otrkārt, būtu jāinformē par to, kas jādara gadījumā, ja kļūst par cilvēku tirdzniecības upuri (37%), un, treškārt, būtu jāinformē vairāk par legālām darba iespējām ārzemēs (35%). Skatoties atbilžu sadalījumu dažādās grupās, redzams, ka informēšanas pasākumi salīdzinoši svarīgāki ir gados jaunākām sievietēm (starpība 8-10%).

Arī fokusa grupās vairākkārtīgi tika uzsvērts, ka vairāk ir jāinformē gan visa sabiedrība kopumā, gan tieši jauniešu grupa:

- *Mans uzskats ir, ka par visu to jaunieši ir jāinformē. Arī par to visu, ko darīt, ja tā notiek. Tāpēc ļoti daudz pūļu būtu jāiegulda, lai cilvēki zinātu, kā kas var būt. (Fokusa grupa ar sievietēm.)*
- **Tur ir šausmīgi liels darbs mammai, vecai mammai, visiem, lai mācītu kaut ko citu. (Fokusa grupa ar sievietēm.)**

Nedaudz mazāk kā trešā daļa aptaujāto uzskata, ka svarīgi būtu arī pieņemt stingrākus likumus attiecībā uz sutenerismu (30%), ka būtu jāpiespriež suteneriem reāli soda mēri (26%) un ka būtu jāuzlabo izglītība, jāceļ sabiedrības morālie standarti (29%).

6. zīmējums. Cilvēku tirdzniecības apkarošana

Fokusa grupās diskusijas dalībnieces vairāk uztraucās tieši par zemajiem morāles standartiem, par to, ka daudzām sievietēm ir pieņemami pelnīt naudu, strādājot par prostitutēm, kā arī par to, ka tas tiek veicināts ar noteiktu plašsaziņas līdzekļu palīdzību:

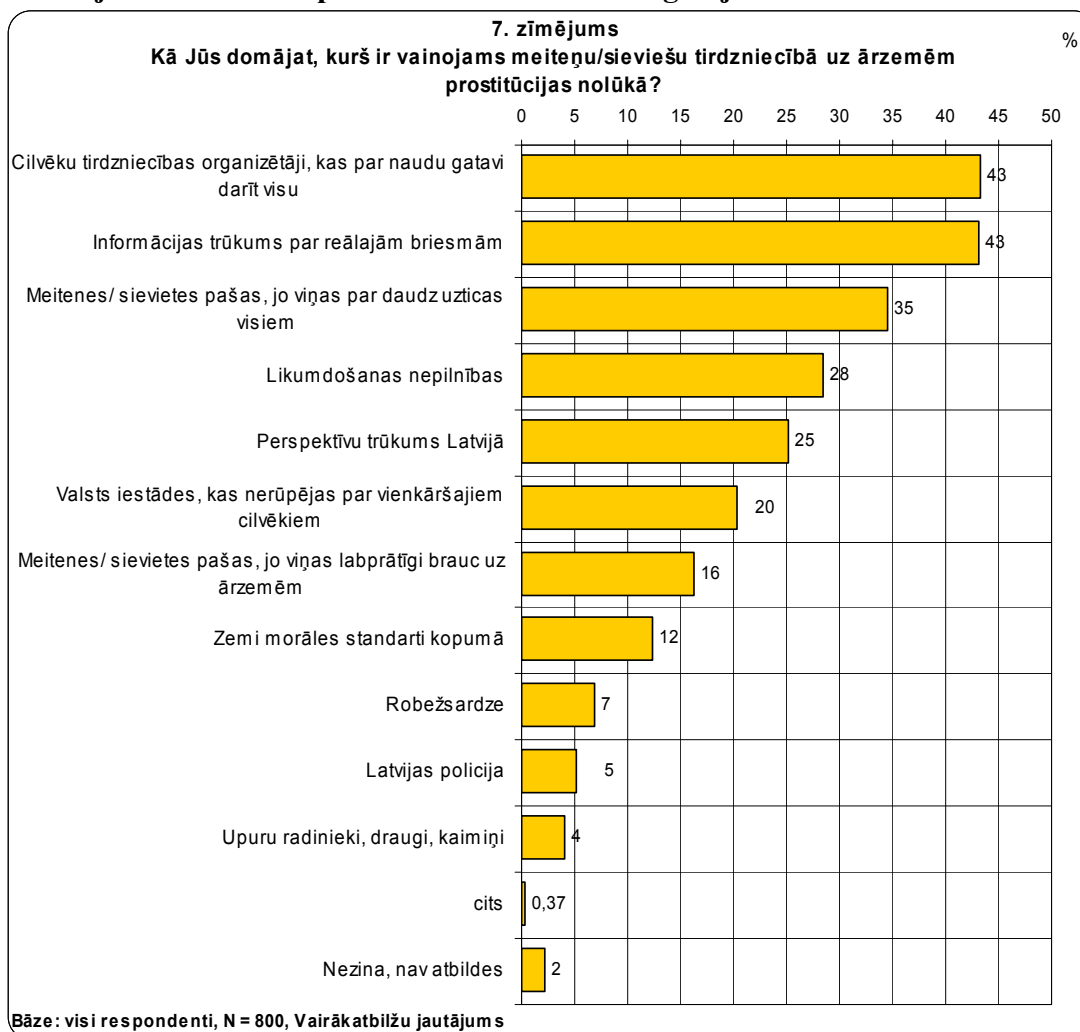
- Es domāju, ka taisnība vien ir, ka Rīga ir viena no seksa pilsētām. Pat iebraucot lidostā, tā *Dolls* reklāma. Lētais alkohols, lētās sievietes. Pastaigājot pa ielām, šokā reizēm nonāc: meitenes būtībā kailas iet, **viņas izaicina tos vīriešus, viņas nenovērtē sevi kā personības**, savu inteliģenci. Vienkārši viņas apzinās, ka viņām ir skaisti augumi. **Tā viņas pelna to naudiņu, un labu naudiņu laikam pelna.** (*Fokusa grupa ar sievietēm.*)
- Vispār, ziniet, palasiet kaut kādus žurnālus sievietēm adresētus, piemēram, *Cosmopolitan*. Principā sabiedrībā valda, kā teikt, seksa un jaunības kults. **Tā meiteņu uzvedība no zila gaisa nerodas.** Kāds ir pieprasījums, tāds ir piedāvājums. Ja tu nevari nopelnīt ar godīgu darbu, tad rezultāts ir tāds. (*Fokusa grupa ar sievietēm.*)
- Tā ir vieglprātība.
- Esmu ievērojusi, ka dzenās pēc modes. Vajag būt tām spicākajām, tām krutākajām. **Ja tu nevalkā kaut ko tādu, tad tu neesi nekas.** Tevi nevērtē. Tu neesi cilvēks. (*Fokusa grupa ar sievietēm.*)

Interesanti ir arī mazāk izplatītie viedokļi: 13% uzskata, ka jāsoda ir klienti, kas izmanto prostitūcijas pakalpojumus, jo viņi ir galvenie problēmas vaininieki, bet 4% uzskata, ka jāsoda ir meitenes (6.zīmējums).

Nozīmīgs jautājums, kas tika uzdots, lai noskaidrotu sabiedrības normas un priekšstatus, bija par to, kas būtu vainojams meiteņu/ sieviešu tirdzniecībā uz ārzemēm prostitūcijas nolūkā. Aptaujas rezultāti liecina, ka sievietes Rīgā visbiežāk vaino informācijas trūkumu par reālajām briesmām (43%), kā arī cilvēku tirdzniecības organizētājus, kas par naudu gatavi darīt visu (43%). Jāpiebilst, ka informācijas trūkums par reālajām briesmām nozīmīgāks ir latviešu tautību pārstāvju vidū (48%), vecuma grupās 18-25 gadi un 26-35 gadi (49% un 47%), kā arī starp cilvēkiem ar augstāku izglītības līmeni (57%) (7.zīmējums.).

Tomēr daļa sieviešu vaino arī pašas meitenes: 35% aptaujāto uzskata, ka vainīgas ir meitenes/ sievietes pašas, jo viņas par daudz uzticas visiem, bet 16% aptaujāto uzskata, ka vainojamas meitenes, jo labprātīgi brauc uz ārzemēm (7.zīmējums.).

7. zīmējums. Atbildība par cilvēku tirdzniecības gadījumiem

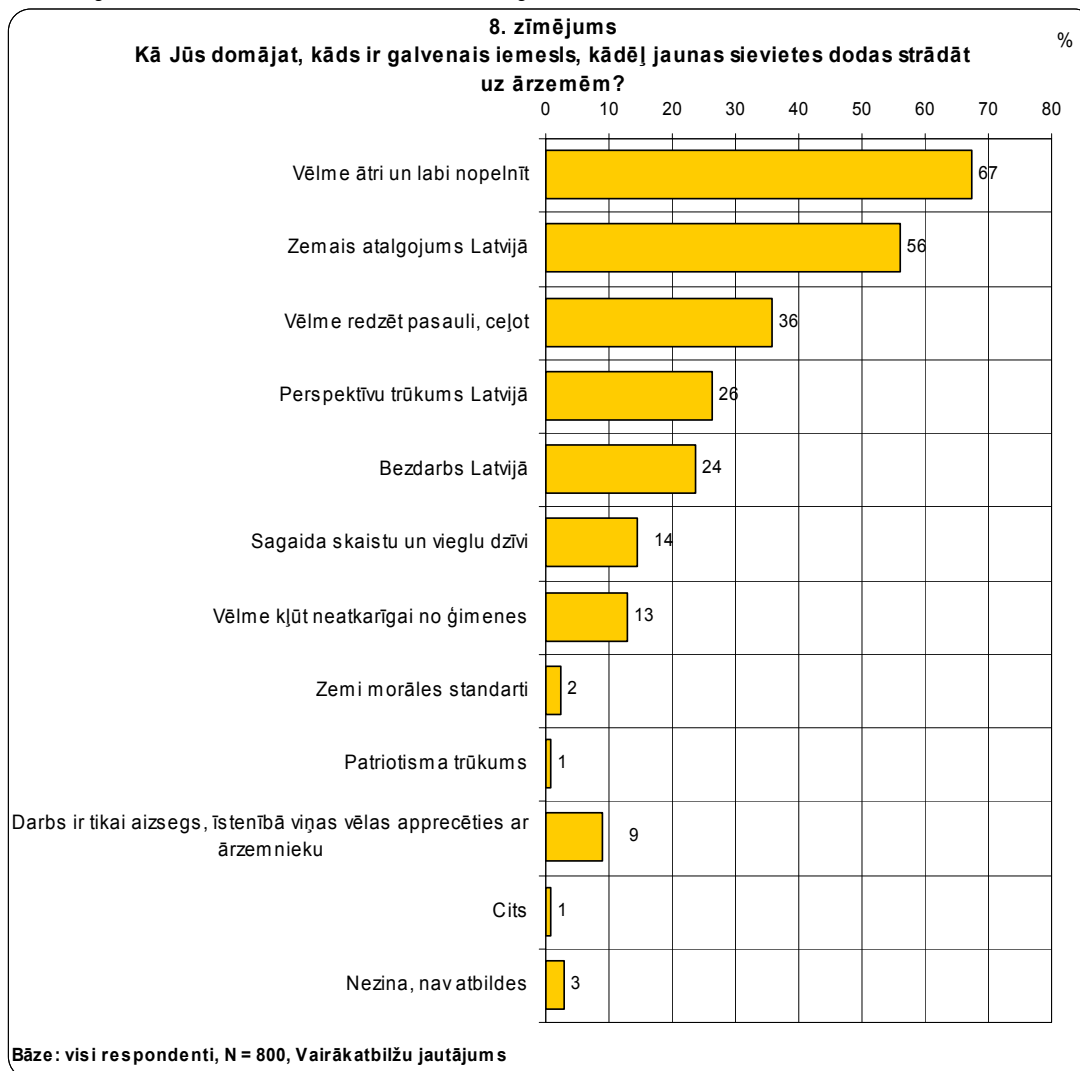
Viedoklis par darbu ārzemēs

Uz jautājumu, vai viņas vēlētos strādāt ārzemēs, atbildes sadalījās: 42% sieviešu vēlētos strādāt ārzemēs, 45% nevēlētos strādāt ārzemēs, bet 13% nesniedza konkrētu atbildi uz šo jautājumu. Salīdzinoši biežāk vēlēšanās strādāt ārzemēs ir izteikta jaunu sieviešu vidū vecumā no 18-25 gadiem (60%).

Savukārt uz jautājumu „Vai Jūs plānojat strādāt ārzemēs tuvākā gada laikā?” apstiprinošu atbildi sniedza 7% aptaujāto sieviešu. Aktīvākās ir sievietes vecumā no 18-25 gadiem (12%), un sievietes ar pamata (9%) vai vidējo izglītību (13%).

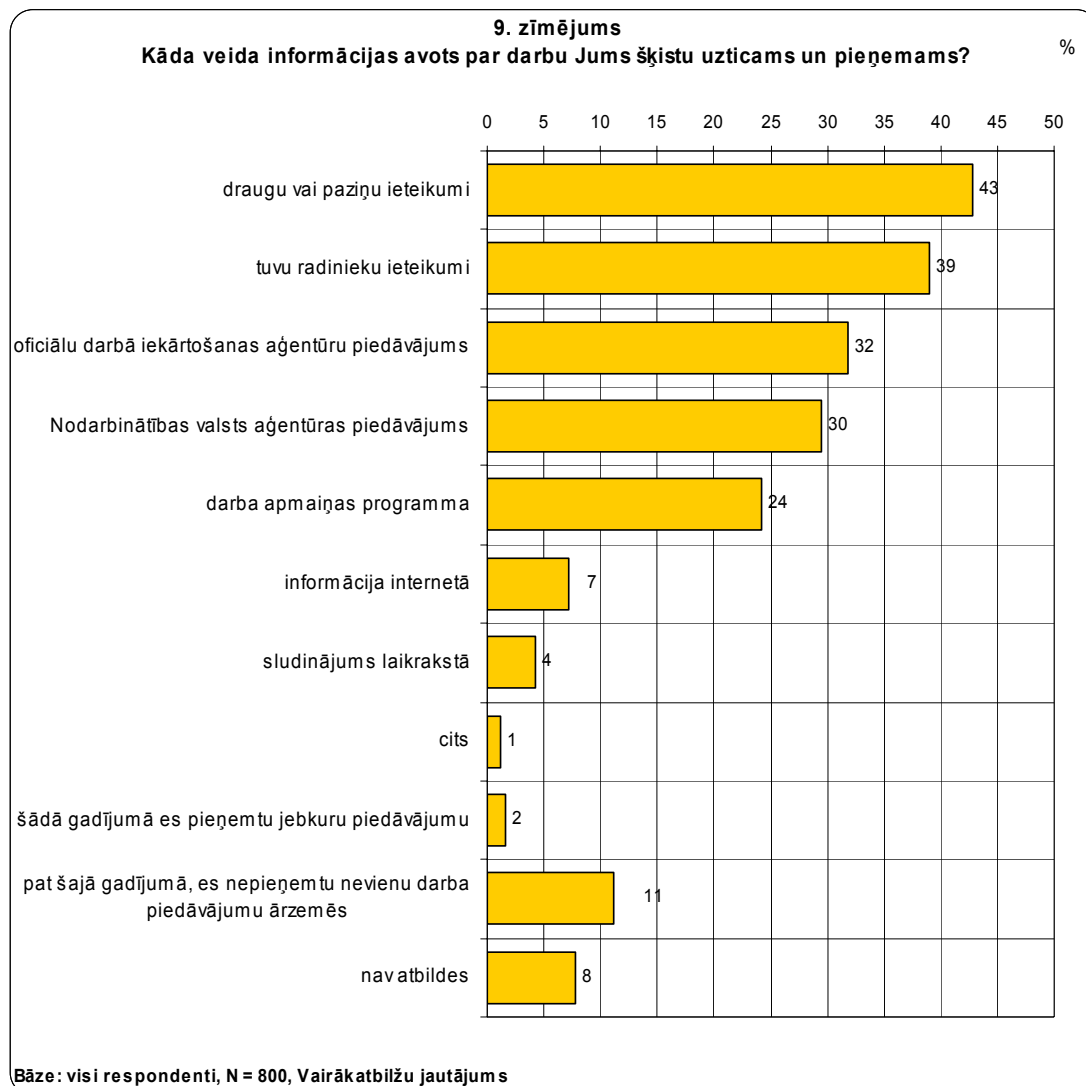
Galvenais iemesls, kas mudina jaunas sievietes doties strādāt uz ārzemēm, ir, pirmkārt, vēlme ātri un labi nopelnīt (67%) un, otrkārt, zemais atalgojums Latvijā (56%). Tomēr 9% aptaujāto norāda, ka „darbs ir tikai aizsegs, īstenībā viņas vēlas apprecēties ar ārzemnieku” (8.grafiks).

8. zīmējums. Galvenais iemesls, kādēļ jaunas sievietes dodas strādāt uz ārzemēm

Situācijā, kad aptaujātās sievietes nevarētu dabūt darbu Latvijā un viņām piedāvātu darbu ārzemēs, kā uzticams un pieņemams informācijas avots par darbu sievietēm šķīstu draugu vai paziņu ieteikumi (43%), kā arī tuvu radnieku ieteikumi (39%). Oficiālos darbā iekārtošanas aģentūru darba piedāvājumus atzīmējušas tikai 32% sieviešu. Draugu un paziņu ieteikumus biežāk minējušas ir sievietes tieši vecumā no 18 līdz 25 gadiem (**53%**) un sievietes ar pamata izglītību (**56%**). Šeit jānorāda, ka informācija par cilvēku tirdzniecību liecina, ka cilvēku tirdzniecības upuru vervēšanai nereti tiek izmantoti tieši paziņas, līdz ar to būtu lielāka uzmanība jāpievērš papildus drošības pasākumiem, informējot sabiedrību, ka ne vienmēr var akli uzticēties paviršu paziņu (piemēram, bijušo skolas biedru un tamlīdzīgi) ieteikumiem, ka tie arī ir jāpārbauda.

9. zīmējums. Priekšstats par uzticamu un pieņemamu informācijas avotu par darbu

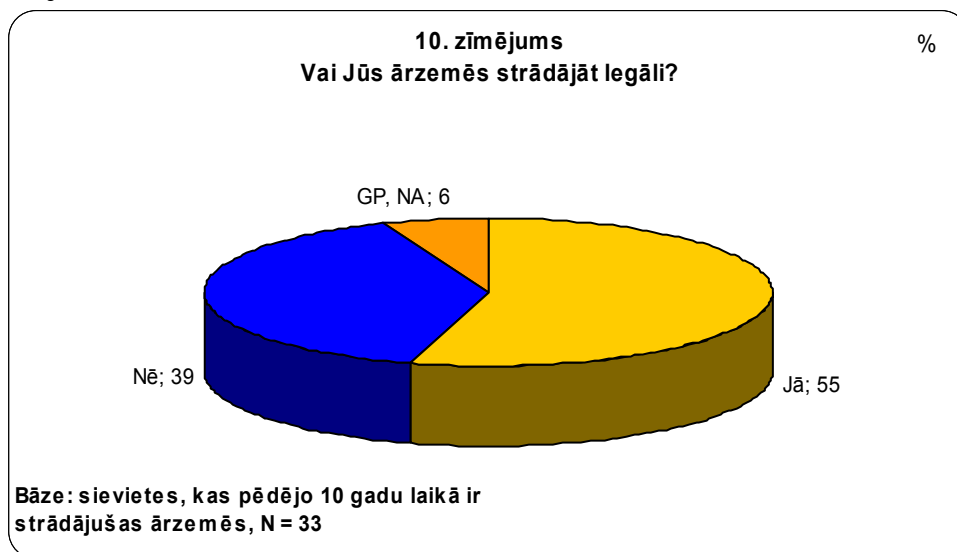

Darba pieredze ārzemēs

Kopumā no aptaujātajām 800 Rīgas sievietēm tikai 4% apstiprināja, ka viņas pēdējo 10 gadu laikā ir strādājušas ārzemēs. Iespējams, to varētu skaidrot ar pieņēmumu, ka tās, kas strādājušas ārzemēs, lielākā daļa arī šobrīd vēl strādā ārzemēs, jo tendence izbraukt no Latvijas, lai strādātu citās valstīs nav mazinājusies, bet gan pastiprinājusies, attīstoties un izveidojoties vietējām latviešu kopienām dažādās valstīs.

No tām aptaujātajām sievietēm, kas ir strādājušas ārzemēs, vairāk kā puse ir strādājusi legāli (55%), bet 39% - nelegāli (6% nesniedz konkrētu atbildi) (10.zīmējums).

10. zīmējums. Darbs ārzemēs

Lai noskaidrotu, cik rūpīgi sievietes sagatavojas darbam ārzemēs un vai viņas dara visu, lai novērstu iespēju kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem, sievietēm, kas strādājušas ārzemēs tika uzdoti deviņi ļoti konkrēti jautājumi par piesardzības pasākumiem:

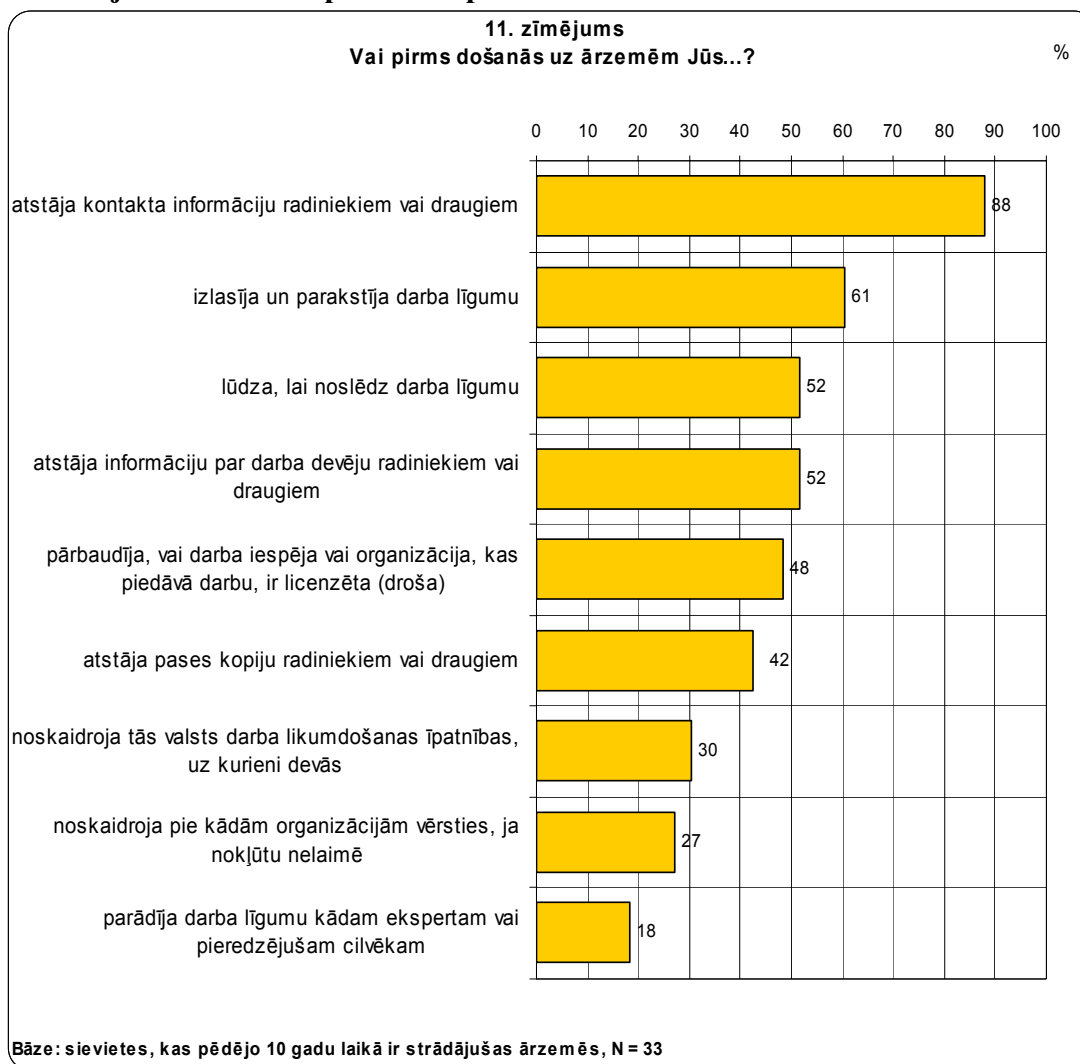
- 1) Vai Jūs pārbaudījāt, vai darba iespēja vai organizācija, kas piedāvā darbu, ir licenzēta (droša)?
- 2) Vai Jūs lūdzāt, lai ar Jums noslēdz darba līgumu?
- 3) Vai Jūs parādījāt darba līgumu kādam ekspertam vai pieredzējušam cilvēkam?
- 4) Vai Jūs izlasījāt un parakstījāt darba līgumu?
- 5) Vai Jūs atstājāt pases kopiju radniekiem vai draugiem?
- 6) Vai Jūs atstājāt kontakta informāciju radniekiem vai draugiem?
- 7) Vai Jūs atstājāt informāciju par darba devēju radniekiem vai draugiem?
- 8) Vai Jūs noskaidrojāt tās valsts darba likumdošanas īpatnības, uz kurieni dodaties?
- 9) Vai Jūs noskaidrojāt pie kādām organizācijām valstī, kurā Jūs strādājāt, vērsties, ja būsiet nokļuvusi nelaimē?

Pētījuma rezultāti liecina, ka visizplatītākais aizsardzības pasākums ir kontakta informācijas atstāšana radniekiem un draugiem (88%), bet visretāk sievietes ir nodrošinājušās tādējādi, ka parādījušas savu darba līgumu kādam ekspertam vai pieredzējušam cilvēkam (18%).

Tikai nepilna puse (48%) aptaujāto sieviešu pirms došanās uz ārzemēm pārbaudīja, vai darba iespēja vai organizācija, kas piedāvā darbu, ir licenzēta (droša), un tikai 30% pirms došanās uz ārzemēm noskaidroja tās valsts darba likumdošanas īpatnības, uz kurieni devās.

Jāpiebilst, ka no sievietēm, kas strādājušas ārzemēs, tikai 27% noskaidroja pie kādām organizācijām vērsties, ja nokļūtu nelaimē. Savukārt konkrētu organizāciju adresi un telefonu noskaidroja tikai 18% (11.zīmējums).

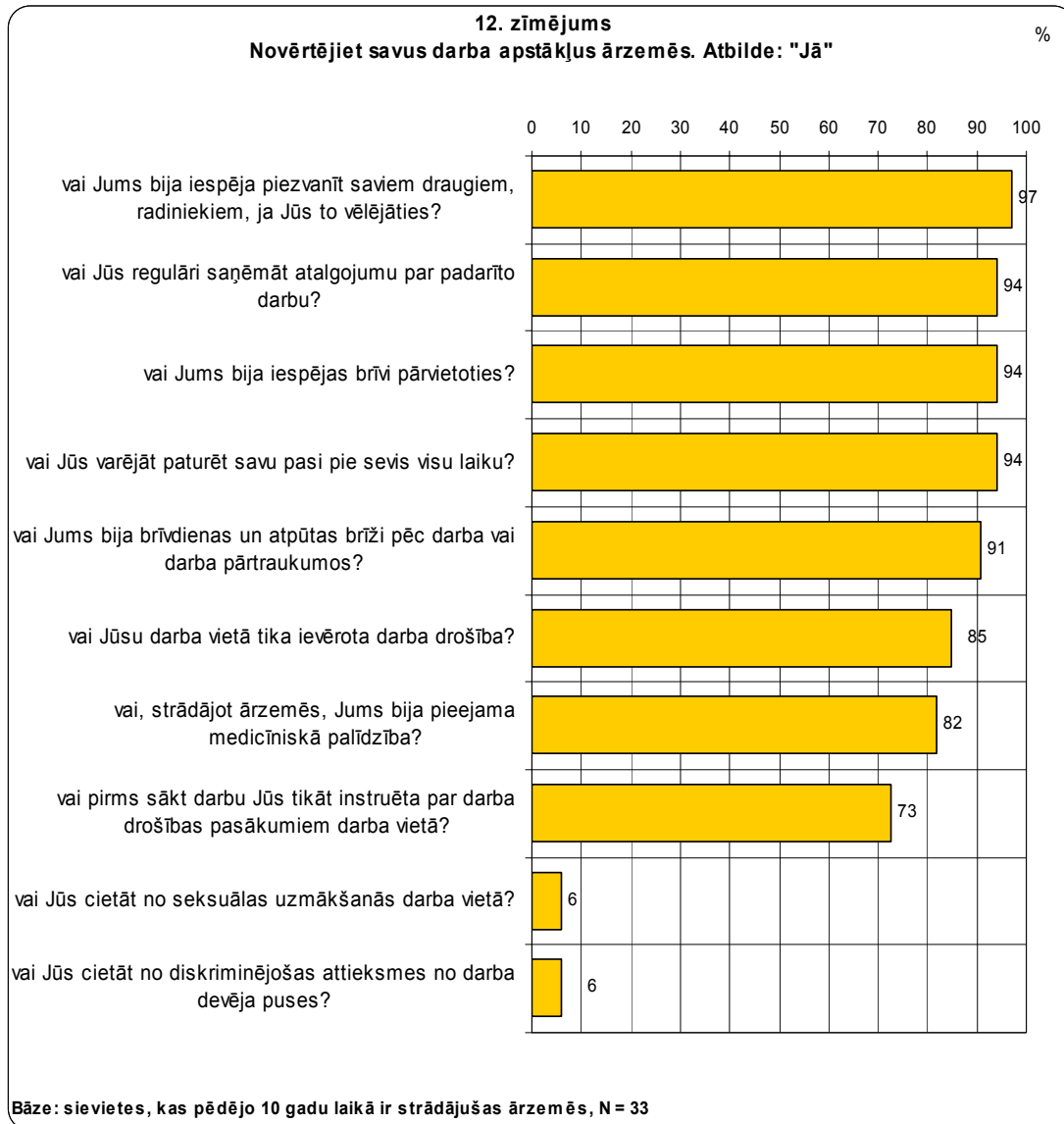
11. zīmējums. Drošības pasākumi pirms došanās uz ārzemēm

Sievietēm ar darba pieredzi ārzemēs tika lūgts novērtēt savus darba apstākļus tur, kur viņas strādāja. Pētījuma rezultāti parāda, ka dažādos aspektos pilnīgi neapmierinoši darba apstākļi bija 6-10% sieviešu:

- a) 10% sieviešu uzskata, ka darba vietā netika ievērota darba drošība;
- b) 20% sieviešu netika instruētas par darba drošības pasākumiem;
- c) 16%, strādājot ārzemēs, nebija pieejama medicīniskā palīdzība;
- d) 6% cieta no seksuālās uzmākšanās darba vietā;
- e) 6% cieta no diskriminējošas attieksmes no darba devēja puses;
- f) 6% nesaņēma regulāri atalgojumu par padarīto darbu;
- g) 3% nebija iespēju sazināties ar draugiem, radniekiem un brīvi pārvietoties;
- h) 6% nevarēja paturēt savu pasi pie sevis visu laiku. (12. Zīmējums)

12. zīmējums. Darba apstākļu vērtējums

Stereotipu par cilvēku tirdzniecību analīze Interneta portālos

I. Stereotipu veidošanās teorētiska analīze

Tā kā indivīda izziņas un situācijas analīzes iespējas ir fizioloģiski ierobežotas un indivīds nespēj sekmīgi analizēt pilnīgi visus iespējamus savas dzīves interakcijas modeļus un formēt viedokli par visiem apkārt esošajiem procesiem, sabiedrībā veidojas stereotipi jeb **uztveres modeļi, kas vienkāršo apkārtējo sociālo pasauli** un padara to indivīdam subjektīvi izprotamāku, vairāk paredzamu.

Mūsdienu izpratnē stereotipi ir vienkāršoti uzskati par indivīdu vai grupu, kuriem piemīt kāda noteikta īpašība. Analizējot stereotipu veidošanos un ietekmi, ir jāatceras, ka stereotipu veidošana savā būtībā ir dabīgs process, kurā indivīds cenšas veidot sev uztveramu un paredzamu sabiedrību.

V.Lipmans (1997) piedāvā šādu stereotipu definīciju: stereotips ir vienkāršots indivīda, institūcijas vai kultūras īpašību attēls.²⁰ Stereotipi formē **ekspektāciju kopumu**, ko katrs indivīds veido saskarsmē ar kādu sociālu objektu vai subjektu.

Šāds stereotipu raksturojums varētu likt domāt, ka stereotipu veidošanās ir dabīgs un atbalstāms process, ko sekmējot varētu veicināt izprotošas sabiedrības formēšanos. Tomēr jānorāda, ka stereotipi vairumos savu izpausmju ietver negatīvu un ierobežojošu interpretējamās grupas novērtējumu. Citiem vārdiem sakot, vairumos gadījumu stereotips ir vispārināta **negatīva šķietamība** par stereotipizēto objektu vai subjektu.

Stereotipiskās domāšanas sekas

Īpaša uzmanība šajā kontekstā būtu jāpievērš **stereotipiskās domāšanas sekām**, proti:

- 1) stereotipi determinē indivīda uztveri;
- 2) sociālajām zināšanām piemīt īpašība institucionalizēties;
- 3) uztvere determinē procesu rezultātus²¹;
- 4) stereotipiski viedokļi mēdz izplesties interpretētājgrupas ietvaros.

Turpinājumā visi šie stereotipiskās domāšanas veidojošie aspekti tiks analizēti sīkāk.

Stereotipi determinē indivīda uztveri. Tas nozīmē, ka stereotipi ne tikai determinē to, ko indivīds uztver, bet nosaka arī tos faktorus, ko indivīds neuztver. Šādā veidā stereotipi rada situāciju, kurā interakcijas procesā viena no mijiedarbes pusēm var sekmīgi ignorēt otras puses veiktās darbības tādēļ, ka tās neatbilst viņu stereotipiskajiem priekšstatiem par otras grupas uzvedības modeļiem.

²⁰ Walter Lippman, (1997) „Public Opinion”, In: Ronald Steel, „The World Outside and the Pictures in Our Heads”, Free Press Paperbacks, New York

²¹ Peter Blau, Robert Merton, (1928) „Continuities in Structural Inquiry”, In: W.I. Thomas, "The Methodology of Behavior Study", SAGE Publications, New York

Tāpat saskarē ar šādu stereotipizētu grupu var tikt piešķirta neadekvāta nozīme dažādām tās veiktajām darbībām, kas rada situāciju, kad stereotipizētās grupas darbības tiek interpretētas nevis atbilstoši situācijai, bet gan radītajām ekspektācijām par šīs grupas uzvedības modeļiem.

Šādas uztveres problēmas ne tikai atražo pašu stereotipu, bet arī veicina stereotipizētās grupas „stagnāciju” – grupas pārstāvji nereti pieņem šo uzspiesto identitāti un sāk darboties saskaņā ar to. Dažkārt šai stereotipizētajai grupai praktiski zūd iespējas pašai formēt viedokli par sevi un informēt par grupas tipiskajiem uzvedības modeļiem, līdz ar to šī grupa tiek **stigmatizēta**.

Kā piemēru šeit var minēt stereotipu jeb sabiedrībā eksistējošu viedokli, ka sievietēm nevajadzētu iet armijā, ko var ilustrēt ar interneta portāla „Apollo” 2005. gada 7. septembrī publicēto rakstu „Sieviete armijā. Starp vīriešiem...”. Šī raksta saturā nav apgalvojuma, ka sieviete nevarētu dienēt militārajā dienestā, tomēr tiek uzskaitītas daudzas negatīvās situācijas, ar kurām ir nācies saskarties sievietēm, kuras ir nolēmušas sevi velīt militārajam dienestam²². Vēl spilgtāk situāciju raksturo lasītāju komentāri, kuros dominē motīvs: „...pati vainīga. Sieviete taču nevar dienēt, jo...”²³ vai arī norādes, ka sieviete, kas ir iestājusies armijā, nav uzskatāma par sievieti²⁴ (citiem vārdiem sakot, šāda sieviete ir sabiedrībā nepieņemama). Vienlaicīgi gan rakstā, gan komentāros tiek aizmirsts piebilst par iespējamajiem pozitīvajiem aspektiem, kas varētu būt, sievietēm dienējot armijā.

Sabiedrības zināšanām piemīt īpašība institucionalizēties. Bergers un Lukmans²⁵ norāda, ka sabiedrības struktūra veidojas, institucionalizējoties zināšanām, kuras katrā konkrētajā momentā ir uzkrājušās sabiedrībā. Līdz ar kādu zināšanu institucionalizēšanos, pilnībā tiek izveidoti un pieņemti noteikti attieksmes un uzvedības modeļi. Līdz ar to noteikti stereotipi tiek uztverti kā objektivizēta patiesība, un tā tad tā nav pakļaujama pārvērtēšanai.

Tāpat, ilgstoši eksistējot, stereotipā ietvertās zināšanas deformējas un kļūst par sabiedrības struktūras sastāvdaļu. Kā piemēru šeit var minēt vēsturisko izpratni par sievieti kā māsaiņnieci. Šī stereotipa rezultātā sabiedrībā izveidojās noteiktas institūcijas, kas atražo noteiktu uzvedības modeli: Latvijā, piemēram, mājturības mācība skolās meitenēm utt.

Uztvere determinē procesu rezultātus. Stereotipiskās domāšanas rezultātā jebkura stereotipizētās grupas darbība tiek interpretēta saskaņā ar ekspektācijām par šo grupu

²² <http://www.apollo.lv/portal/articles/55297>

²³ Q 04:15 07.Sep.

Sievietēm armijā nav ko meklēt.

<http://www.apollo.lv/portal/articles/55297/comm>

²⁴ oga 08:29 07.Sep.

„sievietes iet armijā, policijā tikai lai meklētu seksuālus piedāvājumus, kāda tad tur izvarošana!?” Skudrulācis 09:46 07.Sep.

„Tas nu gan ir āprāc - nabaga sievietes!!! 35% nonākušas saskarsmē ar pornogrāfiskiem materiāliem šausmas), vēl dažas pat saņēmušas seksuālus piedāvājumus - briesmu lietas tai armijā notiek!

Nav ko līst kur nevajag, būs riktīga bojņa - pretinieks jau nu točna viņas izvaros.”

<http://www.apollo.lv/portal/articles/55297/comm>

²⁵ Peter Burger, Thomas Luckman. (1966) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Doubleday

(sagaidāmo rezultātu atbilstoši stereotipiskajam viedoklim). Darbību un procesu iznākuma interpretāciju vairāk nosaka nevis pats rezultāts, bet skatupunkts, kādu izvēlas sabiedrības vairākums vai valdošā grupa.

No otras puses, arī pati stereotipizētā grupa dažkārt sāk darboties atbilstoši stereotipiem. Šajā gadījumā vairs nevar runāt par stereotipu, bet par viedokli/ uzskatu, kas ir noteicis kādas grupas attīstību, pakārtojot šo attīstību sabiedrības spiedienam.

Šo situāciju arī var ilustrēt ar piemēru par sievietēm armijā²⁶: situācija, kad sieviete, kas iestājusies armijā, cieš no vardarbības, tiek interpretēta nevis kā problēma ar likumu ievērošanu, morāli vai līdzīgiem aspektiem no vardarbīga vīrieša puses (vai armijas kā institūcijas darbības trūkumiem), bet gan kā apstiprinājums tam, ka sievietei nav vietas armijā.

Stereotipiski viedokļi mēdz izplesties interpretētājgrupas ietvaros. Stereotipi ietver sevī īpašību izplesties tās grupas ietvaros, kurā atrodas tā veidotājs, un attiecīgi tālāk tās grupas ietvaros, kurā atrodas katrs nākamais šā stereotipiskā viedokļa kultivētājs. Citiem vārdiem sakot, vienas sociālās kopienas (sabiedrības) ietvaros šie vienkāršotie uztveres modeļi – stereotipi - ļoti viegli tiek nodoti tālāk no viena indivīda uz citu. Tas ir saistīts ar to, ka vienas sabiedrības ietvaros uztveres īpatnības un sociālo zināšanu kopums ir līdzīgs, un tādēļ tās ietvaros stereotipus ir viegli pārnest. Vienkāršoti var teikt, ka šo stereotipu pārnesi veicina tas, ka vairumam vienas grupas pārstāvju pietrūks zināšanu par vienu un to pašu citu grupu, līdz ar to ir nepieciešamība pēc kādām vispārinātām zināšanām un izplatās stereotipi.

Jāpiebilst, ka stereotipi paplašinās ne tikai grupā, kura tos akceptē, bet tie arī paplašina to grupu, uz kuriem tie ir attiecināmi (stereotipizēto grupu). Interpretētājs, kas pieņem stereotipu par patiesību, sāk to attiecināt uz visu to līdzīgo grupu pārstāvjiem, par kuriem tam ir nepietiekamas zināšanas vai kuru darbības modeļiem tas nespēj pats atrast izskaidrojumu.

Šāda dubultā stereotipu paplašināšanās sākotnēji nav apzināta kādas grupas stigmatizēšana, bet gan veidojas kā sociālā aizsardzība grupas ietvaros, kas ļauj šīs grupas pārstāvjiem vispārināt un izprast apkārtējās mazāk zināmās grupas, veidot priekšstatu par tām.

Jānorāda, ka šī stereotipu īpašība bieži tiek izmantota kā ideoloģisks „ierocis” pret kādu jaunu vai nevēlamu grupu. Piemēram, Latvijā var runāt par apzīmējuma „feministe” stigmatizēšanu un paplašināšanu, par feministi negatīvā nozīmē nosaucot jebkuru sievieti, kas iestājas par sieviešu tiesībām vai aktīvi darbojas politikā, ar to norādot uz iedomātām problēmām, kas šai sievietei (atbilstoši šim stereotipam) ir ģimenes vai seksuālajā dzīvē. Vienlaicīgi daudziem cilvēkiem vispār nav priekšstata par šīs apzīmējuma izcelsmi un sākotnējo nozīmi. Līdzīgi šobrīd sabiedrībā formējas stereotipi par musulmaņiem, kas tiek stereotipizēti kā agresīvi kaujinieki, teroristi. Tas ir piemērs, kur atsevišķu it kā musulmaņu darbība tiek attiecināta uz visu musulmaņu kopienā.

²⁶ <http://www.apollo.lv/portal/articles/55297>

Stereotipu veidošanās

Atbildot uz jautājumu, kādā veidā rodas stereotipi, jānorāda, ka stereotipu formēšanās var notikt vairākos veidos, un šeit mēs analizēsim trīs veidus:

- 1) pieņēmumu veidošana zināšanu trūkuma rezultātā (pieņēmumi kā mēģinājums aizpildīt zināšanu trūkumu);
- 2) vispārinājumu veidošana, kas indivīdam atvieglo saskari ar kādu noteiktu sabiedrības daļu;
- 3) darbību interpretācija savas grupas pieņemto vērtību/ zināšanu/ normu kontekstā.

Aprakstot pirmo minēto stereotipu veidošanās veidu, jānorāda, ka zināšanu trūkums par kādu grupu ir pamats stereotipu veidošanai gan situācijās, kad sabiedrībā parādās kāda jauna grupa, gan arī par grupām, kas ilgstoši pastāv līdzās, bet par kurām ir nepietiekoša informācija.

Gadījumos, kad stereotipi veidojas par kādu jaunu grupu, parasti šie stereotipi ir samērā homogēni un nedalīti. Gadījumā par stereotipiem, kas ir par grupu, kas ilgstoši ir pastāvējusi līdzās, visbiežāk šie stereotipi ir heterogēni un nevienmērīgi, jo balstīti uz dažādiem novērojumiem dažādos laikos un atšķiras dažādās apakšgrupās.

Hjūstons un Brauns norāda, ka šāds uz nepilnīgām zināšanām balstīts stereotipizēšanas process ir kustīgs, un stereotipu daudzums vai visaptveramība ir proporcionāla grupas, kas veido stereotipu, un stereotipizētās grupas kustībām sociālajā telpā. Šīm grupām satuvinoties un zināšanu daudzumam palielinoties, mazinās stereotipu raksturs un visa veida apjoms, un otrādi, šīm grupām attālinoties, stereotipu daudzums un apjoms palielinās²⁷.

Stereotipu veidošana, vispārinot, ir situācija, kad indivīds izdara secinājumus par visu grupu, novērojot tikai vienu indivīdu vai nelielu daļu no grupas vai sasaistot nesaistītas sociālas grupas.

Darbību interpretācija savas grupas pieņemto vērtību/ zināšanu/ normu kontekstā savukārt visspilgtāk parādās kā etnocentrisms. Šajā gadījumā indivīds izdara secinājumus par otru grupu, balstoties uz savu personīgo pieredzi un izpratni par sociālo vidi, kas ir formējusies, balstoties uz savas grupas izpratnes bāzes. Tātad indivīds var piešķirt kādai darbībai pilnīgi citu jēgu, nekā šai darbībai piešķir stereotipizētā grupa.

Kopumā iepriekš aprakstītie stereotipu veidošanās modeļi sniedz informāciju, kādā veidā rodas stereotipi par kādu noteiktu proporcionāli šauru grupu, tajā pašā laikā tie nespēj pilnībā izskaidrot, kādā veidā top dzimtes stereotipi.

²⁷ Hewstone, M., Brown, R., (1986) *Contact and Conflict in Intergroup Encounters*. Basil Blackwell, Oxford

Hewstone, M., Brown, R., (1986) *Contact is not enough: an intergroup perspective on the 'contact hypothesis'*, Blackwell, Oxford

Binārās opozīcijas

C. Debra (1992) savā analizē norāda, ka dzimtes stereotipi pamatā ir balstīti uz **binārajām opozīcijām**.²⁸ Proti, dzimtes stereotipi tiek balstīti uz pretmetiem, saistot tos ar sieviešu un vīriešu fizioloģijas atšķirībām un pārnesot tos uz sociālo vidi. Citiem vārdiem sakot, stereotipi tiek formēti, pretstatot vīrieti un sievieti līdzīgi kā tiek pretstatīts balts un melns utt.

Jāatzīmē, ka tas, ka binārās opozīcijas dominē dzimtes stereotipos, nenozīmē, ka šis modelis nevarētu izpausties arī attiecībā uz citām sabiedrības grupām. Galvenā īpatnība binārajiem pretstatiem ir tā, ka līdz ar šo modeli tiek stereotipizētas divas grupas, nevis viena, jo abām grupām tiek piesaistītas pretstata īpašības.

Psiholoģiski šī stereotipu veidošanas modeļa izcelsme tiek pamatota ar cilvēku apziņas īpatnībām, kur liela nozīme ir binārajām opozīcijām²⁹.

Dzimtes stereotipos binārās opozīcijas tiek izmantotas, gan runājot par fizioloģiskajām atšķirībām (piemēram, stiprais un vājais dzimums), gan par psiholoģiskajām (piemēram, nosvērtie un emocionālās) īpašībām, gan par sociālo uztveri.

Primārie un saliktie stereotipi

Stereotipu analizē tiek izdalīti **primārie stereotipi** un **saliktie stereotipi**. *Primārie stereotipi* ir priekšstati, kas ir veidojušies tieši, nepastarpināti, balstoties uz kādu stereotipizētās grupas parādību. Pārsvārā šādu stereotipu veidošanos veicina jau esošs, publiskajā telpā pieejams stereotipisks viedoklis, kurus viens vai vairāki indivīdi integrē savā zināšanu sistēmā. Šādi stereotipi vairumos gadījumu ir precīzi noformulēti, un tie skaidri definē savā nozīmē ietvertās robežas. Piemēram, stereotips „blondīnes ir vieglprātīgas” ietver gan konkrētu grupu, uz kuru tas tiek attiecināts, gan arī konkrētu īpašību, ko šī grupa sevī ietver.

Saliktie stereotipi ir priekšstati, kas formējas, indivīdam strukturējot publiskajā telpā esošās zināšanas, pamatojoties uz publiski pieejamās informācijas savienošanu. Šādu stereotipu veidošanās pamatā ir mediju informācijas plūsma, kas informācijā ietver divas vai vairāk atziņas par savstarpējo sabiedrībā pastāvošu īpašību sasaisti. Šeit jāatzīmē īpatnība, ka atsevišķa ziņa varbūt arī nesatur kādas grupas stereotipisku atspoguļojumu, tomēr atkārtoties noteiktā veidā, šī ziņa izveido kādu īpašību vai darbību sasaisti, kas kļūst par plaši pieņemtu stereotipu.

Lai labāk izprastu šo modeli, piedāvājam piemēru, kurā tiek savirknētas makšķernieka īpašības un ieradumi secībā, kas, saskaņā ar saliktā stereotipa veidošanās mehānismu, noved pie priekšstata par šī makšķernieka seksuālo dzīvi. Stereotipa veidošanās ķēdīte: indivīds, kurš nodarbojas ar makšķerēšanu, noteikti arī pīpē; pīpmanis noteikti lieto alkoholu; indivīds, kurš lieto alkoholu, noteikti apmeklē publiskas iestādes;

²⁸ Cameron Debor, (1992) „*Feminism and Linguistic Theory*”, MacMillan Press Ltd.

Jack Rosenthal, „Gender Benders”, nodaļa „Language Awareness”, St. Martins Press, 1990. gads

²⁹ Mead, Margaret, (1935) „*Sex and Temperament*”, Morrow.

apmeklējot publiskus iestādījumus indivīds noteikti piekopj „vieglprātīgas” attiecības ar pretējo dzimumu, utt. (šis piemērs tika apzināti izvēlēts, lai norādītu uz saliktā stereotipa absurdumu).

Cits šāda saliktā stereotipa piemērs ir par cilvēku tirdzniecības upuriem. Stereotipa veidošanās ķēdīte: Cilvēku tirdzniecība ir saistīta ar sievietēm, kas varmācīgi iesaistītas prostitūcijā (mediju ziņa); tās ir sievietes, kas ir prostitūtas; prostitūtas brīvprātīgi izvēlas šādu nodarbošanos un tā viņām ir patīkama (sabiedrībā pastāvošs stereotips); līdz ar to nav nemaz tādu upuru, kas ciestu no cilvēku tirdzniecības; secinājums - nekāda īpašā palīdzība vai aizsardzība viņām nav nepieciešama (šim piemēram par salikto stereotipu var izsekot arī portāla „Delfi” ziņas un komentāru analīzē).

Tādā veidā par stereotipa objektu tiek radīta vesela priekšstatu virkne, radot pamatu secinājumam, kas neizriet no vienas atsevišķas ziņas, bet gan veidojas procesā – atkārtojoties mediju ziņām un savienojoties ar jau esošiem stereotipiem.

Šeit jānorāda, ka ziņa masu medijos vairumos gadījumu pati par sevi nesatur stereotipu un nav arī kļūdaina. Tā drīzāk ir nepilnīga un bieži vien ir tendēta uz raksta nozīmības un „spilgtuma” radīšanu. Atkārtojoties tā nostiprina kādu priekšstatu un sasaistās ar citiem sabiedrībā pastāvošiem stereotipiem.

Šī iemesla dēļ saliktie stereotipi masu saziņas līdzekļos ir analītiski grūti identificējami, jo tie neparādās tiešā veidā, bet gan jau kā ilgstošas ziņu pārraides un sekojošās interpretācijas rezultāts.

Tomēr var norādīt vairākus faktoros, kas veicina salikto stereotipu veidošanos:

- 1) informācijas vai zināšanu trūkums par pazīmi vai indivīdu, uz kuru pazīme tiek attiecināta;
- 2) mediju ziņas regularitātes biežums, uz kā pamata pazīmes sasaistās;
- 3) nozīmīgums, ko sabiedrība konkrētajā mirklī piešķir stereotipizētajai grupai, indivīdam vai pazīmei;
- 4) informācijas paudēja nozīme un/vai novērtējums.

Turpinājumā sniedzam ieskatu divām stereotipu analīzēm, kas balstītas uz Interneta portālu ziņu un komentāru analīzi.

II. Interneta portāla „Delfi” diskusijas analīze: stereotipi par cilvēku tirdzniecību

Diskusijas apraksts

2005.gada 30. septembrī portālā Delfi tika publicēta ziņa „Latvijas meitenes izglābtas no Lielbritānijas bordeļa”³⁰. Šī ziņa informēja par policijas operāciju Lielbritānijā, kuras laikā no bordeļa tika izglābtas 19 sievietes, kas bija varmācīgi spiestas šajā bordelī nodarboties ar prostitūciju. Tāpat šajā ziņā ir ietverta informācija, kādā veidā sievietes visbiežāk nokļūst cilvēku tirgotāju īpašumā un seksuālajā verdzībā.

Par šo ziņu portālā izveidojās diskusija, kurā kopumā tika izteikti 94 komentāri, uz kuru analīzi ir balstīts šis izpētes darbs. Jāatzīmē, ka pievienotie citāti netika rediģēti un ir saglabāta oriģinālā izteiksmes forma (līdz ar to arī daudzas pareizrakstības kļūdas, par ko atvainojamies, tomēr norādām, ka rediģēšana netika veikta apzināti).

Diskusijā izteiktos viedokļus varētu klasificēt divās grupās, kuras šajā diskusijā arī vairumā gadījumu sakrīt ar diskusijas dalībnieka dzimumu. Pirmās grupas pārstāvji, kurā dominē vīrieši, ironizē par prostitūciju un cilvēku tirdzniecību. Šajā grupā pamatā tiek pausts viedoklis, ka prostitūcija ir brīva izvēle un cilvēku tirdzniecība ir tā pati prostitūcija, tādēļ nav iespējams runāt par piespiedu seksuālo pakalpojumu sniegšanu.

Otrajā grupā šajā diskusijā dominē sievietes, un šīs grupas pārstāvji norāda uz pirmās grupas interpretācijas neadekvātumu, pauž nosodījumu par šāda viedokļa eksistenci un uzskata, ka cilvēku tirdzniecība nav atbalstāma un būtu nosodāma. Šī grupa ir mazākumā, un viņu viedoklis komentāros parādās retāk. Turpinājumā ieskats citātos, kas ilustrē otrās grupas viedokli:

„miss, 30.09.2005 22:09

veemens naak, lasot dazu vecu komentaarus - juus tiesaam domaaajat, ka kaada sievieta labpraatiigi kkaadaa aarz bordelii straadaatu. taas, kuras apzinaajusaas, kaada veia darbs vinas sagaida tur aciimredzot bijusas izmisumaa.. latvijas situaacijaa tas viegli iespējams” (www.delfi.lv)

„vērotāja, to xk, 30.09.2005 22:31

Vai Tu zini, kā un kas tur īsti bija? Kādi bija apstākļi? Kā tās meitenes no Latvijas (nav svarīgi krievietes vai latvietes) tur nokļuva?? Rodas iespaids, ka dažiem komentu rakstītājiem (večiem) nav ar galvu viss kārtībā:(

Ja nu viņas patiešām piespieda to darīt, nevis labprātīgi? Interesanti, ko Tu un citi Tev līdzīgie teiktu, ja pašu draudzenes, sievas vai māsas būtu to sieviešu vietā????” (www.delfi.lv)

„netava, 01.10.2005 10:55

pretīgi lasīt komentus. nezināju, ka latviēshu starpaa ir tik daudz aprobezhotu cilveku. es gribetu redzet, ko viņi teiktu, ja taa notiktu ar viņu

³⁰ „Latvijas meitenes izglābtas no Lielbritānijas bordeļa”, 2005. gada 30. septembris, <http://www.delfi.lv/archive/article.php?id=12402362&ndate=1128027600&categoryID=161>

*maasu/maati/meitu. cik daudzi no shiem cinikjiem sauktu viņas par m*kaam un padauzaam, kuraam tur bija arii jaapaliek. ceru, ka nevienu no shiem no smadzenju amputaācijas cietušajiem cilvēkiem es nepazistu..” (www.delfi.lv)*

”bet ja, 30.09.2005 19:07

bet ja tevi tur iesleegtu telpaas, draud, aaraa nelaizh, apkaaart "masaazhas salonam" elektriskais zhogs un tu esi bez nekaada apkaarteejo atbalsta (jo aaraa jau tu netiec), turklaat nepaartraukta piespiedu klientu apkalposhana arii nomaac, tad pieljauju ka peec kaadas nedeeljas skuki samierinaas ar likteni, iesliigst apaatijaa un dara ko liek, pat nedomaajot vairs par taadaam lietaam kaa beegshana, it seviski ja esi to meeginaajusi, bet nokerta un dabuujusi pa muti. un taa iet, kameer policija uztaisa kratiishanu un noliek to bordeli pie vietas.” (www.delfi.lv)

Stereotipu analīze

Šīs analīzes mērķis ir izpētīt tipisko stereotipu par cilvēku tirdzniecību atspoguļošanas šajā diskusijā. Galvenie stereotipi, kas šeit tiks aplūkoti, ir šādi:

- 1) „Cilvēku tirdzniecība nav aktuāla problēma Latvijā”: Cilvēki netic, ka cilvēku tirdzniecība notiek arī šodien vai arī uzskata, ka tā nav problēma, kas aktuāla Latvijā.
- 2) „Cilvēku tirdzniecības upuri ir morāli degradētas personas, prostitūtas, kam nav nepieciešama palīdzība”: Priekšstats, ka tie, ko medijos sauc par cilvēku tirdzniecības upuriem, ir tikai prostitūtas, kurām nav nepieciešama palīdzība. Priekšstats, ka sievietes, kas iesaistītas prostitūcijas biznesā, dara to labprāt un dzīvo ļoti turīgi, līdz ar to viņām nav nepieciešama īpaša aizsardzība un palīdzība.
- 3) „Cilvēku tirdzniecības upuri ir paši vainīgi, tāpēc nav pelnījuši palīdzību”: Tiek vainoti tie cilvēki, kas kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem. Viņiem tiek pārņemta gan nezināšana, gan naivums, gan labākas dzīves meklējumi.

„Cilvēku tirdzniecība nav aktuāla problēma Latvijā”

Analizējot diskusiju, var secināt, ka prostitūcija netiek interpretēta kā problēma. Arī cilvēku tirdzniecība vairumā gadījumu netiek uztverta kā reāli eksistējoša parādība. Diskusijā tiek atzīts, ka gan Latvijā, gan pasaulē pastāv prostitūcija, bet dominē viedoklis, ka sievietes par prostitūtām kļūst labprātīgi un ka prostitūcijas senā vēsture pamato tās pastāvēšanu. Attiecīgi – prostitūtas ir sievietes, kuras vēlas pēc iespējas ātrāk nopelnīt pēc iespējas lielāku naudas summu, un tā ir viņu brīvprātīga izvēle. Attieksme nediferencējas pret sievietēm, kas iesaistītas prostitūcijā Latvijā un ārzemēs. Sievietes, kuras ir spiestas nodarboties ar prostitūciju, tiek uztvertas nevis kā cilvēku tirdzniecības upuri, bet drīzāk kā labākas dzīves meklētājas, kas šai meklēšanas procesā ir atradušas vieglāko ceļu – prostitūtas nodarbošanos.

„kaplis, 30.09.2005 20:57

Pareizi saka JA KAS, vēlreiz saku-mentalitāte pofīg kas jādara, ka tik vairāk naudas, deņģi ļuboi cenoi!! Nu i uzrāvās. Un nesakiet, ka nezināja...” (www.delfi.lv)

„Fils, 01.10.2005 11:39

Latvju zeltenes kaa m..... jau slavenas no Ulmana laikiem...” (www.delfi.lv)

Diskusijas rezultātā komentāru autori nonāk pie secinājuma, ka sievietes, kuras ir ārvalstīs nokļuvušas prostitūcijas biznesā, būtu arī jāatstāj ārpus Latvijas, jo tādā veidā tiktu samazināts Latvijā esošo prostitūtu skaits.

Izsakot savu viedokli diskusijas dalībnieki lieto tādus vārdus kā „atstāt” un „sūtīt”, kas norāda, ka nevis pašām prostitūcijā iesaistītajām sievietēm būtu jāizlemj par to, kādai būtu jābūt viņas nākamajai rīcībai, bet tas būtu jāizlemj kādam citam. Jāsecina, ka jau valodas lietojums liecina, ka diskusijas dalībnieku uztverē prostitūcijā iesaistītās sievietes ir saistītas ar pakalpošanu un piederēšanu kādam.

„Crash, 30.09.2005 20:49

*Vareeja jau taas m*kas turpat atstaat, mums jau m*ku gana... -_-,,
(www.delfi.lv)*

”andrisB, 30.09.2005 21:10

eu nu lai tak vinjas paliek suukaat turpat anglijaa,prieksh kam suutiit uz latviju.te tak taa mauu netruukst un tur par suukaashanu labaak maksaa nekaa te.logjikas nullel” (www.delfi.lv)

Jānorāda, ka, lai gan ziņā, kas tika publicēta portālā „DELFI”, tiek regulāri lietots apzīmējums „prostitūcija”, diskusijas dalībnieki diskusijā lieto apzīmējumu „mauka”. Diskusijā biežāk sastopamais apzīmējums atšķiras ar to, ka tajā ir ietverta negatīvāka attieksme un ar šo apzīmējumu tiek identificēta lielāka cilvēku grupa. Diskusijā lietojot apzīmējumu „mauka”, tiek norādīts uz šo sieviešu zemo sabiedrisko novērtējumu un arī nicinājumu, nievājumu, ko diskusijas dalībnieki izjūt pret šo sieviešu grupu. Šo nozīmi pastiprina arī salīdzinājumu lietojums komentāros, kas izzīmē prostitūtu veicamos pienākumus, lietojot sarunas kultūrā neakceptētus apzīmējumus (piemēram, **andrisB** komentārs). Jāpiebilst, ka, izmantojot vārdu „mauka”, tiek norādītas arī „vieglas uzvedības” sievietes, kas ikdienā nenodarbojas ar seksuālo pakalpojumu sniegšanu. Piemēram, šāds apzīmējums tiek attiecināts arī uz sievietēm, kuras regulāri dažādās kafejnīcās vai pasākumos meklē partnerus seksuālām attiecībām (neatkarīgi no tā, vai viņas par to saņem samaksu vai nē).

„Cilvēku tirdzniecības upuri ir morāli degradētas personas, prostitūtas, kam nav nepieciešama palīdzība”

Kā jau tika norādīts iepriekš, cilvēku tirdzniecības upuri netiek uzskatīti par cietušajiem, bet drīzāk par vieglākas peļņas meklētājiem. Tāpat ir jānorāda, ka diskusijas dalībnieki, aprakstot vai komentējot situāciju, nelieto apzīmējumu „cilvēku tirdzniecība”.

Diskusijā ir atrodami komentāri, kuros tiek pausts, ka šīs sievietes ir piespiestas nodarboties ar prostitūciju, ka šīm sievietēm ir bijusi ierobežota kustība un tās visu laiku ir bijušas uzraudzībā. Tomēr arī tad tā netiek saukta par cilvēku tirdzniecību. Kopumā tas liecina, ka jēdziens „cilvēku tirdzniecība” pagaidām vēl nav sabiedrībā

pieņemts un atpazīts. Visbiežāk jēdziens „cilvēku tirdzniecība” tiek interpretēts kā sinonīms prostitūcijai.

Diskusijas dalībnieku komentāri apliecina, ka viņiem nav pietiekami daudz informācijas par cilvēku tirdzniecību kā starptautisku organizētās noziedzības veidu, jo komentāru autoru vidū dominē priekšstats, ka sievietes pašas meklē kontaktus ārvalstīs, lai spētu sekmīgi ārpus Latvijas nodarboties ar prostitūciju. Tādējādi atbildība daļēji tiek noņemta no suteneriem vai personām, kas šīs sievietes ir iesaistījušas prostitūcijas biznesā, un pārbīdīta uz pašām sievietēm, kas iesaistītas prostitūcijā.

„Nezinītis, 01.10.2005 00:12

Nez vai viņas pašas gribēja tikt "izglābtas",vai arī tas notika pret viņu gribu?"
(www.delfi.lv)

”Dortmundes Eriks, 30.09.2005 17:18

Nu tik zina :) Nabaga izglabta meitene :))) Nu, protams, ka izmantota piespiedu karta , savadak jau cietums draud :), (www.delfi.lv)

„Pīlnīgs, 01.10.2005 06:04

atbalsts iepriekšējam rakstītājam,ne vienu nevar ar varu piespiest nodarboties ar seksuālo pakalpojumu sniegšanu.Vairāk vai mazāk viņas pašas to ir vēlējušās.Pamēģiniet iedomāties klientu,kurš grib saņemt seksuālo pakalpojumu,bet pakalpojuma sniedzēja pretojas vai citādi nevēlas veikt šīs darbības.Šāds bordelis nepastāvētu ne dienu.Tādēļ būtu ļoti labi,ja netiktu maldināta lētticīgā sabiedrība,ka sievietes izmantotas pret pašas gribu.”
(www.delfi.lv)

Jānorāda, ka komentāros dominē viedoklis, ka sievietes, kuras nodarbojas ar prostitūciju, vienmēr arī nodarbosies ar prostitūciju. Attiecīgi, aizsardzība nav nepieciešama, jo ir bezjēdzīga – šīs sievietes arī pēc rehabilitācijas atgriezīsies prostitūcijas biznesā.

„Piseetnieks, 30.09.2005 17:14

Nu un tagad zhigli atpakaļ uz Chakeni! Ir jau maitas briti - neljau latvju meichaam draazties, tas tachu ir vieniigais ko vinjas maak!” (www.delfi.lv)

„zix, 30.09.2005 17:20

atbrīvoja no darba meitenes draņķa poliči... jūtu viņām līdzī, būs aši jauna darbavieta jāatrod:)” (www.delfi.lv)

„ralfs, 01.10.2005 13:59

Nu kas par murgu-jaunas meitenes bez morales kompleksiem pashas mekle kur pardoties.Nu tas musu zakis bus atpakaļ uz Latviju ar visu kompensaciju par"nodaritam zveribam britu salas"un tulit bus jauna roba-kada no Vecrigas bordeliem.Vecriga jau sak atgadinat prieka maju un visa musu Riga bordeli.”
(www.delfi.lv)

Analizējot, kā ir veidojusies šāda izpratne, pirmkārt, jānorāda, ka diskusijas dalībnieki uzskata, ka prostitūcija iesaistītajām prostitūtām ir ienesīga nodarbošanās. Diskusijā

tiek pausts viedoklis, ka vēlme strādāt prostitūcijā ārzemēs ir loģiska, jo ārpus Latvijas par šādu pakalpojumu sniegšanu var nopelnīt vairāk.

Otrkārt, diskusijas dalībnieku vidū dominē viedoklis, ka sievietēm, kas strādā prostitūcijā, patīk savs darbs. Jānorāda, ka vairumā gadījumu šādu viedokli izsaka vīrieši. Argumentācija, kas tiek izmantota šāda apgalvojuma pierādīšanai diskusijā, ir šāda: tā ir iespēja regulāri mainīt seksa partnerus, no kuriem liels daudzums ir arī izskatīgi, un par to vēl saņem naudu.

Diskutējot par iespējamo palīdzību un cilvēku tirdzniecības upuru izglābšanu, diskusijas dalībnieki bieži lieto ironiju, uzsverot situācijas komiskumu un pat bezjēdzību. Kopumā tas liecina par neizpratni un negatīvu attieksmi.

„666, 03.10.2005 14:30

Kāpēc tāds virsraksts? Varbūt otrādi, nevis metnenes izglāba no bordeļa, bet bordeli no meitenēm. ;)” (www.delfi.lv)

„james, to zeltene, 30.09.2005 16:51

nebuutu paarsteigts,ka taada kaa tu arii nezinaatu ,ko dariit,ja tiek atnjemta pase.ir jaabuut debiilam,lai atljautu sevi izmantot tikai taapeec,ka tev ir atnjemta pase.

p.s. es neatbalstu cilveeku tirdzniecību,bet es neticu,ka tas notiek piespiedu kaartaa.nav tak afganistaana.” (www.delfi.lv)

„Renaars, acid.com@inbox.lv, 01.10.2005 17:42

Nabaga maukas tika izglābtas” (www.delfi.lv)

„Cilvēku tirdzniecības upuri ir paši vainīgi, tāpēc nav pelnījuši palīdzību”

Kā jau iepriekš norādīts, cilvēku tirdzniecība šajā diskusijā netiek interpretēta kā piespiedu prostitūcija, bet drīzāk kā labprātīga sievietes izvēle. Šī interpretācija ļauj diskusijas dalībniekiem izvairīties no jautājuma, vai cilvēku tirdzniecības upuriem būtu nepieciešama palīdzība – tas, ka sievietei, kas izvēlējusies nodarboties ar prostitūciju, nav nepieciešama palīdzība, tiek uztverts kā pašsaprotams.

Komentāros dominē viedoklis, ka sievietes ir nevis upuris, kas aiz nezināšanas vai kādu citu iemeslu dēļ ir nonācis suteneru īpašumā, bet gan pašlabuma meklētājas, kas izvēlējusās sev tīkamu darbības virzienu un apzināti meklējušas kontaktus, kas tām ļautu nodarboties ar prostitūciju ārzemēs.

”eseni, 02.10.2005 10:40

taas daamas lielaakaa dalja zin uz ko parakstaas, kad brauc straadaat uz aarzemeem...maajaas staasta, ka straadaa "krievu restoraanaa" par trauku mazgaataaju, bet iisteniiba par kauko gluzhi citu... neticu, neticu, ka nabadziites piespiestas...” (www.delfi.lv)

„O.L., 30.09.2005 16:43

Lai nu neviena modernā meitene-ceļotāja nestāsta, ka viņai nav bijis skadrs

gaidāmā darba raksturs....Tikai gaidījušas lielāku samaksu pie brīva darba laika, nevis cietas klausas.” (www.delfi.lv)

”Onslovs, 01.10.2005 10:40

Njā... grūts liktens meitiešiem - tagad šīs izraidīs no Lielbritānijas, ij jamām nāksies visu sākt no sākuma: meklēt vervētājus, tad censties atkal iebraukt Lielbritānijā, censties nopelnīt iekavēto (pie tam visu laiku uztraukties, vai policijai neienāks prātā atkal šīs "atbrīvot"). :(, (www.delfi.lv)

Lai pierādītu šāda viedokļa pareizību, diskusijā tiek izvirzīti dažāda veida „it kā” absurdi jautājumi, kas papildus norāda uz diskusijas dalībnieku zemo informētību par reālajām cilvēku tirdzniecības izpausmēm. Šādā veidā tiek panākta atkārtota vienošanās komentāru autoru vidū, un diskusijas dalībnieki tikai turpina meklēt šķietami dīvainos vai sev nesaprotamos jautājumus, interpretējot tos savam viedoklim izdevīgā veidā.

„Pareizais, XXXXXXXX, 01.10.2005 13:05

*Protams viņas pašas zinājušas kur iet strādāt.Savādāk nepietiktu klientu kas neizplāpājas policijai.Vai tās "nabadzītes'strādājušas bez algas?"
(www.delfi.lv)*

„Dortmundes Eriks, 30.09.2005 17:18

Bet pat ja nav pases tas nav nekads ipash skerslis... Re kur menesi atpakaļ Senegalas pilsoni Polija aplaupīja, un tas viņam netrauceja bez pases un naudas Senegala noklut cauri visai Eiropai un pusej Afrikas :) Un tas neskatoties uz to ka viņsh bija melnais :) Interesanti bija pasekot viņa gaitam Interneta :)” (www.delfi.lv)

III. Interneta portāla „Delfi” diskusijas analīze: stereotipi par prostitūciju

Diskusijas apraksts

2005. gada 26. septembrī interneta portālā „Delfi” tika publicēta ziņa „Par seksuālo pakalpojumu pirkšanu aicina noteikt kriminālsodu”³¹. Ziņas saturu veido atklātas vēstules, ko parakstījušas 44 organizācijas, tostarp – Resursu centrs sievietēm „Marta”, Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas sieviešu apvienība, Latvijas Katoļu sieviešu apvienība, Krīzes centrs “Skalbe”, partijas “Latvijas ceļš” sieviešu klubs, Ģimenes atbalsta centrs u.c., izklāsts. Galvenā ziņa: „Sieviešu tiesību aizstāvji uzskata, ka ir jāveic grozījumi Krimināllikumā, kas paredzētu seksuālo pakalpojumu pircēja kriminālatbildību, aizsargājot vardarbības upuri, teikts paziņojumā presei”.

Raksts portālā izraisīja plašu diskusiju, kuras ietvaros tika izteikti vairāk nekā 600 komentāri. 28. septembrī rakstu „Rosina sodīt prostitūtu klientus” ar līdzīgu informāciju publicē arī interneta portāli „Apollo”³² un „TVNET”³³. Kopā visos trīs interneta portālos par šo rakstu tiek izteikti vairāk nekā 800 komentāri, kas ir dzimuma stereotipu analīzes pamats. Diskusijas dalībnieki diskusijā izsaka vērtējošus viedokļus gan par prostitūciju, gan par prostitūcijas veicinātājiem un izplatīšanos Latvijā un pasaulē, gan arī par dzimuma lomu dalījumu sabiedrībā. Jāatzīmē, ka arī šeit pievienotie citāti netika rediģēti un ir saglabāta oriģinālā izteiksmes forma (rediģēšana netika veikta apzināti).

Argumentācijā izmantotās stratēģijas

Kopumā var izdalīt piecu veidu argumentēšanas stratēģijas, kuras komentāros tiek izmantotas, lai pierādītu jebkura veida viedokli:

- 1) „Dabisko” tiesību aizstāvība;
- 2) Uzbrukums;
- 3) Salīdzinājumi;
- 4) Pamatojums, situācijas analīze;
- 5) Ironija, hiperbola.

Analizējot veidus, kādos tiek izmantoti šie argumentēšanas mehānismi, ir daudz vieglāk izprast, kādā veidā šajā diskusijā formējas viedokļi un stereotipi par prostitūciju. Argumentācijas stratēģiju analīze paver iespēju izprast gan pašu stereotipu saturu, gan arī mehānismus, kā katrā attiecīgajā gadījumā stereotipi ir formējušies. Lai sekmīgāk būtu iespējams izvērst analīzi, ir nepieciešams definēt, kas katrā gadījumā tiek izprasts ar šīm stratēģijām.

„Dabisko” tiesību aizstāvība ir sava viedokļa argumentācija, izmantojot it kā loģisku personisko pieredzi un nākotnes notikumu interpretāciju gadījumā, ja tiks pieņemts šis

³¹ LETA, „Par seksuālo pakalpojumu pirkšanu aicina noteikt kriminālsodu”, 26. septembris 2005 20:46

<http://www.delfi.lv/news/national/politics/article.php?id=12362599>

³² Sandris Vanzovičs, «Neatkarīgā», „Rosina sodīt prostitūtu klientus”, trešdiena, 28. septembris (2005) 07:30, <http://www.apollo.lv/portal/articles/57096>

³³ Sandris Vanzovičs, NRA, „Rosina sodīt prostitūtu klientus”, 28. septembris (2005), 08:27 <http://www.tvnet.lv/news/latvia/index.php?id=4780115>

likums. Vairumā gadījumu, kad tiek izmantota šāda stratēģija, viedokļa paudējs savu komentāru cenšas padarīt emocionālu, norādot uz savām „dabiskajām” tiesībām izmantot prostitūtu pakalpojumus.

„Utu bunga, 27.09.2005 07:53

*Un, ja es neesmu precējies un man nav laika veidot attiecības, ko man darīt?
Varbūt sieviešu org. varētu sniegt bezmaksas pakalpojumus!” (www.tvnet.lv)*

Viedoklis, kas pausts šajā piemērā, savā būtībā jau ir balstīts uz stereotipisku izpratni par vīrieša tiesībām saņemt seksuāla rakstura pakalpojumus.

Interesantas ir arī izvēlētās „iežēlināšanas” stratēģijas, kas tiek izmantotas, lai netieši norādītu uz sava viedokļa patiesību. Šajā gadījumā tiek izmantota netieša norāde uz komentāra autora aizņemtību darbā (noklusētā informācija, bet teikums „man nav laika veidot attiecības” ietver arī ziņu „es ļoti daudz strādāju, tāpēc man nav laika”). Citos gadījumos tiek izmantotas atsauces uz invaliditāti, nepievilcību, utt., tādā veidā ne tikai izmantojot iežēlināšanas stratēģiju, bet arī netieši norādot uz sabiedrības vainu kāda indivīda nespējā realizēt savu seksualitāti.

Uzbrukums ir stratēģija, ar kuras palīdzību komentāra autors mēģina „diskvalificēt”, pazemot citus, šajā gadījumā - vēstules autorus. Šie komentāri ir vērsti uz vēstuli parakstījušo personu aprakstu, padziļināti pievēršoties to fiziskajām īpašībām un seksualitātes analīzei. Lielākā daļa no tiem ir cieņu aizskaroši, un saturiski ir virzīti uz to, lai pierādītu prostitūcijas nepieciešamību (argumentācija - vēstule ir vai nu atbilde sabiedrībai par vēstules veidotāju seksuālo nespēju vai pāragri izvērstā priekšvēlēšanu kampaņa).

„Radikālās, 26.09.2005 21:34

sorosistu-feministu organizācijas «Visu Zviedrijai!» pārstāvjiem ir Latvijas Satversmes garantēta brīvība doties uz savu sociālistu «paradīzi». Tā tie sniegtu nenovērtējamu ieguldījumu Eiropas Savienības saukļa «Vienoti dažādībā» iedzīvināšanā, jo Latvija paliktu sociālisma neprātīgo ideju brīva ES dalībvalsts.” (www.tvnet.lv)

„BO, 27.09.2005 09:20

Mjā, ideja ir vienkārši spēcīga! T.sk. Latvijas ceļa kluba sievietes!!!! Vai tas liecinātu par to, ka nevar vairs tikt galā ar saviem vīriem un vajag tiem piedraudēt ar krimināllikumu būt tikliem un mājās pārnākt laikā ?? :) Bet nu vispār tiešām spēcīgas sievietes ir atrodamas arī mūsu pusē.” (www.tvnet.lv)

Pirmajā citētajā komentārā parādās jēdziens „feministes”, kam gan šajā, gan arī citos komentāros tiek piešķirta negatīva, ironiska nozīme. Jēdziens „feministe” tiek lietots kopā ar tādiem vārdiem kā „seksuāli neapmierināta”, „un citi vājprātiņi”, „liekēdes” un „lesbiešu organizāciju neirozās mazsmadzeņu stulbenes”, tādā veidā pastiprinot jēdziena „feministes” negatīvo nozīmi. Tā lietojums kopumā norāda uz negatīvu attieksmi pret sieviešu organizācijām un to aktivitātēm. Šī diskursa ietvaros tiek radīts arī viedoklis par to, ka pati problēma ir falsificēta un tai nav nepieciešams atrisinājums.

Indivīdi, kas ir iesaistīti diskusijā, lai paskaidrotu vai pamatotu savu viedokli, bieži izmanto **salīdzinājumus**. Jānorāda, ka šajā gadījumā salīdzinājuma stratēģija arī ir vērsta uz to, lai norādītu, ka problēma ir falsificēta un tai nav nepieciešams atrisinājums. Bieži vien salīdzinājumi mijās ar ironiju, un salīdzinājums tiek izmantots, lai veidotu loģisko saiti ar diskutējamo jautājumu.

„Caca, 26.09.2005 21:29

Pārdot savu ķermeni nekad nevar būt brīvprātīga izvēle, tā ir noteiktu varas vai spēka struktūru tieši vai netieši uzspiesta darbība.

Es pārdodu savas smadzenes. Ne jau no laba prāta. Tā ir noteiktu varas vai spēka struktūru tieši vai netieši uzspiesta darbība. Jo man dikti vajag naudu, lai ēstu, apģērbtos, samaksātu par dzīvokli utt.

Piedodiet, ar ko tādā ziņā prostitūcija atšķiras no jebkura cita darba?”

(www.tvnet.lv)

„karlsons, 27.09.2005 07:59

Kurš var man atbildēt?

Aprēķina laulības - ir tāds pats ķermeņa pārdošanas akts (sekса pirkšana), tikai ilgtermiņā. Kā šo lietu domā pierādīt un sodīt šī likuma iniciatori ?”

(www.tvnet.lv)

Abi augstāk minētie piemēri ir vairāk attiecināmi uz ironisko salīdzināšanu. Jāatzīmē, ka diskusijā dominē viedoklis, ka prostitūcija ir amats, kas ir tieši tāds pats, kā visi pārējie iespējamie darba piedāvājumi. Šis viedoklis spilgti parādās salīdzinājumos, ka pirkst un pārdot cilvēka ķermeni ir tas pats, kas „pārdot savas smadzenes” (strādāt garīgu darbu). Jānorāda, ka šāds viedoklis pauž dubultmorāli, jo, argumentējot prostitūcijas nepieciešamību, tiek uzsvērtā prostitūcijas kā amata vienlīdzība ar pārējiem amatiem, bet, argumentējot, kādēļ indivīds kļūst par prostitūtu, tiek apgalvots, ka šie cilvēki neko citu nemāk.

Tāpat tipisks salīdzinājums ir prostitūcijas un aprēķina laulības. Galējā modifikācijā izskan viedoklis, ka „jebkuras mūsdienu attiecības ir pirkšanas - pārdošanas akts”, tiek uzdots retorisks jautājums, kādēļ daži šādi patērniecības gadījumi ir sodāmi, bet citi pat tiek veicināti?

Pamatojums vai situācijas analīze ir mēģinājums loģiski strukturēt zināmos faktus vienā veselumā un tādā veidā nonākt pie atbildes, cik kopumā šāda lēmuma pieņemšana būtu loģiska. Izmantojot šo stratēģiju, tiek piedāvātas arī nākotnes prognozes, kurām vajadzētu palīdzēt izprast sekas, ar kurām nāksies saskarties šādu lēmumu akceptējot. Jānorāda, ka arī šo stratēģiju izmanto pārsvarā tie diskusijas dalībnieki, kas neatbalsta vēstules autoru lēmuma pieņemšanu. „Situācijas analīzē” bieži tiek izmantoti piemēri, kas, līdzīgi kā salīdzināšanas stratēģijā, ļauj padziļināti izprast katra diskusijas dalībnieka nostāju.

Galvenā uzrādītā problēma „situācijas analīzē” ir nozieguma sastāva identificēšanas problēma (kurā mirklī var runāt par seksuālā pakalpojuma pirkšanu), novedot to pat līdz absurdam:

„dzha, jo, 26.09.2005 22:06

:))))))))) luuk! viedi vaardi :)

mani sen jau interese, kur tad iisti ir taa robezha? kur saakas un kur beidzas profesija? un taas, kas tresho reizi izdeviigi apprecas??? simtiem sievietes, kas dziivo viiru uztures... vai tad arii prostituutas? :))) vinju viirus arii sodiit? :) da visa muusu sabiedriiba un dziivesveids ir viena liela prostituucija... ja smaida tikai vajadzigiigajiem cilveekiem. ja ciemos brauc pie vajadzigiigiem... ja ieziepeejas pirms dosanaas uz prieksnieka kabinetu... un tas viss par ko? par naudu. tachu par to pashu.” (www.tvnet.lv)

„viedoklis, 27.09.2005 08:38

Tas nav iespeejams.. To nebuus iespeejams pieraadiit...absolutas bleenjas, sho likumu buus viegli apiet... Vieniigi taas m..kas varees viirieshus shantazheet..tas gan.

Ja es aiziet uz klubu, uzsauc paaris kokchus, uzdejo un viss notiek un vakars jau turpinaas manaa guljamistabaa - tad sanaak es arii nopirku sex pakaplpojumus? (atceries par 2 kokchiem)” (www.tvnet.lv)

Ironijas kā argumentācijas stratēģijas izmantošanas gadījumos komentāra saturā netiek iekļauts pamatojums. Šo metodi izmanto tie diskusijas dalībnieki, kuri uzskata, ka prostitūcijas pakalpojumu pirkšana nebūtu krimināli sodāms akts, un šī stratēģija tiek izmantota kā iespēja izteikt komiskas piezīmes, kurām vajadzētu liecināt par šāda veida priekšlikuma neprofesionalitāti, neadekvātumu un nearchumentētību.

„Varde, 27.09.2005 09:49

Vajag krimināli sodīt arī visus, kas nodarbojas ar sportu. Sevi tā mocīt nekad nevar būt brīva izvēle. Satupināt tos mazohistus, un trenerus sodīt par sutinerismu.

Nu apmēram tā tas izskatās...” (www.tvnet.lv)

„fredis, 27.09.2005 12:34

Nekonsekventa, sekla ir šī ierosme. Vajag daudz stingrāk rīkoties, seksu vajag vispār aizliegt, no tā visas nelaimes ceļas. Protams, saeima varētu vienreizējas licences un abonementus uz šo izvirtību tirgot, bet ļoooti stingra kontrole par šī likuma ievērošanu gan jānodrošina, kārtīgi sodi par pārkāpumu. Pirmajā reizē cietums, bet pēc tam gan krānu nost! Ja tad vēl mēģina, tad gan augstākais soda mērs:P” (www.tvnet.lv)

Stereotipi par prostitūciju

Lai analizētu un strukturētu stereotipus, kas parādās diskusijā, tika izmantota Starptautiskās koalīcijas pret sieviešu tirdzniecību (CATW) pārstāves Dženisas Reimondas (2003) analīze par prostitūcijas regulēšanu dažādās valstīs un tās ietekmi uz seksa industriju³⁴. Šāda pieeja dod iespēju izprast, kāda ir reālā situācija un kādi ir iedzīvotāju priekšstati un stereotipi par prostitūcijas ierobežošanas pasākumu sekām un iespējām prostitūciju mazināt.

³⁴ Raymond, Janice G. (2003) „10 Reasons for Not Legalizing Prostitution”, „Coalition Against Trafficking in Women International” (CATW), March 25, 2003

Dženisa Reimonda (2003) savā analizē ir izdalījusi 10 iemeslus, kādēļ nevajadzētu legalizēt prostitūciju un kā, nelegalizējot prostitūciju, tiek ierobežoti tās izplatības apmēri. Savukārt diskusijā pausto viedokļu salīdzināšana ar 10 iemesliem, kādēļ nevajadzētu legalizēt prostitūciju, parāda sabiedrības izpratni vairākos līmeņos: vai diskusijas dalībnieki vispār domā Dž.Reimondas izdalītajās kategorijās, kādi ir viņu viedokļi un vai ir kādi aspekti, par kuriem diskusijas dalībnieku vidū nav nekādas izpratnes.

1) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija ir dāvana suteneriem, cilvēku tirgoņiem un seksa industrijai

Saskaņā ar Dž. Reimondas secinājumiem Nīderlandē prostitūcijas legalizācijas rezultātā suteneri ir kļuvuši par legāliem uzņēmējiem, bet sievietes, kas nodarbojas ar prostitūciju, - par darba ņēmējām, un seksa industrija kopumā – par legālu biznesu. Rezultātā iepļānotā sieviešu prostitūtu dekriminalizācija ir vairāk cēlusi nevis sieviešu prostitūtu statusu sabiedrībā, bet gan seksa industrijas statusu.

Diskusijas dalībnieki vairumā gadījumu, runājot par seksa industriju, nepiemin to, ka tajā iekļaujas trīs dažādas grupas – prostitūtas, pircēji un suteneri. Visa diskusija tiek balstīta uz pircēja (klienta) un pakalpojuma sniedzēja (prostitūtu) attiecību apspriešanu, un diskusijas dalībnieki prostitūcijā nesaskata tās kriminālo raksturu. Lielākā daļa diskusijas dalībnieku sevi pozicionē kā prostitūcijas pakalpojumu patērētājus un diskutē par to, ar kādām grūtībām tiem būs jāsaskaras, ja viņu statuss kļūs par krimināli sodāmu.

Jāpievērš uzmanību, ka visa diskusija ir par jautājumu, vai vīrietim un sievietei ir tiesības brīvprātīgi nodarboties ar prostitūciju. Šāda diskusijas ievirze norāda, ka vairumos gadījumu izpratne par prostitūciju aprobežojas ar viedokli, ka tās ir pērkamas seksuālās attiecības, bet nav izpratnes par to, ka prostitūcijas legalizācija veicinātu visas seksa industrijas attīstību.

„B52, 27.09.2005 09:29

Prostitūcija ir jālegalizē, nevis jāizliekas par idiņiem, ka te tās it kā nav. Ir taču bijusi, ir un būs vienmēr. Kāpēc diskriminēt profesiju tik tāpēc vien ka kādam tā nešķiet pieņemama!?”

„Madam Broshkina, POLICE, 27.09.2005 11:07

Bet tas takš buutu labaak???? Konrolēts pasākums, ieej kvartālā un izveelies ko gribi un par kaadu cenu gribi. Un garantija ka vesela/s .Ja shito legalizeetu, es buutu pirmaa mauku maajas dibinaataaja.”

2) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija veicina sieviešu tirdzniecību prostitūcijas nolūkā

Dž.Reimonda savā analizē norāda, ka prostitūcijas legalizācija vai dekriminalizācija ir viens no galvenajiem faktoriem, kas veicina starptautisku cilvēku tirdzniecību prostitūcijas nolūkā. Valstīs, kurās prostitūcija ir legalizēta (par vienu no iemesliem minot, ka, legalizējot prostitūciju, būs iespēja kontrolēt un ierobežot starptautisko cilvēku tirdzniecību), var novērot pieaugošu citu valstu pilsonības prostitūtu

īpatsvaru, kuras nereti ir nevis brīvprātīgas „sekса darbinieces”, bet gan cilvēku tirdzniecības biznesa upuri.

Jānorāda, ka šāds aspekts diskusijā neparādās. Cilvēku tirdzniecības problemātika diskusijas dalībniekiem nav aktuāla un viņu priekšstatos Latvija nav cilvēku tirdzniecības mērķa valsts.

3) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija nedod iespēju kontrolēt sekса industriju, bet to paplašina

Saskaņā ar Dž.Reimondas izmantotajiem datiem pēc prostitūcijas legalizācijas Nīderlandē 5% no iekšzemes kopprodukta veido sekса industrija³⁵. Bordeļu skaits pēc prostitūcijas legalizācijas ir daudzkārojies gan Vācijā, gan Nīderlandē, gan Šveicē, gan citās valstīs, kurās ir notikusi prostitūcijas legalizācija. Līdz ar bordeļu skaitu ir palielinājies arī visu citu ar sekсу saistīto pakalpojumu skaits (sekss pa telefonu, striptīzs, pornogrāfija, utt.). Vienlaicīgi palielinājies ir arī nelegālo bordeļu skaits. Tā kā suteneri ir legāli uzņēmēji, viņiem ir iespēja apvienoties legālās organizācijās, lai aizstāvētu sava biznesa intereses. Balstoties uz straujo sekса pakalpojumu nozīmes pieaugumu un uz lielo ienākumu, ko tie spēj nest, suteneri kā grupa kļūst nozīmīgi un spēj paplašināt savu tiesību robežas.

Diskusijā savukārt vispopulārākais viedoklis ir tieši pretējs tam, ko pauž Dž.Reimonda. Vairums diskusijas dalībnieku uzskata, ka prostitūciju būtu nepieciešams legalizēt. Tipiskie argumenti, kas tiek izmantoti, ir: legalizācija dod iespēju veikt regulāras prostitūcijā iesaistīto personu kontroles, iespēju aplikt prostitūcijas pakalpojumus ar nodokli, nodrošināt pensiju indivīdiem, kas nodarbojas ar prostitūciju, iespēja apzināt un sakārtot prostitūcijas biznesu un regulēt tā apjomus. Šie priekšstati lielā mērā atspoguļo sabiedrībā pastāvošos viedokļus, kas balstīti mediju izplatītajā informācijā.

„Madam Broshkina, 27.09.2005 10:51

Es atkal domāju, ka tieshi otrādāk, prostitūciju vajadzētu legalizēt un tādā veidā ierobežot.Tad būtu atiecīgs kvartāls, pārbaudes, nodokļi...”

„Dortmundes Eriks, 27.09.2005 10:26

Latvija nav Zviedrija :) Daudzas valstis prostitūcija ir pilnīgi legala profesija? kas maksa nodoklus, rupejas par savu un klientu drosību... Bet Latvija ir tik stulbi< ka grib sho jomu ierobežhot? ta vieta lai sakartotu... Vairak gan liekas, ka neviens vienkārshi nevar vai negrib sho nozari sakartot...”

„woland, Margarita, 27.09.2005 10:50

Vai tad es iestājos par sodiishanu? Nevaru saprast man adreseetaa jautaaajuma jeegu.

Es iestājos par legalizaaciju un kontroli, jo skaidrs, ka aizlidzot tikai iedziis pagriidee, bet visi, kas gribees taapat atradiis un izmantos tos pakalpojumus, tikai kontrole kluus praktiski neiespeejama.”

³⁵ Daley, Suzanne, (2001, August 12) „New Rights for Dutch Prostitutes, but No Gain.”, *New York Times*, pp. A1 and A4.

„Neizpratnis, 26.09.2005 21:55

*Patiesiibaa sho profesiju vajadzeetu veicinaat, kaut ar nodoklju atvieglojumiem.
Visi buutu laimiigaaki. Nu ko man dariit ja es viirietis piedzimis? Vienkaarshi ir
taadas, kas taa iisti straadaat negrib :), t.i. buut par sievieti.”*

Nezināšana un neizpratne diskusijas dalībnieku vidū veido apburto loku: nezinot problēmas īpatnības, diskusijas dalībnieku vidū veidojas negatīva attieksme pret likumdošanas izmaiņu ierosinājumiem un potenciāli arī pret viņu turpmākajiem ierosinājumiem.

- 4) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija veicina nelegālo ielu prostitūciju

Saskaņā ar Dž. Reimondas situācijas analīzi, seksa biznesa legalizācijas rezultātā nelegālā ielu prostitūcija nesamazinās, bet prostitūtas, kas ir tajā iesaistītas, tiek pakļautas lielākam riskam. Galvenie iemesli šādai situācijas attīstībai ir, pirmkārt, tas, ka vienmēr ir indivīdi, kas nevēlas pakļauties seksa industrijas uzņēmējiem (suteneriem), bet vēlas nodarboties ar prostitūciju (pie tam valstīs, kurās prostitūcija ir legalizēta, pieprasījums pēc šī pakalpojuma pieaug), otrkārt, liels skaits prostitūtu joprojām izvairās no oficiālas reģistrēšanās, jo reģistrēšanās ietver anonimitātes zaudēšanu. Rezultātā proporcionāli seksa pakalpojumu oficiālajam pieaugumam paplašinās arī nelegālā prostitūcija.

Interneta portālu diskusijā par prostitūcijas apjomiem netiek runāts. Tipisks ir izteikums, ka prostitūcija ir pastāvējusi vienmēr. Diskusijas dalībnieki neapsver jautājumu, ka līdz ar legalizāciju, prostitūcija kā business varētu paplašināties un izplatīties, bet tiek norādīts, ka prostitūciju neizdosies likvidēt, to aizliedzot.

„HAHAHAHAHAHA, 27.09.2005 10:01

Vienmēr šī sfēra ir pastāvējusi un pastāvēs. Rēcīgi, ka kaut kāds bariņš, šķiet materiāli nodrošinās un garlaicības māktas sievietes, izdomājušas kaut ko mainīt. Ta ņemiet un ziedoiet savu naudiņu un veidojiet atbalstu fondus!! Ar likuma palīdzību tāpat neko nemainīsiet pret to, kas ir pastāvējēsi jau gadsimtiem.”

„patereetaajs, 26.09.2005 21:17

kaads sviests !

prostituuicija ir latvija ir ir ir un veelreiz ir

taa buus un maziem labiem ghimeniskiem tikuminskiem saimas dep. uc ljauzhu masaam nevajadzeetu teelot ka pie mums taada NEKAA NAV

prostitucija ir normaala sabiedriska atiecibu paraadiiba it seviskhhi kapitalismaa...

vajag domaata kaa legalizeet...

tagad veel sanaaks ka dazhi liecinieki un viena leeta m....a varees mani

shantazeet ar iesniegumu policijaa ka esmu pircis pakalpojumas

sviests

tad ko ljauzhi precamies m....a sieva sanaaks leetaak eksistee arii lauliibu liigumi uttt

taa kaa aprecepties un laist pa kreizi tas buus normaali eetiski? bet ja tu godigs cilveeks pa vakaru gribi izteereet 50 ls un normaali atpuusties ar sievieti pert

*kuru tev veelaak nekaadu saistiibu nebus tas ir amortaALI
DUBULTMORAALE”*

„Joske, 26.09.2005 22:34

*Tai mau-oshanai jau nekad nebuus gala, ja kaut ko kardinaalu nedariis. Arij
Zviedrijaa pirkst mau-u ir kriminaali sodaama lieta, un kopsh to ieviesa, 99%
potenciaalo nonjeemeeju vienkaarshi ir bail - taa teikt, risks sashmuceeties nav
taa prieka veerts.*

*Reaali tas ir vislabaakais liidzeklis ciinjai pret sho, kas jau paliek par muusu
valsts viziitkarti pasaulee. Atbalstu.”*

Lai gan diskusijā dominē viedoklis, ka prostitūciju nav iespējams pilnībā novērst, tomēr pastāv arī viedokļi, kas atzīst, ka šāda veida likumdošanas reforma spētu mazināt prostitūcijas apjomus (pēdējais no minētajiem citātiem). Jānorāda, ka daudzi diskusijas dalībnieki netieši apliecina, ka prostitūcijas klientu sodīšana daudzus atturētu no šo pakalpojumu izmantošanas: „nu tad jāaiziet vēl ātri, kamēr vēl drīkst”, „nu ta veči sarauj” utt.

5) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija un seksa industrijas dekriminalizācija veicina bērnu prostitūciju

Savā analīzē Dž. Reimonda norāda, ka līdz ar prostitūcijas legalizēšanu Nīderlandē ir ievērojami pieaudzis seksuālo pakalpojumu biznesā iesaistīto bērnu skaits. Saskaņā ar bērnu tiesību organizāciju datiem 1996. gadā prostitūcijā bija iesaistīti 4000 nepilngadīgo, bet 2001. gadā - 15000³⁶. Līdzīga situācija vērojama arī pārējās valstīs, kurās ir legalizēta prostitūcija.

Interneta diskusijā tās dalībnieki nodala prostitūciju no seksuāliem sakariem ar nepilngadīgajiem. Prostitūcija tiek uztverta kā pieņemama situācija, kurā divi pilngadīgi cilvēki vienojas par seksuālu pakalpojumu sniegšanu, savukārt bērnu prostitūcija tiek saukta par pedofiliju un vērtēta negatīvi. Lielākā daļa diskusiju dalībnieku savus izteikumus balsta priekšstatā, ka ar prostitūciju nodarbojas pilngadīgas sievietes, un ignorē to, ka prostitūcijā ir iesaistītas arī nepilngadīgas personas un mazi bērni.

„guga, maaciitaajam, 26.09.2005 23:10

*Vot nesaprastu kaapeec laishana pa kreisi ir mazaaks greeks kaa prostituutas
(iipashi taadas normaalas un klasiskas, kas vairs nav mazgadiiga un dara to no
briiva praata un peec paarlieciibas) pirkshana. Laishana pa kreisi aarda
gjimenes - un varbuut pat divas uzreiz, kostarp prostituutas pirkshana vareetu
buut arij vienkaarshi spriedzes nonjemshana, kad tieshaam veciitim nav kur
likties.”*

„Domātājs, woland, 27.09.2005 12:24

*Likums jau pašlaik ierobežo dzimutieksmes apmierināšanas veidus, piemēram,
aizliedz pedofīliju. Tas ir pašas sabiedrības ziņā paplašināt vai šašaurināt*

³⁶ Tiggeloven Carin (2001) „Child Prostitution in the Netherlands”, 2001.
www.rnw.nl/hotspots/html/netherlands011218.html.

atļautos veidus. Tādēļ teicu, ka būtu jāriko referendumu.”

„woland, Domātājs, 27.09.2005 12:26

*Atkal saac mekleet neatbilstoshus piemeerus? Kur pedofilijaa ir divu
pilngadiigo briivpraatiigums???”*

6) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija nepasargā
prostītūcijā iesaistītās sievietes

Dž.Reimonda savā analizē atsaucas uz vairākiem pētījumiem, kas apliecina, ka prostitūcijas legalizēšana neaizsargā prostītūtas, bet gan prostitūcijas pakalpojumu saņēmējus. Tajā pašā laikā prostītūcijā iesaistītās sievietes tāpat kā iepriekš cieš gan no suteneru, gan klientu vardarbības un uzbrukumiem. Vardarbība tiek izmantota, gan lai sievietes piespiestu nodarboties ar prostītūciju, gan lai tās iebaidītu, gan lai pierādītu sutenera dominanci utt. Tāpat prostītūtas netiek pasargātas no iespējamām klientu uzbrukumiem.

Diskusijā izteiktajos komentāros dominē viedoklis, ka prostītūtu drošību iespējams nodrošināt, tikai legalizējot prostītūciju. Jānorāda, ka tas tiek izmantots kā viens no argumentiem, lai pamatotu prostītūcijas legalizēšanu. Saskaņā ar diskusijās dominējošo viedokli, tas ir vienīgais veids, kā pilnībā sakārtot prostītūciju Latvijā un kā nodrošināt iekšēju kontroli un uzraudzību.

„Begemots, 27.09.2005 01:28

Ja kāds patiešām vēlas aizstāvēt sievietes, kuras sniedz seksuālos pakalpojumus par maksu, tad tam ir jādara viss iespējama, lai prostītūciju legalizētu. Tikai un vienīgi nelegālas prostītūcijas apstākļos ir iespējama sievietes piespiešana un pazemošana. Idioti, kuri vēlas aizliegt prostītūciju, vai ieviest kriminālatbildību par maksas seksuālo pakalpojumu izmantošanu nav jāņem vērā - visticamāk tās ir vecas un nesmukas vecmeitas, kuras neviens neņem pat par naudu un tāpēc tās moka skaudība.”

„Tēvzemei un Brīvībai, 27.09.2005 09:34

izskatās, ka kāds kādam maizi ņem nost un notiek tirgus pārdalīšana. Ja patiešām Latvijā ir tik lieli prostītūcijas apjomi un ārzemnieki brauc uz Latviju kā sekstūristi - ļoti labi. Jācīnās ar tiem, kas tiešām ar varu liek nodarboties ar prostītūciju, bet, ja sievietes (arī vīrieši starp citu) ir paši labprātīgi nolēmuši ar savu ķermeni nopelnīt naudiņu, tad viņiem ir jādod iespēja legalizēties un arī jānodrošina kaut kāda aizsardzība no dažādiem suteneriem un tamlīdzīgajiem. Tas ka sekstūrists piesaista tik daudz tūristu pats par sevi nav nekas slikts. Cita lieta, ka Latvija ne ar ko citu (māksla, kultūra u.t.t.) nespēj radīt tik ļoti lielu interesi tūristos un tad, ja nav kultūras tūristu, tad lai nav arī sekstūristu - tada tipiska latviešu rīcība.”

„Domātājs, woland, 27.09.2005 12:31

Psihologi tomēr stāsta, ka vairumam sieviešu prostītūtas darbs rada negatīvu psiholoģisko ietekmi. Cilvēki ir dāzādi un dāžam sievietēm tā varbūt arī nav. Tādēļ pēc viena gadījuma nav iespējams spriest par situāciju kopumā.

*Turklāt ļoti liels skaits seksuālo kontaktu ar dažādiem vīriešiem palielina
dāžādu fizisku problēmu risku. Neja visi klienti ir "maigi mīļētāji".*

Diskusijas dalībnieku priekšstats, legalizējot prostitūciju, seksa bizness Latvijā kļūtu pārskatāms, kontrolēts, un tajā nebūtu iespējams veikt kriminālas darbības. Tā kā vairuma diskusijas dalībnieku priekšstats prostitūtas pašas vēlas nodarboties ar prostitūciju, tiek sagaidīts, ka prostitūtas pašas reģistrēsies, un līdz ar to būs iespēja pilnībā kontrolēt prostitūciju. Jāpiebilst, ka vairums diskusijas dalībnieku identificē sevi ar pakalpojumu saņēmējiem.

Viedoklis, ka prostitūcija negatīvi ietekmē sievietes veselību, diskusijā ir tikai viens starp pārējiem.

- 7) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija palielina pieprasījumu pēc prostitūcijas. Tā veicina vīriešu motivāciju pirkt sievietes vēl daudz plašākā seksuālo pakalpojumu klāstā, jo pats princips ir sociāli akceptēts

Savā izpētē Dž. Reimonda secina, ka valstīs, kurās ir legalizēta prostitūcija, ir ievērojami palielinājies pieprasījums pēc šī pakalpojuma. Prostitūcijas legalizācijas rezultātā sabiedrības normas izmainās un jauniešiem tiek noraidīta ziņa, ka cilvēka ķermenis, jo īpaši sievietes, ir seksa prece un ka prostitūcijas pakalpojumi ir veids kā jautri pavadīt laiku. Legalizēšanas rezultātā parādās arī pieprasījums pēc dažādiem īpašiem seksa veidiem, prostitūtu starpā veidojas konkurence un kopumā tas padara šo nodarbošanos vēl bīstamāku.

Tas, ko Dž. Reimonda norāda kā vienu no iemesliem, kādēļ nevajadzētu legalizēt prostitūciju, Interneta diskusijā ir viens no argumentiem, ko diskusijas dalībnieki min, kādēļ vajadzētu legalizēt prostitūciju. Diskusijas dalībnieku vidū dominē viedoklis, ka prostitūcijai ir jābūt pieejamai katram indivīdam, kas vēlas šādus pakalpojumus izmantot. Saskaņā ar šo diskursu iespēja saņemt seksuālus pakalpojumus ir norma un, viņuprāt, būtu normāli šo pakalpojumu sistēmu paplašināt tā, lai tā būtu pieejama visur un vienmēr.

„Jēcis, 27.09.2005 09:09

Prostitūciju vajag legalizēt, lai visi kas grib var aiziet uz normālu iestādi un kārtīgi izņemties.”

„se, 27.09.2005 09:26

nebūtu pieprasījuma nebūtu piedāvājuma....bet kas tur slikts? bizness taču!vai ar varu kādam liek izmantot prostitūtas, vai ar varu kādu ved būt par prostitūtu? Un kas ir tās kas vīriem , draugiem ,paziņām par naudu atdodās? Vissenākā profesija ir topā! Visa patreizējā dzīvē svarīgākais ir SEKSS VISUR-filmās , laikrakstos , žurnālos TV, radio UTT...Ko mēs gribam ierobežot?”

„persiks, njā..., 27.09.2005 10:22

tagad arī visiem mazgadīgajiem, kas vēlēšies "iesvētīt" sevi vīriešu kārtā bez noteiktās "preses vērtības" būs jāmaksā vēl soda nauda (vai pat - nedo tētīt - ieliks cietumā...!!!)...:)

*Njā...grūši grūši...un vē dārgi!!!!
:DDDDDDDDDD”*

8) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija neuzlabo situāciju attiecībā uz prostitūtu veselību

Dž.Reimonda norāda, ka prostitūcijas legalizēšana un veselības sertifikātu ieviešana nenodrošina prostitūtas veselības drošību. Šāda sistēma attiecas tikai uz prostitūtām, jo klientiem netiek prasīta izziņa par veselības stāvokli, un prostitūtas nav pasargātas no klientiem, kam ir STS vai HIV/AIDS. Lai gan oficiāli tiek uzskatīts, ka, legalizējot prostitūciju, bordeļos tiek izstrādātas speciālas veselības aizsardzības sistēmas, kas pasargā prostitūtu no iespējam inficēties ar HIV/AIDS vai STS, tomēr aptaujās vairums prostitūtu atzīst, ka ir bijušas spiestas par papildus samaksu vai ar sutenera spiedienu pārkāpt šos noteikumus.

Interneta diskusijā par iespējamo inficēšanos ar HIV/AIDS vai STS ieminējās tikai tie diskusijas dalībnieki, kuri akceptēja prostitūcijas pirkšanas aizliegumu (klientu sodīšanu). Pretējā viedokļa piekritēji no šīs tēmas centās izvairīties vai uzsvēra iespēju izsargāties: katrs ir pietiekami gudrs, lai pats spētu izvairīties no šāda veida problēmām, un mani tas neskar.

„Domātājs, persiks, 27.09.2005 10:26

Manuprāt, rietumu liberālisma modelis nav tas pats labākais, jo tas neveicina, moderniem vārdiem izsakoties, sabiedrības ilgtspējīgu attīstību. Ārlaulības (t.sk. pirmslaulības) attiecību izplatība visdažādākajās formās, homoseksuālu attiecību legalizēšana utt. tikai veicina dzimstības samazināšanos, HIV, STS un C hepatīta izplatīšanos. Šāda "attīstība" ved tikai uz dabiedrības bojāeju. Mani var saukt par fundamentālistu vai kā savādāk, bet no tā nemainās lietas būtība - rietumu sabiedrība ir uzsākusi aktīvu pašiznīcināšanās kursu.”

„raīts, 27.09.2005 00:05

*Nebus pieprasījuma, un nebus problem!
nebus AIDS, nebus veneriskas slimības,... un bus miers, satīcība majas!!!!!!”*

9) Dž.Reimonda: Prostitūcijas legalizācija/ dekriminalizācija nepalielina sievietes izvēles iespējas iesaistīties vai neiesaistīties prostitūcijā

Saskaņā ar Dž.Reimondas analīzi vairums prostitūcijā iesaistīto sieviešu nav izvēlējušās prostitūciju kā darbu brīvprātīgi. Šādu izvēli drīzāk var definēt par izdzīvošanas stratēģiju vai vienīgo iespēju tajā situācijā, kurā viņas atrodas. Daudzas prostitūtas atzīst, ka viņas ir piespiestas kļūt par prostitūtām. Dž. Reimonda uzsver, ka prostitūcijas biznesa būtība slēpjas stereotipā un aktīvi reproducētajos melos, ka sievietēm patīk šāda veida darbs. To veicina arī tipiskā situācija, kad klients jautā „vai tev patīka?”, un prostitūtām, „darba” pienākumus pildot, ir jāatbild pozitīvi. Realitātē labprātīgi prostitūcijā strādā salīdzinoši maz šīs profesijas pārstāvju.

Interneta diskusijā tiek pilnībā atražots stereotips, ka prostitūtas pašas izvēlas šo nodarbošanos, ir pilnībā apmierinātas ar savu darbu, un šīs priekšstats tiek uztverts kā nedalīta patiesība. Šādu argumentu var novērot gan to diskusijas dalībnieku komentāros, kas uzskata, ka prostitūcija būtu legalizējama, gan to, kas atbalsta prostitūcijas lielāku ierobežošanu. Tiek pieminēts, ka prostitūtas pašas „bāžas virsū” potenciālajiem klientiem un nolaiž zemākas cenas, kas tiek interpretēts saskaņā ar mītu: „prostitūtām pašām patīk!”, bet tajā pašā laikā tiek aizmirsti konkurences apstākļi un tas, ka klientu „izķeršana”, tāpat kā cenu dempingošana, ir viena no šīs izdzīvošanas stratēģijas nepieciešamībām.

Kopumā diskusijā dominē diskurss, ka eksistē atsevišķa sieviešu grupa, kurām dažādu iemeslu dēļ prostitūcija kā profesija liekas pievilcīga. Galvenā šīs nodarbošanās pievilcība saskaņā ar šo diskursu ir liela samaksa par īsu laika brīdi. Daudziem šķiet, ka „prostitūcijā iesaistītajām personām ir daudz labāka dzīve nekā citās profesijās nodarbinātajiem.” No šejienes arī nostāja, ka prostitūcija ir sociāli pieņemama un pozitīva parādība.

„Marika, Latvija briesmās! (?), 27.09.2005 08:44

man kā sieviešu dzimuma pārstāvei šķiet mazliet aizvainojoši šo visu klausīties. par to, ko pieaudzis cilvēks dara ar savu miesu - ja viņš to nedara publiski - atbildīgs ir tikai un vienīgi viņš pats Dieva priekšā. ja pilngadīgam skuķim nepietiek smadzeņu kārtīgam darbam, vai nav tuvinieku, kas atbalstītu studijas, vai pēkšņi ievajadzējies naudu (par provi, kā Rukšānei savā grāmatā) un viņai šis ceļš šķiet pieņemams, tad te nevienam nav ko muti dzesināt. cita lieta, uz ko nevajadzētu pievērt acis, ir vesels bars deputātu-mauku, kas uz katrām vēlēšanām pārdodas citai partijai (bieži vien krietni konfliktējošai ar iepriekšējo), tā ir dzudz postošāka prostitūcijai, jo notiek nevis aiz trūkuma vai sliktas izglītības - bet mantrausības sevišķi lielos apmēros un PUBLISKI. šāda maucība gan būtu jāapkaro ar joni!”

„otto, 27.09.2005 09:23

Protams, protams -piedāvājiēt kādai no viņām iet strādāt par auklīti vai uzkopt māju. Uzminiet reakciju!”

10) Dž.Reimonda: Prostitūcijā iesaistītās sievietes nevēlas prostitūcijas legalizāciju/ dekriminalizāciju

Starptautiskās koalīcijas pret sieviešu tirdzniecību (CATW) veiktā apsekojuma, (piecās valstīs tika intervētas 146 sievietes prostitūtas) dati parāda, ka vairums prostitūtas nevēlas, lai prostitūcija tiktu legalizēta, jo legalizācija radītu papildus riskus un draudus no jau tā agresīvajiem suteneriem un klientiem. Neviena no prostitūcijā iesaistītajām sievietēm nevēlētos, lai viņas bērni, ģimenes locekļi vai draugi pelnītu naudu, strādājot seksa industrijā.

Interneta diskusijā jautājums, vai pašas prostitūtas vēlas prostitūcijas legalizāciju, vispār neparādījās. Diskusijas dalībnieki galvenokārt identificējas ar klienta lomu, un neinteresējas par prostitūtu stāvokli.